WASS ALBERT

Válogatott magyar mondák és népmesék

KÁTER

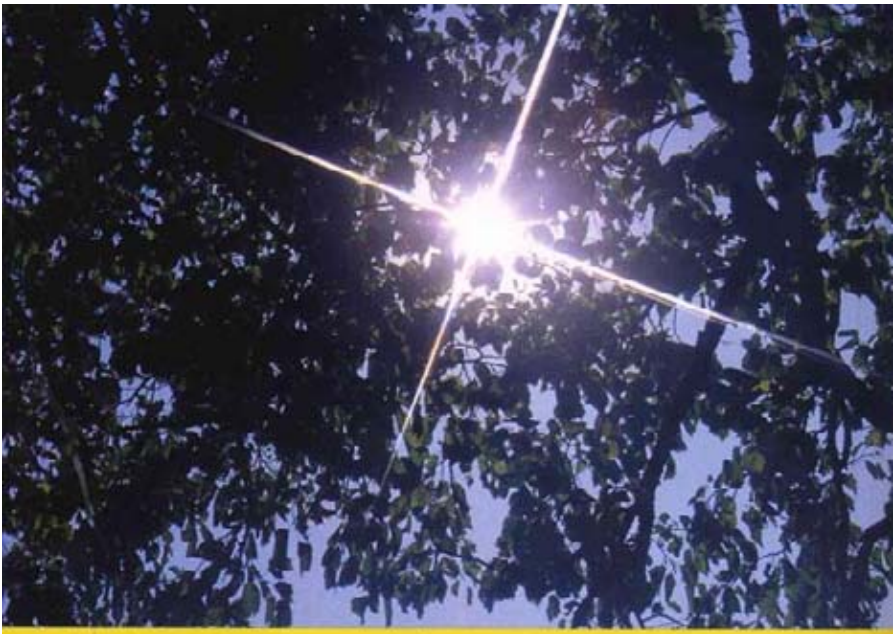

„A magyar népmesében minden alkalommal a hős lelki ereje kell kiálljon bizonyos próbákat ahhoz, hogy testi ereje megnövekedhessék."

„»Isten kardja csak akkor csillog majd újra, és vezeti győzelemre megint a hunok s magyarok ivadékait, amikor egyek lesznek újra, mint a hajdani időkben, egy szándék, egy akarat, egy cselekedet, Öregisten parancsa szerint!« Mindenki tudja ezt ott fent a hegyekben, s mindenki imádkozik érte nap nap után, évről évre, évszázadról évszázadra, hogy ez a nap, amikor egy akarattá válik újra minden magyar, mielőbb eljöjjön."

(Részletek a Könyvből)

Kráter Műhely Egyesület
Wass Albert Életműve
19. kötet
kemény kötésben 5. kötet
Válogatott magyar mondák és népmesék

Pomáz, 2002

A kötet az Amerikai Magyar Szépmíves Czéh
1971. és 1972. kiadásai alapján készült

©Szász Lóránt és örökösei, 2002
©Kráter Műhely Egyesület, 2002

Felelős kiadó és sorozatszerkesztő Turcsány Péter

Sorozat- és borítótervező Kováts Kristóf

A borítókon
Kapocsy György *fotói*

A kötetet Mór József *és* Petry Béla *grafikái illusztrálják*

ISBN 963 9195 38 3 Wass Albert Életműve
ISBN 963 9195 76 6 kartonkötés
ISBN 963 9195 77 4 keménytáblás

Kiadja a Kráter Műhely Egyesület
2013 Pomáz, Búzavirág u. 2. Tel./fax: 06-26-328-491
E-mail: krater.polisz@drotposta.hu
www.krater.hu

Szöveggondozó Tóth Béla

Műszaki szerkesztő Várvédy Zsuzsa

Nyomás AduPrint Kft.

Felelős vezető Tóth Béláné

ELŐSZÓ

A monda, idegen szóval „legenda”, vagy „saga” íratlan történelem, mely rendszerint tábortüzek, őrtüzek, pásztortüzek mellett vette kezdetét, amikor öreg harcosok fiatalkori élményeikről meséltek fiaiknak, unokáiknak. Ezek megjegyezték emlékezetükben a dicsőséges, vagy gyászos történeteket és továbbadták azokat a maguk fiainak és unokáinak. Így élt tovább a monda nemzedékről nemzedékre.

A magyar mondakincsben kétféle mondára találunk. Egyik a történelmi monda, mely a nemzet őstörténelmére, történeti eseményekre, avagy történelmi személyek hőstetteire, viselt dolgaira emlékezik, a másik a földrajzi alakulatok, hegyek, tavak, folyók, patakok, vagy erdőségek köré kialakult rege.

Az előbbi határozottan bizonyítható történelmi tényeken alapul, és csak a részletek terén lehet emberi fantázia nyomaira bukkanni. Ennek oka abban lelhető, hogy úgy a hunoknak, mint a honfoglaló magyaroknak volt már maguk módja szerint való történelemírásuk, ami ékírásos faragásokba rögzítve nemzedékről nemzedékre szállt, tehát változtatni azon nem lehetett. Sajnos, mindazok az ékírásos „pogány” feljegyzések, amiket hatkerekű sátorszekereiken a magyarok magukkal hoztak a Kárpátok medencéjébe, áldozatul estek az erőszakos hittérítés túlbuzgóságának. Ettől az időtől kezdve már csak szájról szájra adhatták tovább unokáiknak a nagyapák a dicsőséges múlt történetét, vagyis mindazt, ami azokon az ékírásos feljegyzéseken keresztül rájok maradt és emlékezetükben megőrződött.

A földrajzi tájak köré fölépült mondák, illetve regék, ezzel szemben már tág teret nyújtottak a „mesemondó” fantáziájának. Nagy részben azonban ezek is visszavezethetők bizonyos történelmi tényekhez, vagy eseményekhez. Legjobb példa erre a Szent Anna-tó és Bálványosvár regéi. Geológiailag bizonyítva van, hogy a Szent Anna-tó földrengés, vagy hegycsuszamlás következménye. Az is előfordult többször és több helyen a középkori feudalizmus idején, hogy nagyurak tréfából parasztlányokat fogtak be hintóik elé. Az Opur és Mike neveket ma is meg lehet találni az Apor és Mikes családok neveiben.

A magyar monda- és regevilág az összmagyarság ősi kincse. Ebből a kincsből kíván ez a könyv bemutatni egy marékra valót, főképpen azoknak a magyar fiataloknak a javára, akik idegenben növekedve föl, nem szívhatták magukba ősi örökségüket.

Ebből a könyvből külön angol nyelvű kiadás is készült abból a célból, hogy a messzi múlt hívása eljuthasson azokhoz is, akik már nem olvasnak magyarul.

Az utolsó táltos című monda szavai szerint Isten kardja nem veszett még el nyomtalanul. Ott van még valahol, gondosan elrejtve a székely havasokban és csak arra vár, hogy beteljesedjék a jóslat:

„Csillogni fog Isten kardja megint, és győzelemre vezeti újra hunok és magyarok ivadékait, amikor a vérszerződés parancsa szerint minden magyar egy

akarattá, egy céllá és egy cselekedetté kovácsolódik, mint ahogy őseik tették, dicsőséges régi időkben…”

Adja Isten, hogy ez az idő mielőbb bekövetkezzék!

Wass Albert

A TEREMTÉS TÖRTÉNETE

Magosan fönt, az ég kékjén is túl, napsugár-sátrából uralkodott úr-isten a világ fölött, két édes testvérével, a napsugárba öltözött boldogasszonnyal és az éjszaka sötétjébe öltözött Ördöngasszonnyal együtt. Mikor a föld teremtésére került a sor, a sivár pusztaság szépítését két testvérére bízta az úr.

Boldogasszony kioldotta hajának hét aranyos tincsét, s ahol megérintette velök a földet, hét hatalmas folyó támadt ott nyomban. Ugyanakkor *Ördöngasszony* is megérintette hajával a földet, de az érintés nyomán ingoványos mocsarak keletkeztek. Míg *Boldogasszony* megteremtette a szorgalmas és hasznos méhecskét, azalatt *Ördöngasszony* rászabadította a földre a mérges és haszontalan darazsat. *Boldogasszony* beültette a földet jó gyümölcsöt termő fákkal és bokrokkal, hasznos növényekkel, jóízű gombákkal, de alig végzett vele, *Ördöngasszony* nyomban odaültette közéjük a mérges gombákat, mérges gyomokat és mérges gyümölcsöket termő fákat és bokrokat.

Mikor úr-isten meglátta, hogy mit cselekedett *Ördöngasszony,* eltiltotta a teremtés további munkájától. Haragjában *Ördöngasszony* leereszkedett a tenger fenekére, hogy onnan hozzon föl szájában agyagot, amiből megalkothatná saját szobrát a földön. De abban a szempillantásban, amikor szájában az agyaggal felszínre bukkant, odafönt a nap-sátrában úr-isten parancsot adott, hogy minden, ami a földön van, növekedni kezdjen. Így aztán *Ördöngasszony* szájában nagy hirtelen elkezdett növekedni az agyag is, de olyan gyorsan, hogy majdnem megfulladt tőle szegény feje. Szép arca eltorzult és majdnem feketévé kékült a kíntól. De utolsó pillanatban még ki tudta köpni szájából az agyagot, s ahol földre esett az *Ördöngasszony* szájából kiköpött agyag, ott azon nyomban csúnya, sziklás hegyekké változott. Mert mindaddig szép lapos volt ám a föld felszíne, akár úr-isten tenyere. Így keletkeztek rajta a hegyek, ahol lábát töri a ló, szakadékba zuhan a birka, és vadállatok leselkednek a legelésző jószágra.

úr-isten úgy megharagudott ettől, hogy arany kopjájával mély likat ütött a föld felszínén, s annak mélységes mélyére száműzte gonosz testvérét, *Ördöngöt.*

Miután a föld így szépen elkészült volt, úr-isten fölnyúlt az égbolt tetejébe, s letört egy kis darabot a napból. Ebből formálta az első embert és az első asszonyt. S mivel még maradt a kezében egy kis törmelék a nap-darabkákból, ebből a törmelékből teremtette meg az ember és az asszony két hűséges szolgáját: a lovat és a kutyát.

Egy reggel az első asszony szépséges aranyvirágot talált a sátra előtt. Fölvette, kendőjébe takarta, és vitte nagy örömmel, hogy megmutassa az urának. Ahogy az ember és az asszony együtt kibontották a kendőt, az aranyvirág helyett egy szép kis fiúgyermeket találtak benne, aki rájok mosolygott kedvesen s az asszonynak azt mondta „édesanyám”, az embernek pedig azt, hogy „édesapám”.

Az úr-isten elrendelte, hogy az első ember-fia neve *Világügyelő* legyen s mesterségévé tette, hogy tanítójává váljon az emberiségnek, a kezdet kezdetétől mind a világ végezetéig. *Világügyelő* hozzá is fogott nyomban a munkához, s megtanította az embert, az asszonyt s minden leszármazottukat, hogy miképpen készítsenek maguknak íjat, halfogó hálót, megtanította őket a pásztorkodás sokféle titkára, de legfőképpen pedig arra, hogy miképpen engedelmeskedjenek a Teremtő törvényeinek.

Amikor úr-isten látta, hogy *Világügyelő* irányítása alatt minden rendben haladt a maga kitűzött útján, visszatért napsugár-sátrába aludni, s rábízta az embert saját erejére és leleményességére.

Hogy még gazdagabbá tegye az ember számára a földet, *Világügyelő* lehozta az égi mezőkről a tündéreket meg a törpéket, azok pedig magukkal hozták saját kincseiket: éneklő madarakat, pillangókat, illatozó, színes virágokat, szitakötőket és csigákat és mindenféle egyéb holmit.

Mélyen lent, a föld alatt, ahova úr-isten haragja száműzte volt, *Ördöngasszony* megszülte gonosz leányát, Kincset. *Kincs* hamarosan csábítani kezdte a föld felszínén élő embereket a maga rejtett aranyával, ezüstjével, drágaköveivel és vakon engedve a csábításnak az emberek elkezdtek bányákat ásni a föld mélye felé, hogy megleljék a sötét sziklaüregeket, ahova *Kincs* rejtette el a maga föld alatti ajándékait. De ahogy ezeket a sötét üregeket rendre feltárták, az arannyal, ezüsttel és drágakövekkel együtt *Ördöng* gonosz lidércei is sorra kiszabadultak a föld alól, és terjeszteni kezdték az emberek között a betegségeket, viszálykodásokat és rászabadították az emberre *Ördöng* bűneit, a gyilkolást, lopást, hazudozást s végül a legnagyobb Gonoszt is: a háborút. Úgy megrontották ezek a földi életet, úgy megtöltötték gyűlölettel, hogy *Boldogasszony* éjjel-nappal sírt odafent az égben s könnyei megtöltötték sóval a tengereket.

Hiába igyekezett *Világügyelő* tanítani az embereket, hogy miképpen legyenek jók, szerető szívűek, becsületesek és boldogok, csak nagyon kevesen hallgattak reá. Ezek voltak a Választottak: a magyar pásztornépek, akik széles, szabad mezőkön legeltették a maguk nyájait. Éjszaka fölnéztek a csillagos égre, és tudták, hogy ott fönt a magasban valahol úr-isten vigyázza a világot, Igazsággal a jobb kezében és Szeretettel a balban.

Ragyogó-tiszta éjszakákon látták odafönt a Hét Küszöböt, mely az úr sátrához vezet. Látták a csillogó Küszöb-őrét s az úr sátra körül a csillogó Szérűskertet, ahol Kaszás aratta a csillag-gabonát, míg mögötte asszonya, Sánta Kata cipelte a kosarat.

Láthatták a Hadak Útját, melyen égbe lovagolnak a hősi halottak, s a Nagy Göncöl szekerét, melyen olykor-olykor úr-isten maga szekerezte be az égi mezőket. Ilyenkor dörögtek a szekér kerekei odafönt, és amikor a lovak patkója csillagot ért, villám szikrázott keresztül az ég boltozatán. Olykor megharagudván *Ördöng* gonoszságain, Isten-nyilát hajított alá az úr a földre. Máskor meg csillagba ütközött az égi szekér kereke, s a szekér derekából aláhullott hatalmas dördüléssel egy Mennykő.

Békés, szelíd nyári éjszakákon *Boldogasszony* alászállott a földre a maga saját szekerén, a Kis Göncölön, s hozott az emberiség számára gyógyító növényeket és jó gondolatokat.

Mióta *Ördöng* leánya, *Kincs* rászabadította a földre a maga gonosz szolgáit, Gyűlöletet, Irigységet, Háborúságot és a sokféle betegségeket, az emberiség nagy tanítómestere, *Világügyelő* kénytelen volt bujdosásba menni. Senki sem tudja, hogy hol rejtőzködik. Senki, kivéve a legöregebb pásztor, a táltos maga. Ő az egyetlen titoktudó, s amikor ő eltávozik a földi életből, utolsó leheletével megsúgja utódjának a titkot. Így aztán nemzedékről nemzedékre száll a titok tudása, hogy az emberiség egyetlen reménye soha el ne vesszen.

Magányos éjszakán, kint a végtelen pusztán egy öreg pásztor megsúgta nekem is a szent titkot. A búvóhely, ahol *Világügyelő,* a nagy tanítómester várakozik türelemmel, amíg az emberiség megleli végre a hozzá vezető utat, ez a titokzatos búvóhely nem egyéb, mint az emberi szív maga.

A CSODASZARVAS

Réges-régen, messze keleten volt egy gyönyörűszép ország. Észak felől magos hegyek övezték, délen a csillogó, kék tenger határolta. Két nagy folyó eredt a hegyekben s kanyarodott alá a tenger felé, szelíd dombok s füves, szép rónaságok között. Akik abban az országban éltek, nemcsak bátor harcosok és ügyes vadászok voltak, de kitűntek szorgalmukkal, tudásukkal és bölcsességükkel is. Boldogan és békés jólétben éltek világhíres királyuk, nimród úr uralkodása alatt.

Nimród királynak két fia volt. Egyiket Hunornak, másikat Magornak hívták. Jó lovasok, bátor vadászok voltak, akárcsak az apjuk. Válogatott legényeik élén olykor napokig oda voltak vadat űzni a rengeteg mélyén.

Egy ilyen alkalommal, amikor vadászni voltak, mindegyikük száz-száz válogatott legénnyel, pompás paripákon, egyszerre csak egy gyönyörűszép fehér szarvas ugrott ki eléjük az erdőből. Ezüstösen-fehéren csillogott a szőre, mintha csak tiszta holdsugárból lett volna, s agancsai hegyén ezernyi csillag tündökölt.

Legényeik élén Hunor és Magor űzőbe vették a csodálatos vadat. Dombra föl, völgybe le, füves mezőkön keresztül, patakokon át, reggeltől estig folyt a hajsza. Mikor a nap lement, s fáradt volt ló és ember, a csodaszarvas eltűnt, mintha csak föld nyelte volna el. Letáboroztak éjszakára a testvérek, de alig ültek nyeregbe

másnap reggel, újra csak ott volt előttük a csodálatos állat, mintha várt volna reájok, s a hajsza kezdődött elölről. Dombra föl, völgybe le, mezőkön, patakokon, hegygerinceken át, mindég észak felé, reggeltől késő estig. Este a fehér szarvas eltűnt újra, s a vadászok tábort ütöttek. Reggelre kelve elhatározták, hogy indulnak haza, de alig ültek nyeregbe, megjelent a csodaszarvas újra, s vitte, csalogatta őket tovább, egyre távolabb Nimród Úr országától.

Napokig folyt ilyen módon a hajsza s a csodálatos fehér szarvas csalogatta őket nap nap után, hegyeken át, völgyeken keresztül, mindég északnak. Átkelve a magos hegyeken hét napon keresztül követték a csodaszarvast feneketlen, lidérces mocsarakon át, míg a hetedik nap estéjén olyan gyönyörű földre jutottak, melyhez foghatót még nem láttak addig. Selymes rétek, ligetes erdők, csillogó tavak és csobogó patakok vették körül őket, az erdők tele vaddal, a vizek tele hallal, s a mezők füve a lovak hasáig ért.

Mihelyt a nap lement, a fehér szarvas beugrott egy kék vizű, kis tóba és eltűnt benne örökre.

A fáradt vadászok tábort ütöttek az erdőliget szélén, s hamarosan álomba szenderültek. Az éjszaka közepén azonban Hunor és Magor csodálatosan szép énekszóra ébredtek. A tó felől jöttek a hangok, s ahogy óvatosan követték a csábító énekszót a holdvilágos, csillagporos éjszakában, egyszerre csak olyan csodálatos kép tárult a szemük elé, hogy még a lélegzetük is elakadt tőle. A parton, pontosan azon a helyen, ahol a csodaszarvas eltűnt, kétszáz tündérlány énekszavára lejtette bűbájos táncát dul király két szépséges szép lánya a holdsugár ezüstjébe öltözve.

Hunor és Magor azon nyomban szerelembe estek a tündérkirály két gyönyörű lányával. Ott helyben feleségül is vették őket, a kétszáz legény pedig a kétszáz tündérleányt, s letelepedtek velük az új országban.

Hunornak és kíséretének a leszármazottjai hunoknak nevezték magukat, s Magornak és száz legényének az utódai lettek a magyarok.

Jegyzet

Nimród király városa volt a szumériai ur (British Encyclopedia, Jewish Encyclopedia), ami azt jelentette, hogy „Isten városa”. Az ur szó ma is használatos a magyarban az Isten-fogalom megjelölésére.

A csodaszarvas mondáját tudtunk szerint az első ismert magyar krónikás jegyezte föl a 12. században. Magyarországon ma is lehet még találni népszokást, melynek eredete a csodaszarvas mondájára vezethető vissza, Székelyföldön pedig régi balladákra lelhetünk, ugyanezzel a témakörrel. A szarvas mondája ugyancsak megtalálható bizonyos változásokkal majdnem minden urál-altáji népnél, sőt olyan népeknél is, melyek az indo-európai nyelvcsaládba tartoznak, de hajdani időkben keveredtek az urál-altáji népekkel. A hindu monda szerint például Szarvas-Isten kaparta föl a földet, míg a perzsáknál a Szarvasűző Herceg felesége a törzs ősanyja. Japán változat szerint a szarvas üldözése közben összevesztek a testvérek. Egyik testvér nyugat felé látta eltűnni a szarvast, és ebbe az irányba indul azt megkeresni, míg a másik kelet felé követi a nyomot, és rátalál a japán szigetekre. Valamennyi turáni népnél szent állatnak számít a szarvas, mely agancsán hordozza a napot és a holdat, jelezve ezzel, hogy ő vezeti a választott népet a sötétségből a világosságba, halálból életbe, régi hazából új hazába.

Különös, hogy a magyarral rokon finnugor nyelvcsalád népeinél a szarvas pontosan az ellenkezőt cselekszi. Az osztjákoknál két testvér követ egy rénszarvast, és az egész törzs velük megy. A szarvas északra csalja őket, ahol végül is köddé változik át, amikor „a tenger kemény hátára ugrik”, és „fagyott könnye hullani kezd az égből”. Mindössze akkor jönnek rá a testvérek, hogy maga a gonosz csalta őket pusztulásba rénszarvas formájában, olyan messzire, hogy onnan „már soha többé nem vezet nyom vissza a boldog, szép régi hazába.” A finn Kalevala szerint az Alvilág Királynőjének kedvenc állata, a szarvas csalogatja pusztulásba a hőst.

A Csodaszarvas legendája szerint Nimród király országát két nagy folyó szelte át, melyek északon erednek a hegyekben és délen ömlenek a tengerbe. A régészeti kutatások mai állása szerint Szuméria a Tigris és az Eufrátesz folyók között volt. A legújabb szumér ásatásoknál több olyan domormű, vésés meg pecsét került felszínre, melyek a szarvast ábrázolják, amint az oroszlán (Assir) elől menekül, olykor a zu madár védő szárnyai, olykor pedig az Élet Fája alatt. (Lásd: History of Mankind, Vol. 1. By Jacquetta Hawkes and Leonard Wooley, Harper and Row, 1965.)

A HUNOK

A hunok útra kelnek

Évszázadok jöttek és mentek, évezredek teltek. Hunor és Magor népei egyre jobban elszaporodtak. Eljött aztán az idő, amikor többen voltak, mint csillag az égen, fűszál a mezőn és homokszem a pusztaságban. Az erdőnek nem volt már elég vadja, tavaknak, folyóknak elég hala, hogy mindenkinek jusson belőle s a mezőkön nem volt elég hely a legelő jószág számára.

A legöregebb táltos gyűlésbe hívta össze a törzsek vezéreit és a nemzetségek fejeit, hogy megtanácskoznák a jövendőt. Amikor mindannyian összejöttek, annyian voltak, hogy égaljtól égaljig egyebet sem látott a szem, csak sátrakat. Éjszakánként a tábortüzek száma vetekedett az égbolt csillagjaival.

Egy éjszaka, amikor a Göncöl Szekér rúdja fölfele mutatott, vezérek és törzsfők meghozták a döntést. Megegyeztek abban, hogy Hunor népe, a hunok elindulnak a lenyugvó nap nyomát követve új hazát keresni.

Mikor feljött a nap, a táltosok fehér ményt áldoztak az úr tiszteletére, búcsút vett egymástól a két testvér-nemzet, aztán a magyarok hazamentek a szállásaikra, a hunok pedig készülődni kezdtek a nagy útra.

A száznyolc törzs Bélát, Kevét és Kadosát választotta az élcsapat vezérévé. Mindegyikök választott magának ezer kipróbált harcost, s pompás lovaikon,

kürtszó mellett elindultak nyugat felé, mint a rohanó árvíz. Bendegúz vezetése alatt az egész hun nemzet követte őket lassú, szervezett menetben. Elöl, lóháton a férfiak. Mögöttük, végtelen hosszú sorokban a sátorszekerek, megrakva asszonnyal, gyerekkel, szükséges holmival. Hátul a ménesek, gulyák és birkanyájak ugató komondorok, pulik és ostorpattogtató csikósok, gulyások, juhászok irányítása alatt.

Mintha maga a haragos tenger indult volna meg elönteni a világot, úgy hömpölygött a hunok árja nyugat felé. Mikor elérték a széles atil folyót (Volga), tábort ütöttek. Lovas legények indultak le és fel a nagy folyó mentén gázlót keresni, míg a férfiak gondosan átvizsgálták a hatkerekű szekereket, megjavították, ami javításra várt, a pásztorok pedig megpihentették nyájaikat a folyóparti dús legelőkön.

Bendegúz parancsára az asszonyok ezrei felfújható bőrtömlőket készítettek a szekerek alá, hogy azok útján biztosítsák majd az átkelést a haragos folyón.

Az aranyozott vezéri sátorban ezalatt második gyermekével vajúdott Bendegúz asszonya. Amikor az este készíteni kezdte a bíborágyat Nap-Isten számára, mind a száznyolc hun nemzetség feje oda gyűlt össze a vezéri sátor köré s tábortüzek mellett, aranykupákból iddogálva várták a nagy eseményt, s kutatták szemeikkel az égboltot titokzatos jelek után.

Egyszerre csak Bendegúz elsőszülött fia, a gyermek Buda fölmutatott ujjával az égre.

– Édesapám! Odanézzen! – kiáltotta izgatottan. – Nap-Isten és Hold-Isten együtt vannak az égen!

Míg valamennyien elcsodálkozva nézték a különös jelenséget az égen, a vezéri sátor függönye félrelebbent, és egy vajákos asszony lépett ki rajta újszülött csecsemővel a karján.

– Fiú! – jelentette büszkén és boldogan.

Ősi szokás szerint Bendegúz karjába vette újszülött fiát, magasba emelte a tábortűz fölött, és azt mondta:

– Legyen a gyermek neve Atil, eme nagy folyó emlékezetére!

Másnap a hunok átkeltek a folyón, s feltartóztathatatlanul, mint az árvíz nyomultak előre, nyugatnak. Az útjokba eső népek vagy csatlakoztak hozzájok, vagy ész nélkül menekültek. Nem volt hatalom, mely megállíthatta volna őket. Gótok, vandálok, rómaiak között futótűzként terjedt a hunok híre, s voltak, akik arról suttogtak, hogy akik jönnek, nyargaló lovakon, nem is emberek, hanem ördögök és boszorkányok leszármazottai. A görögök kentauroknak nevezték a hun harcosokat, mint akik egybenőttek a lóval.

Átkelve a Kárpátokon, lezúdultak a Tisza–Duna-közének termékeny alföldjére, s elérték a Római Birodalom keleti tartományának, Pannóniának határát. Római krónikák szerint Macrinus, Pannónia katonai parancsnoka megerősítést kért

a hunok jöttének hírére, és a megerősítés meg is érkezett Pannóniába Detre, a barbár vezérlete alatt.

Míg Macrinus és Detre még mindég a haditerven tanakodtak, az éjszaka leple alatt átkeltek a hunok a Dunán, és rajtaütöttek a rómaiak táborán. Detre azonban hamarosan összeszedte megzilált seregét, és Tárnok síkságán szembefordult az üldöző hun élcsapattal. Keve és harcosai életüket vesztették a híres csatában, de súlyos veszteségeket szenvedtek a rómaiak is, és kénytelenek voltak Tulna városáig visszavonulni.

Kevét és harcosait illő pompával temették el a hunok. A helyet, ahol sírdombját emelték, ma is Keveházának nevezik.

A temetés után a hunok űzőbe vették Detrét, és Gesumornál megütköztek hadaival. Hajnaltól estig tartott a rettenetes csata, melynek során elesett Macrinus, római hadvezér, de halálát lelte Béla és Kadosa is. Maga Detre, hun nyíllal a homlokában, még élve eljutott Rómáig, hogy hírét vigye a római hadak gesumori nagy vereségének.

Róma békeköveteket küldött a hunokhoz arany és ezüst ajándékokkal megrakodva, és attól kezdve minden évben adót fizetett, hogy megmentődjön a hunok betörésétől.

Isten kardja

A Kárpátok-övezte, új hazában úgy érezték magukat a hunok, mintha Úr-Isten kimondottan az ő számukra teremtette volna azt a gyönyörű országot. Az erdők tele voltak vaddal, a folyók hallal. Édes fű nőtt a termékeny lapályon, bőven volt legelő a jószág számára.

Bendegúz halála után elsőszülött fia, a bölcs és szelíd Buda lett a hun nemzet vezére. Uralkodása alatt békésen telt az idő. Csupán a tábortüzek mellett énekeltek az igricek hősi dalokat hajdani csatákról.

De mint mindég, a fiatal harcosok egy idő múlva beleuntak a békés életmódba. Csaták izgalmát kívánta a vérük. Túl a Dunán még mindég rómaiaké volt a föld, s a fiatal harcosok nyugtalanul várták, hogy mikor mérhetik össze erejüket újra a római légiókkal.

De Buda gondosan őrködött a békén. Palotát építtetett magának római mintára, s egyetlen szenvedélye a vadászat volt. Még az éjszaka sötétjében bekeríttetett harcosaival egy jókora darab erdőt, s napkeltekor, kürtszó jelére megindult a hajtás, kikergetve barlangjából a medvét, búvóhelyéről a szarvast. Vadkan, hiúz, farkas nem menekülhetett a vadászok nyilai elől.

Egy ilyen vadászat alkalmával történt, hogy egy nyilaktól sebzett, hatalmas vadkan Budára támadt. Úgy vitte haza kísérete, halva, Duna-parti pompás palotájába a vezért.

Hamuval mázolták be arcukat a nemzetségfők és gyászolták Budát negyven napig, ősi szokás szerint. De gyászuk nem volt igazi. Fegyverkovácsok már készítették a nyílhegyeket, élesítették a kardokat, csákányokat, harcosok ökörbőr-páncéljukat javítgatták és szállásról szállásra járt a szó: ki lesz az új vezér? Attila?

– Minek háborúzni? – mondogatták az óvatos vének. – Róma küldi az aranyat, s mindenünk megvan, amit szemünk-szánk megkíván!

De a fiatalok unták már a békés életet, s csatázni akartak.

A negyvennapos gyászidő letelt, s Budát eltemették fejedelmi pompával, ahol ma Buda városa áll. Összegyűltek a nemzetségek fejei, hogy új vezért válasszanak a nemzet élire. Szokás szerint, ha senkinek nem volt kifogása ellene, Atillán volt az uralkodás sora. De ha valakinek is aggályai voltak, a többség szava döntött.

A nemzetségfők még mindég a tanácstűz körül ültek széles körben és vitatkoztak, amikor egyszerre csak habzó lovon egy pásztorgyerek nyargalt be közéjök.

– Ostort a tiszteletlen fickónak! – mordultak föl a tanácskozók, de a pásztorfiú izgatott hangja túlkiabálta a szavukat.

– Urak! Hunok vezérei! Égő kard! Égő kard hullott alá az égből!

Attila fölkelt helyéről, kezének egyetlen mozdulatával lecsöndesítette a tömeget, majd odalépett a reszkető inú, izzadt lóhoz, s leemelte róla a fiút.

– Beszélj, fiam – mondta –, s hangosan, hogy mindenki megértsen.

– Új legelőhelyre tereltem a jószágot tegnap – mondta izgatottan a gyerek –, s az éjszaka folyamán tüzet láttunk aláhullani az égből, nem csupán én, de a többiek is mind. Azt gondoltuk, istennyila volt. De ma reggel látom ám, hogy sánta az egyik üsző, s ahogy megnézem jobban, bizony mély vágásból csorog a vére. Nézek körül a legelőn, hogy mibe is vághatta meg magát, s hát a felkelő nap fényében csak látom, hogy valami lángol a fű között. Odamegyek, s hát Uram bocsá', egy kard vagyon ott, félig a földbe fúródva, ahogy egyenest aláesett az égből, s csak úgy szórja a lángot!

– Nyergeljétek a lovamat – szólt Attila a kísérete felé –, s te, gyerek, mutasd meg a helyet, ahol a kardot láttad!

Lóra ültek a nemzetségfők is mind, s élükön Atillával, Attila nyergében a pásztorgyerekkel kinyargaltak a nyugati legelőre. Hamarosan láthatták is már a keskeny, kék füstoszlopot fölfelé emelkedni a mező közepéből. Mikor odaértek, utolsót lobbant szikrázva a láng, s íme, ott a szemük előtt egy kard izzó, csillogó hegye meredt ki a legelő földjéből.

Attila leszállt a lováról, s fövegét levéve, mintha csak szent földre lépett volna, közelebb ment a különös kardhoz. Majd föléje hajolva, óvatosan megérintette a kezével. S abban a szent pillantásban a kard kiugrott a földből, saját magától s egyenesen Attila markába szökött. Olyan csodálatosan szép kard volt, amilyent emberi kéz nem is készíthetett volna. Szikrázva csillogott a pengéje, s markolatán ott ragyogott Nimród király ősi szent jelvénye, a nap.

Döbbenet moraja ment végig a nemzetségfők sokaságán. S míg valamennyien rendre levették a fövegüket, a táltos ég felé emelte karjait, s a hangja remegett, amikor mondta:

– Jelet küldött az Úr! Kardot adott Attila kezébe! Dicsőség és tisztelet adassék Atillának, az Úr választottjának, a világ urának! Az Úr áldása Atillán vagyon!

– Éljen Attila, minden hunok uralkodója, Isten ostora! – kiáltotta a tömeg. – Világhódító Isten kardjának birtokosa, Attila, vezess!

– Világhódító Attila, vezess! – harsogta a visszhang, amerre csak hun sátrak álltak, hun tüzek égtek. – Attila, vezess!

Isten ostora

Isten kardja nyugat felé mutatott Attila kezében.

Hun lovak patáinak dübörgésétől megremegtek az Alpok. Mint az árvíz zúdultak alá a hun hadak Thüringiára s mire elérték a Rajnát meg a Szajnát, legyőzték a barbárokat, a gótokat és tizenhét nemzet vált Attila birodalmának hűbéresévé.

Kőfal mögött reszketett Bizánc, és Róma harcra készülődött. A hunok lerohanták Galliát. Ahol a dombok lankái alásimultak a nagy gall síkságba, Attila megállt. Szekerekből, nyergekből vezéri dombot építtetett magának, ahonnan messzire beláthatta a catalaunumi síkot.

Az éjszaka leple alatt megérkeztek a római légiók is, és felsorakoztak a hunokkal szemben, ember ember mellett, pajzs pajzs mellett, várva a támadást. De a hunok táborában síri csend volt. Csupán a szél suhogását lehetett hallani a catalaunumi mező felett.

Sűrű ködtel érkezett a hajnal. Mikor a nap vörös korongja megjelent a keleti ég alján, egyszerre csak kürtszó harsant valahonnan. Egy pillanatra kettévált a köd, s az elmeredt szemű római légiókkal szemben ott állt Attila sötét alakja; megszámlálhatatlan lovas sereg fölött magosan kirajzolódva az ég peremére, háta megett a felkelő nappal. A következő pillanatban lehullottak a köd függönyei megint, s a félelmetes jelenség eltűnt a szemek elől.

– Isten ostora és halál-lovasai… – járta be a suttogás a megrendült római veteránok sorait. Remegve meredtek a ködbe, várva a támadást. De semmi se mozdult. Süket csöndesség nehezedett a ködlepte mezőre.

Aztán lassanként, ahogy feljebb emelkedett a nap aranykorongja, oszlani kezdett a köd is, teljes pompájában feltárva a két szembenéző sereget. Amíg a rómaiak hunyorogva pislogtak bele a vakító napba, a hunok támadtak.

– Huj-huj! Huj-huj! Huj-huj!

Százezer ló dübörgő patája alatt megremegett a föld. Süvítő nyílvesszők tömege elsötétítette az égboltot.

Ember ember ellen, ló ló ellen: folyt a csata egész napon át. Borzadva tért nyugodni a nap. A haldoklók halálhörgése elveszett a kardok csattogásában. Az elesett harcosok lelke harcolt tovább. Azon az éjszakán sok-sokezer hun harcos lelte meg az utat hadúr hetedik mennyországába, mely azok számára van, kik harcban estek el. Hunok hite szerint minden elesett hős magával vitte szolgának a másvilágra azoknak lelkét, akiket a csatában megölt.

Mire megérkezett a reggel, mindössze Atillát és hunjait találta a felkelő nap a véres catalaunumi csatamezőn. A római légiók roncsai visszavonultak az éjszaka védelme alatt.

A hunok eltemették halottaikat és összeszedték a zsákmányt, s visszatértek a Kárpátok-övezte hazájukba. A telet fegyvergyártással, új lovak betörésével, előkészületekkel töltötték, s tavasz jöttével indultak újra Atillával az élükön, dél felé.

Concordia és Pádua népe ész nélkül menekült előlük. Verona, Brescia és Cremona megnyitották kapuikat Attila előtt, és megadták magukat. Mikor elérte Róma kapuit, védtelenül hevert lábainál az egész Római Birodalom.

Százezer hun lovas vette körül az Örök Város kőfalait, Attila parancsára várva. De a parancs elmaradt. Magától megnyílt a főkapu, és fehér zászló alatt megjelent Isten szolgája, Leó Pápa maga, mezítláb és száz pap kíséretében jött a mezőn át, zsoltárokat énekelve, szelíd menetben a hunok felé.

Attila, éjfekete harci paripáján, elébe ment. Félúton találkoztak, Leó pápa és Isten ostora. Egyik mezítláb, alázatosan, másik nyeregben ülve, büszkén, egyenesen.

Aztán Isten szolgája fölnézett, egyenesen a félelmetes Attila szemébe, és szelíden mondta:

– Fiam, eljön az idő, amikor egyik leszármazottad áll majd egyik utódom előtt, királyi koronát kérve magának, s áldást népe számára. Azt kívánod, hogy úgy nézzen majd reá ez a szent város, mint a rettenetes Attila leszármazottjára, aki elpusztította Rómát?

Néhány pillanatig Attila elgondolkozva nézett alá az öregember hófehér fejére, aztán bólintott és békésen mondta:

– Eredj vissza a városodba, szent ember, és adj hálát Istenednek, amért kegyelmet találtál Attila előtt.

Azzal egy rántással megfordította lovát, s felemelt kézzel jelt adott a hunoknak a visszavonulásra.

Útban hazafele még lerohanták a hunok híres Velence városát, lóháton úsztatva át a vízen, s roskadásig megrakták málhás szekereiket arannyal, ezüsttel és szép velencei asszonyokkal. De ez volt a hunok utolsó nagy vállalkozása. Ettől kezdve Isten kardja hüvelyében pihent.

Isten ostora betöltötte a próféták jóslatait, és az egész világ alázatosan hevert lábainál.

Attila halála

Fehérvárott a vezéri tábor ünnepre készülődött. A díszsátrak előtt hatalmas tábortüzek égtek. Az odavezető utakat sok nyelven beszélő rabszolgasereg takarította és öntözte. Legények lovat és szerszámot tisztítottak. Asszonyok

elővették kincses ládáikból ünnepi díszruháikat. Attila Úr lakodalmára készülődött Fehérvár.

A tábor nyüzsgött a vidámságtól és izgalomtól. Még Attila száz asszonya is kíváncsi várakozással tekintett az ünnepség elé. Az ő lakodalmuk annak idején sokkal egyszerűbben zajlott le, de hiszen Attila akkor még csak a hunok vezére volt, nem a világ ura. Réka, a főasszony, tréfálkozva említette meg, hogy a valóságban őket túszként adták annak idején Atillának, hogy általuk biztosítsák a békét saját kis törzseik és a félelmetes hunok között.

De az érkező új királyné, Mikolt távol-keleti hercegnő volt, akit kimondottan Attila számára neveltek. Rangjához illő fogadtatás járt neki.

Már kora reggel megjelentek a kék égbolt alján a füstjelek, hírül adva Mikolt érkezését.

A palotás-sátrat fehér csipke borította. Fehér lenvásznat terítettek le az útra. Fehéren ragyogott az egész tábor. Díszbe öltözött mindenki. Asszonyok ékszerein csillogott a sok drágakő és gyöngy. Suhogott a selyem és a bársony. Cobolyprémes kucsmákon, párducbőrös kacagányokon, kardok arany markolatán hanyatt esett a napfény.

Felsorakoztak a főpapok is a fogadtatásra. Táltosok, Bonák, Sámánok talpig fehérben, kucsmáikon ezüstcsengőkkel, agancsokkal, összegyűltek a térség közepén. Magosan járt már a nap, amikor a fejedelmi sátorszekér feltűnt a Tisza hajlatánál. Hat hatalmas, hófehér ökör vonta a szekeret, hosszú szarvaik vörösre festve, igáik teleaggatva arany sújtásokkal, bojtokkal.

A tábor felől száz fehérbe öltözött szűz ment ki Mikolt fogadtatására. Magosan a fejeik fölött vitték a hosszú, fehér fátyolt, mely lassan kigöngyölődve valóságos tetőt képezett a sátorszekér és Attila sátra között. A fátyol alatt, magosra tartott fejjel lépkedett Réka, Attila főasszonya az új menyasszony fogadására.

– Isten hozott hunok táborában, Attila úr sátrában, Mikolt hercegnő! – köszöntötte hangos szóval Réka az érkezőt, és felnyújtotta kezét a szekérsátor fehér bársonyajtajához, hogy lesegítse Mikoltot.

Gyönyörűszép, karcsú leány ugrott alá a hatökrös sátorszekérről. Aranyos-barnán tündöklött a bőre, barnán ragyogtak a szemei is.

– Nézzétek – futott körbe a suttogás a figyelő tömegen –, látni lehet rajta, hogy Magor leszármazottja!

Dobok pergése mellett kezénél fogva vezette Réka az új menyasszonyt a száz fehérruhás szűz által magosra emelt fehér fátyol alatt a szekértől Attila sátráig.

Üdvrivalgás szakadt föl a tömegből, amikor Attila, sátrából kilépve a magosra emelt fátyol túlsó végében átvette szép menyasszonyát Réka főasszony kezéből. Attila fiai odavezették apjuk fekete harci ménjét, gyémántos nyereggel, aranyos takaróval. Attila nyeregbe szökött, s nyergébe emelte Mikoltot is. Négy római rableány aranyasztalkát nyújtott fel hozzájok, az aranyasztalkán aranykupában

forrásvizet s aranytányéron sót és kenyeret. Mindketten ittak a vízből, s ettek a sóból és kenyérből. Majd odalépett a legöregebb táltos és megáldotta őket.

– Egy tányérból ettetek, s egy kupából ittatok az Úr-Isten és a nemzet színe előtt. Attila és Mikolt, csupán a halál választhat el benneteket egymástól!

A tágas, nagy palotás-sátorban hosszú, megrakott asztalok várták az ünneplő hun törzsek fejeit. Száz hűbéres-király szolgálta föl aranytálakon a lakomát, száz királylány töltötte aranykupákba a bort. Odakint ezer ökör sült nyárson a nép számára, és amikor lehullt az éjszaka, ezer máglya tüze világított föl a magos égig.

Éjfélkor száz válogatott hun legény sorfala között vezette át új asszonyát Attila a nász-sátorba, majd égő fáklyákkal valóságos tűzfalakat képeztek a sátor körül, hogy távol tartsák Ármányt.

Mégis hiába volt. Közel volt már a hajnal, amikor az éjszaka csöndjét hirtelen Mikolt kétségbeesett sikoltozása törte meg. Az őrök berohantak a sátorba, és Atillát, a hunok királyát és a világ urát halva találták. Ezer csata hősét, kin nem fogott sem kard, sem nyíl, orrvérzés ölte meg, álmában.

Napkeltekor megszólalt a rabonbán kürtje:

– Áldozatra hozzatok száz töretlen, fehér ményt! Sírjatok véres könnyeket, szaggassátok meg orcátokat, hunok! Attila meghalt!

Nappal a füstjelek, éjszaka a dobok pergése adta tovább a rettenetes hírt a Tiszától a Volgáig, Budától a Kínai Falig: Attila meghalt!

Fehérbe öltözve gyászolt a nemzet. A sámánok bebalzsamozták a világ urának testét, míg a táltos az ég jeleit kutatta. Végül remegő hangon kiolvasta a csillagokból isten-úr akaratát.

– Temessétek Atillát, ti hunok, napsugárba, holdsugárba és az éjszaka sötétjébe. Temessétek föld alá és víz alá. Temessétek el úgy, hogy soha emberfia meg ne lelje, s meg ne zavarja a világ urának álmát, míg világ a világ!

Így szólt a táltos és a gyászoló hun törzsek fejei negyven napig tanakodtak rajta, míg végül is megfejtették a rejtélyt.

Aranykoporsóba fektették Atillát. Az aranykoporsót ezüstkoporsóba tették, s az ezüstkoporsót fekete vaskoporsóba. Míg a táltos száz fehér mén vérével áldozatot mutatott be a Hadak Urának, addig valahol, titkos helyen, a rabszolgák ezrei hatalmas gátat emeltek, és eltérítették medréből a folyót. Az üres mederben hatalmas sírgödröt ástak, s kibélelték bársonnyal, selyemmel, drága prémekkel. Az éjszaka sötétjében Attila gyermekkori pajtásai elvitték uruk testét őrző hármas koporsót a titkos temetőhelyre. Aláeresztették a selyemmel, bársonnyal s prémekkel kibélelt gödörbe, súlyos sziklákat gördítettek föléje, behantolták, majd leromboltatták a gátat, és visszaengedték a folyót régi medrébe. Végül lenyilazták az összes rabszolgákat s valamennyi hun, aki részt vett a temetésben, kardjába dőlve, önkezével vetett véget életének, így követve urát a halálba.

Nem maradt élő ember, ki megmondhatta volna, hogy melyik folyó medrében, s hol alussza örök álmát a világ ura, hunok királya, Isten ostora, Attila. Hiába keresik azóta is.

Hadak útja

Attila halála után vezér nélkül maradt a hun birodalom. Nem tudták eldönteni a nemzetségek fejei, hogy melyik fia volt érdemes arra, hogy kezébe vegye Isten kardját. Voltak, akik Aladárt, az idősebbiket kívánták. Mások legfiatalabb fia, Csaba mellett kardoskodtak. Aladár máris bátor harcosnak s bölcs vezérnek bizonyult. Csaba születésekor viszont jóslatot olvasott ki a táltos a csillagokból s jóslat szerint ő menti meg a hun nemzetet a végső pusztulástól. E jóslat értelmét azonban nehéz volt komolyan venni, egy hatalmas és verhetetlen hun birodalom közepén.

Alig tért vissza a medrébe a folyó, hogy örökre eltakarja emberi szem elől Attila sírját, amikor máris töredezni kezdett a hatalmas birodalom. Először a hunok szakadtak két pártra. Egyik Aladárt kívánta, másik Csabát. Nyomban utána, felhasználva a hunok pártoskodását, a hűbéres királyok és a többi legyőzött népek kezdtek elszakadni rendre. Mikor a két hun hadsereg megütközött egymással, hogy a csatamezőn döntsék el, Aladár lesz-e Attila utódja, avagy Csaba, legerősebb

szövetségeseik, a gótok nyíltan ellenük fordultak, míg ugyanakkor a kisebb barbár királyok egyszerűen eltűntek a nyugati hegyek erdőségeiben, szekérszámra hordva el magukkal a zsákmányolt hun arany- és ezüstkincseket.

A hunok belviszálya két teljes esztendeig tartott. A második év végén Aladár elesett a csatában, ahol testvér harcolt testvér ellen. Halála után Csabának sikerült egyesítenie a maradék hunokat, negyvenezer harcost, és mint egy sebzett párduc, csapott le velök az álnok gótokra. Ugyanakkor szekérre rendelt minden asszonyt és gyermeket, s indította őket keletnek, az erdélyi hegyek irányába. Miután végzett az ellenséggel, megmaradt harcosaival ő is követte a szekértábort, be a hegyek közé.

Az Oltárkő meredek sziklafalai alatt állította meg Csaba vezér maradék hunjait.

– Odafönt – mutatott föl a sziklacsúcsra – apám madara, a Turul építi fészkét s neveli fiait. Ezt az erdőkkel, hegyekkel körülvett országot számotokra teremtette az Úr, hunok maradék népe. Az erdők tele vannak vaddal, a folyók, patakok hallal. Kis idő múlva úgy megkedvelitek ezt a földet, hogy élni sem tudtok majd máshol. Hunok, Attila népe, a ti országotok ez. Máshol nincs hely számotokra a föld kerekén. Itt kell megmaradjatok.

Attila maradék hunjai lehajtott fejjel hallgatták fiatal vezérük szavait. A nyílt, sík mezőket kedvelték mindannyian, ahol születtek, ahol emberré nevelkedtek. Ahol pompás lovaikon versenyt nyargalhattak a széllel, s nyájaikat napestig terelgethették a végeláthatatlan rónaságon. De tudták jól, hogy meggyöngülve s megfogyatkozva nem tudták volna megvédeni magukat a Duna–Tisza közén a mindenfelől rájuk törő ellenséggel szemben. A hegyek és erdők búvóhelyet is jelentettek veszély esetén. Így hát megértették a bölcs rendelkezést, és nem zúgolódtak ellene.

Csupán Réka királyné kérdezte meg a fiát:

– És te, édes fiam? Miért beszélsz úgy, mintha csak mi maradnánk itt, de te nem?

– Én vissza kell térjek a régi hazába, ahonnan őseink eljöttek – mondta Csaba –, meg kell leljem a magyarokat és ide vezessem őket. Velök egyesülve visszavehetjük a rabló idegenektől Attila örökségét.

Csaba kettéosztotta seregét. A családos embereket, a sebesülteket és az öregeket hátrahagyta. Mindössze a legényeket választotta maga mellé, kíséretnek.

– Várj egy kicsikét, édes jó fiam – kérlelte az anyja –, nem kell sokáig várnod.

Nem kellett sokáig várnia Csabának. Egy szép napon Réka királynő örök álomra hajtotta a fejét. Fia ott temette el, kedvenc helyén: egy kis patak feletti, virágos tisztáson. Azóta is Réka patakának nevezik a népek azt a patakot.

Válogatott harcosaival útra készülődött Csaba vezér. Az indulás előtti éjszakán gonosz álmot látott a rabonbán.

– Iszapos árvízről álmodtam, uram – mondta Csabának –, mely körülvett bennünket, hogy megfojtson. Mi lesz, uram, ha nem térsz meg idejében? Megfojt

itt bennünket az ellenséges népek tengere, s úgy morzsolódik fel köztük a hun, mint hullámok csapása alatt a kicsike sziget!

– Ha veszedelem törne reátok – felelte Csaba –, üzenj érettem tűznek lángjával és víznek zúgásával, üzenj értem a széllel és a földdel, s bárhol is lennék, visszatérek s megvédelmezlek, Isten engem úgy segéljen!

Alig távozott el harcosai élén Csaba vezér, ellenséges szomszédok támadtak a hátramaradt hun székhelyekre, de a rabonbán segítségért imádkozott s imáját meghallotta a hunok istene, Hadúr. Tüzes nyilat vetett alá az égből, mely fölgyújtotta Csaba előtt az erdőt.

– Vissza, Csaba, vissza! – üvöltötték a lángok. – Bajban a székhely!

Csaba és a hunjai megfordították a lovaikat, s szélnél sebesebben nyargaltak haza. Úgy zúdultak alá az ellenségre, mint a fergeteges vihar, s pillanatok alatt elsöpörték őket.

Másodszor is útra keltek keletnek, hogy megleljék a magyarok honát, s elhozzák őket Attila örökségének visszaszerzésére. Hirtelen árvíz állta útjokat.

– Vissza, Csaba, vissza! – zúgták a megvadult vizek. – Bajban a székhely!

Szélnél is sebesebben vágtattak vissza a hunok, élükön Csaba vezérrel, s utolsó emberig kiirtották az ellenséget.

Útra keltek harmadszor is. Vihar állta útjokat nemsokára.

– Vissza, Csaba, vissza! – harsogták a szelek. – Maroknyi székely porlik, mint a szikla! Ádáz ellenség gyilkolja népedet!

S harmadszor is megfordultak Csaba hunjai, harmadszor is megmentették a székelyek népét.

Végül is megtanulták a környező népek, hogy okosabb, ha békében hagyják Csaba vezér népét, a maga hegyek közé ékelt, kicsi hazájában, az Oltárkő és a Réka-patak között. Csaba és emberei hosszú vándorlás után visszataláltak a régi hazába, ahonnan nagyapja, Bendegúz kivezette volt a hunokat, s ráleltek ott a magyarokra is. Nagy örömmel fogadták ott a hun testvéreket, de a magyarok vezérei megrázták a fejüket, amikor Csaba kívánságát hallották.

– Hallottunk Attila országáról – mondták –, s talán egyszer majd mi is elhatározzuk, hogy felszedjük sátorfánkat, s nyugatnak vonuljunk, de nem most. Boldog itt a nép és megelégedett. Nyájaink számára bőven van legelő, vadban, halban nincs hiány, békességben és jólétben élünk. Talán eljön az idő, amikor harcosaink ereiben megpezsdül a vér, s kalandot kívánnak. Akkor majd rávehetjük őket, hogy visszafoglalják az idegenektől Attila örökségét. De addig várnod kell.

Csaba várt. Hunjai magyar lányokat vettek feleségül s boldogan éltek magyarok gazdag földjén.

Sok-sok esztendő múlva halálát érezte Csaba. Utolsó kívánsága az volt, hogy szólhasson még egyszer a magyar harcosokhoz. Amikor a törzsek fejei mind összegyűltek a tanácstűz körül, beszélt nekik Attila földjéről. Beszélt nekik a gyönyörű alföldről, ahol gazdagabban nő a fű, mint bárhol a földön s a

gyümölcsnek is jobb az íze, mint máshol. Beszélt a védelmező, szép hegyek gyűrűjéről, a vaddal tele erdőkről, halban gazdag tavakról, folyókról, s arról, hogy ez a szép, gazdag ország az ő örökségük. Beszélt nekik végül az erdők között magányosan várakozó székelyek népéről, ott az erdélyi hegyekben.

A haldokló kívánságára megesküdtek ott helyben a tanácstűz mellett a magyar nemzetségek fejei, hogy egy szép napon visszaszerzik örökségüket, Attila országát, s hazájukká teszik. Esküvel fogadták, hogy ott fog élni majd örökre a magyarok nemzete, míg csak jéggé nem változik a tűz, s homokká nem szárad a víz.

Magyar mezőkön hun sírok emelkedtek. Apák után fiak, majd unokák leltek nyugvóhelyet szittya földön. Évszázadok teltek, de a magyarok egyre csak halogatták a Csaba vezérnek tett ígéret beváltását.

Székelyek földjén ezalatt egy maroknyi nép konokul küzdött az életéért. Vándorló néptörzsek útjából félreálltak, s míg azok a völgyeket rótták, ők megbújtak fent a hegyekben. De bármennyire igyekeztek is, bármennyire békeszeretők voltak, elérkezett az idő, amikor újra csak fegyverrel a kezükben kellett megvédjék jussukat a földhöz, ahhoz a kicsike földhöz, amit rájok bízott Csaba vezér. Az ellenségnek több harcosa volt, mint fűszál a mezőn, vízcsepp a patakban és csillag az égen.

– Hej, Csaba vezér – sóhajtott fel a nehány ezer székely, utolsó csatára készülődve –, most kellene ám a segítség!

A támadók lába alatt megremegett a föld. Morajlás támadt mélyen alant, s szaladt a morajlás gerincről gerincre, völgyről völgyre, síkságról síkságra, s vitte az üzenetet messzi keletre.

– Csaba vezér, segíts! Bajban a székely!

S valahol távol, messze szittyaföldön, gyeppel benőtt hun sírok megnyíltak hirtelen. Csontváz-harcosok csontváz-paripákra szöktek s odafönt az égen a csillagok ezrei láncba fonódtak, úttá tömöttődtek, s a csillogó-fehér égi úton nyargalva jött csontváz-serege élén Csaba vezér maga. Csillagot szikrázott hun lovak patája, s halálszagú szél süvítette a félelmetes intést:

– Ne bántsd a székelyt!

A betolakodó ellenség rémülten dobta el fegyverét a rettenetes sereg láttára, s menekült, mintha eszét vesztette volna. Székelyek népe megmentődött újra.

Attól kezdve századokon át, valahányszor végveszedelemben volt a székely nép, s kétségbeesett kiáltása felhallatszott az égig: magosan a székely hegyek fölött szikrázni kezdett a Hadak útja hun lovak patája alatt, s mint egy rettenetes forgószél, alácsapott az égből Csaba vezér csontváz-serege, s megmentette a székelyt a végső pusztulástól.

Ott élnek még ma is, Csaba vezér ősi székhelyén a székelyek, Erdély szépséges hegyei között, ahol a Réka-patak kristálytiszta vize csobog kedvesen, a Hargita szálas fenyői suhognak a szélben, s a Nemere zúgó viharai hajtják tova a fellegeket az Oltárkő fölött. Magosan a székely hegyek fölött ott ível ma is minden

éjszaka, ragyogva és szikrázva a fényes Hadak útja, erőt és biztatást nyújtva a csüggedőknek.

Minden székely tudja még ma is, hogyha a rájuk szakadó veszedelem újra elviselhetetlen méreteket ölt, és emberi belátás szerint nincs több remény a megmaradásra: Csaba hunjai megjelennek odafönt az égi úton, s megmentik a haláltusáját vívó nemzetet.

Jegyzet

1. Sokan ma attila helyett attilának írják a nagy hun uralkodó nevét. A hunok Istent ata-ten-nek nevezték. A szumérok atil-nak hívták a vezért. A Volga folyó régi magyar neve atil volt, melynek partján a monda szerint Attila született. A vándorló magyarok átmeneti hazáját ma is atil-köz, vagy etel-köz néven emlegetik, mely elnevezés a területet határoló atil folyó nevéből ered.

2. Monda szerint az isten kardja emberfeletti hatalommal ruházta fel azt, aki viseli, nem csupán személy szerint, de az egész nemzetre vonatkozólag. Ez az a kard, mely felszabadítja az elnyomottat, és világ urává teszi a bátrat.

Hasonlóságot találunk a japán mondában, mely szerint az első kard az égből ereszkedett alá, amikor az első szamuráj a hétfejű sárkánnyal harcolt. Isten megsajnálta, leoldotta saját kardját és lehajította neki a földre.

Szumér változat szerint újév napján bezárják istar szűz papnőjét a zikurat legfelső emeletén lévő kék szobába, és férfi helyett egy kardot fektetnek melléje. Szumér hit szerint ebből a nászból született Isten-fia, tamuz.

Herodotos feljegyezte, hogy a szittyák csak Jupitert ismerték el Istennek, Marsot viszont kard formájában tisztelték. Megemlíti a feljegyzés azt is, hogy a szittyák dombot emeltek, melynek három oldala meredek volt, míg a negyedik lankás, és egy kardot ástak el a domb tetején.

1916-ig a magyar királyok koronázási szertartása részben megőrizte ezt a szokást. A „koronázási domb”-hoz Magyarország minden részéből hoztak földet. Fehér lovon az új király fellovagolt a dombra és kardjával a világ négy tája felé suhintott, annak jeléül, hogy megvédelmezi az országot bármely irányból rátörő ellenséggel szemben.

3. Magyarország egyes vidékein még ma is szokásos az esküvői szertartás alatt, hogy a fiatal pár egy tányérból eszik és egy pohárból iszik. A hunoknál többnejűség volt szokásban, azonban csak az első feleség, a főasszony fiai örökölték apjuk rangját.

4. Ősi magyar és hun hit szerint a halottak csak addig vadásznak békében a másvilágon, míg sírjukat meg nem zavarják. Ennél fogva vagy elégették halottjaikat, vagy titokban tartották a sírhelyeket.

5. „Csaba vezér földje”, Erdély ezer esztendőn át Magyarország szerves része volt, egészen az első világháború utáni trianoni békediktátumig. A magyarul

beszélő székely nép már ott élt Erdélyben, amikor a magyar honfoglalók megérkeztek, hogy átvegyék Attila örökségét. Minden kétséget kizárólag bizonyítható, történelmi tény az is, hogy a magyarok megérkezésekor a székelyeken kívül semmiféle más nemzet nem élt Erdély földjén, kivéve nehány apró és elszigetelt szláv telepet, melyek azonban hamarosan beolvadtak a magyarságba.

Történészek még ma is vitatkoznak azon, hogy a székelyek hun, vagy avar leszármazottak. Népviselet, népszokás, székely mondák és balladák világa azonban a hun leszármazás mellett foglal állást.

A régi székely mondák és balladák demuzi, vagy demuzing nevű „kisistene" minden látszat szerint azonos a szumér tamuz-zal, akit a legrégebbi kőtáblák „demuzi" néven is emlegetnek.

MAGYAROK

Emese álma

Messze keleten, a végtelenbe vesző, füves síkságon, békés, szép életet éltek a magyarok. Lassan terelgették nyájaikat legelőről legelőre a fű növése szerint, s asszonyaik, gyermekeik nehéz, hatkerekű sátorszekereken követték a nyájak útjait. Hosszú szarvú, fehér ökrök vonták a szekereket, serdülő leányok nógatták az ökröket, s a sátrak likán kék füst szállt föl az ég felé, ahogy odabent asszonyok főzték az ételt.

Férfiak, legények, serdülő kamaszok a nyájakat ügyelték lóháton, mások vadásztak, halásztak. Ez a nyájait terelgető lovasnép a csillagoktól tanulta a bölcsességet, és a puszták végtelen síkjától a türelmet.

Nem építettek házakat maguknak. A szellős sátor tisztább volt és sokkal kényelmesebb, mint a megtelepedett népek alacsony földkunyhói, vagy sötét kőházai. Sátraikat színes szőnyegek díszítették, s öltözetük is jobb volt, mint a megtelepedett népeké. Szakértelemmel cserzett, puha bőrruhát viseltek a magyarok, s alatta vászonból készült alsóruhát, amit abban az időben még sem a rómaiak, sem a görögök, sem a germán népek hírből sem ismertek.

Ősi szokás szerint a fiúgyermek hároméves koráig anyja sátorszekerén töltötte életét. Mikor betöltötte a három évet, kapott egy birkát, amin lovagolni tanulhatott, és egy gyermek-íjat, hogy hozzászokjon a használatához. Birkáján ülve követte a nyájak mozgását, míg be nem töltötte a hatodik esztendőt, és apja megajándékozta egy csikós-kancával. Megesett, hogy a csikóval együtt szopta a kancát a gyerek is.

Mire elérte a tizedik esztendőt, ismernie kellett harminchárom ősének a nevét. Megtanult lovat pányvázni, vágtató ló hátáról vadat nyilazni, értett a pásztorkodás

minden csínjához, és futárszolgálatot végzett szükség esetén, vadászhatott egyedül, és a csatában apja fegyverét hordozta.

A csaták egyre gyakoribbak lettek a síkságon, míg végül is hozzá tartoztak az élethez. A régi jó idők elteltek már, amikor mindenki számára volt bőven hely a nagy síkságon, s csak kalandra vágyó legények portyáztak csatát keresve. Népek és nyájak megsokasodtak, s harc döntötte el, hogy ki él meg és ki nem. A gyöngébb törzseket észak felé szorították föl az erősebbek, ahol rövidebb volt a nyár és szigorúbb a tél s az élet nehezebb.

Pásztorkodó népek számára mindég a váratlan ráütés volt a legnagyobb veszedelem. A nyílt mezők nem nyújtottak menedékhelyet. Porfelhő jelent meg az ég alján valahol, s még a birkán lovagló kisgyermek is tudta, hogy csak veszedelmet jelenthetett.

Abban az időben a besenyők voltak a magyarok legádázabb ellenségei. Ez a harcias rokon-nép kelet felől nyomult nyugatnak a nagy síkságon, akárcsak századokkal azelőtt a hunok meg a magyarok tették. Támadásuk pusztulást jelentett mindenki számára. Besenyők nem kértek s nem adtak kegyelmet.

Egy szép meleg, nyári napon szokatlanul kis létszámú törzs vonult lassan a síkságon, keletről nyugatnak. Csaba vezér leszármazottjának, Ügyeknek a törzse volt a vándorló csoport. Elöl a fiatal törzsfő maga vezette a harcosok csapatát táncos, fekete ménjén. Mögöttük, az első sátorszekéren, fiatal asszonya, Emese. A szekérsort nem követték nyájak, mint máskor. Ügyek és Emese útban voltak a táltos szállásához, hogy áldást kérjenek házasságukra.

Délről gyorsan közeledő porfelhő tűnt föl hirtelen. Jókora besenyő portya támadt reájok.

Nem volt fejveszett kapkodás. Erős karok emelték be a szekerekbe a kisgyermekeket. A szekéroszlop megállt. Asszonyok, gyermekek íjak után nyúltak. A lovasok félkörben helyezkedtek el a szekerek és a támadók között. Nyilaik leszedték a nyargaló lovak hátáról a támadók első sorát. Gondosan célzott nyilak süvítettek elő a szekérponyvák alól is. De a támadás jött tovább.

Ügyek és emberei kardot vontak, csákányt markoltak. Tudták, hogy az ellenség túlerőben volt, és csupán a csoda menthette meg őket. De készek voltak meghalni, mindannyian.

Egyszerre csak új porfelhő támadt nyugaton. Szélesebb, nagyobb, mint amit a besenyő lovak vertek föl azelőtt. Gyorsabban is közeledett. Már hallani lehetett a paták dübörgését is. A besenyők megtorpantak, de már késő volt. Megnyílt a porfelhő és hosszú, gonosz szarvak hatalmas erdeje jelent meg, sok ezer nyargaló, megvadult fehér marha, s kikerülve az ismerős szekereket, rászakadt a megdöbbent besenyőkre, porba taposva lovat és embert. A hatalmas ökörcsorda mögött magyar csordások nyargaltak habzó lovakon, pattogó karikásokkal. Vezetőjük megállította ágaskodó lovát Ügyek előtt.

– Hála legyen Úrnak – lihegte az ember –, idejében jövénk!

– Ki küldött? – kérdezte Ügyek.

– A táltos parancsa, uram – felelte a főpásztor –, Attila vérének nem szabad elvesznie!

Másnap Ügyek törzse, az utolsó hun törzs, megérkezett a táltos szállására. Hatalmas tömeg gyűlt egybe az oltárkő körül, és üdvrivalgás fogadta Ügyeket, amikor leemelte Emesét a sátorszekérről. Ősi szokás szerint a fiatal pár egy tányérból evett, egy kupából ivott, s utána a talpig fehérbe öltözött táltos rájok adta az áldást.

– Nemzetünk Istene, Úr, áldd meg ezt az embert és ezt az asszonyt, hogy sok gyermekük legyen, és Attila vére ne pusztuljon ki soha!

Azon az éjszakán a nász-sátor körül égő fáklyákkal a kezükben fiatal harcosok őrködtek, fáklyáikkal tűzfalat képezve a sátor körül, hogy Ármány, a gonosz, be ne osonhasson fiatal vezérükhöz és szép asszonyához.

Az éjszaka közepén Emese fölébredt. Szeme végigjárta a sátor félhomályát, melyet csak a kintről beszűrődő fáklyák fénye világított meg. Nézte a sátor-oszlopok cifra aranyozását, a padló gazdag, puha szőnyegeit, a falakat borító selymek és bársonyok pazar pompáját. Ahogy Emese szeme körüljárta a sátor gazdag kincseit, boldog büszkeség töltötte el szívét. Magyarok törvénye szerint egyetlen felesége Ügyeknek, Attila leszármazottának.

Egyszerre csak úgy tetszett, mintha hatalmas szárnyak suhogását hallotta volna az éjszaka csöndjében. A sátor bejáratát fedő nehéz szőnyeg mögül mintha két tüzes szem, egy óriási madár szemei néztek volna reá. Sikoltani szeretett volna, de nem jött ki hang a torkán. Mozdulni akart, hogy fölébressze álmából urát, Ügyeket, de nem tudta mozdítani karjait.

Az óriási sas, a szent turul madár, reáereszkedett, és betakarta széles, fekete szárnyaival. A hatalmas szárnyak alatt Emese álmot látott.

Kristálytiszta folyó indult el testéből, és folyni kezdett nyugat felé, egyre duzzadva, növekedve, míg valóságos áradattá válva áthullámzott hólepte hegyeken, és elöntötte a hegyeken túli gyönyörű rónaságot. Ott megállt a folyó s vizéből kinőtt egy csodálatos fa. Tiszta aranyból volt minden ága és minden levele annak a fának, és ágain aranygyümölcsök nőttek. Álmában Emese lefeküdt a csodálatos fa alá, a szépséges-szép ország kellős közepén, és álomba merült.

Amikor fölébredt, ura sátrában találta magát. Napsugaras, szép reggel volt. Tudta, hogy csak álom volt az egész, de annak a különös álomnak az emléke vele maradt egy életen át.

Kilenc hónapra rá fia született Emesének. Az álomra való emlékezés miatt álmos-nak nevezték el a gyermeket, aki később árpád apja lett, azé az Árpádé, aki valóra váltotta Emese álmát és elvitte a magyarokat, síkságokon és hólepte hegyeken át a hunok hajdani hazájába. Ahol még ma is élnek, több mint tizenkét évszázad után.

Jegyzet

A Turul a magyar legendák szent madara. Történészek szerint ázsiai őshazájukból hozták magukkal a magyarok. Minden valószínűség szerint a Turul azonos a szumér zu-madárral. Valamennyi urál-altáji néptörzs közös ősi hite szerint a Turul Isten követe volt.

A Burját-tó partján élő tatárok között ma is ismerős a régi monda, mely szerint az özönvíz után olyan messzire eltávolodott egymástól ég és föld, hogy az emberek imája nem juthatott el többé ata-ten égi sátrába. Így aztán az emberek megszűntek imádkozni, és rosszak lettek. Arattak, ahol nem vetettek, és elvették azt, ami a másé volt. ata-ten leküldte hozzájuk szent madarát, a Turult, de az emberek nem értették meg többé az isteni üzenet szavát. Ezért aztán a Turul rászállott egy Emese nevű asszonyra, és a gyermekük lett az első sámán, aki ugyanúgy megértette az égi beszédet, mint anyja emberi nyelvét, és így tolmácsolni tudott Isten és ember között. Attól kezdve a sámán és az álmusok közvetítik Ata-Ten akaratát a földi emberhez.

álmos, a magyarok első uralkodója a kilencedik század történelmi alakja volt, aki tárgyalásokat folytatott a görögökkel, szövetséget kötött a kazár törzsekkel, valamint a kijevi fejedelemséggel.

Vérszerződés

Átkelvén az atil (Volga) folyón, nehány évig atilközben maradtak a magyarok, azonban nem telepedtek meg ezen a földön. Csupán nyájaikat legeltették, és sátorszekereiken tanyáztak.

Táboraik törzsek szerint oszlottak meg, a törzseken belül pedig nemzetségek szerint. Egy-egy nemzetség szekértábora kör alakban helyezkedett el, nehéz, vasalt rúdjaikkal kifele, mint a sündisznó tüskéi. Ez a módszer támadásokkal szemben hatásosnak bizonyult.

Egy szép napon görög követ érkezett a magyarok táborába, több szekérre való ajándékot hozva Bizáncból. Felvonultak előd elé, aki a magyarok kendéje volt és azt kérték tőle a császár nevében, hogy mint Bizánc szövetségese indítson hadat a szomszédos besenyők ellen. A kende válasza meglepte a görögöket.

– Nekem nincs hatalmam a hadsereg fölött – felelte Előd, magyarok kendéje – , én csak békeidőben uralkodom. Ha háborúra kerül a sor, a törzsek fejei gyulát választanak maguk közül és ő a főparancsnok, akinek mindenki engedelmeskedik, még én is.

A görögök unszolására Előd tanácsba hívta a hét magyar törzs vezéreit. A hét vezér visszautasította a görögök ajánlatát. Nem kívántak háborút csupán a háború kedvéért, még gazdag ajándékért sem.

A csalódott görögök visszatértek császárukhoz, és jelentést tettek sikertelen útjokról. A császár krónikása pergamenre írta a nomád magyaroknál tett látogatás útján szerzett különös tapasztalatokat.

„Béke idején a kende uralkodik a magyarok felett” írta föl a krónikás, „míg háború idején a gyula, akit a törzsek fejei választanak”.

Atilközben állomásozva a magyarok előkészületeket tettek a nagy útra, Attila örökségének visszafoglalására. Portyák kalandozták be nyugat felé a völgyeket hágót keresve a hegyeken át, melyen át lehessen vontatni a nehéz szekereket. Hogy biztosítsák a zavartalan átvonulást, szövetséget kötöttek a szászokkal is, Álmos fiának, Árpádnak leányát, a megkeresztelkedett Ágotát feleségül adván a szászok hercegéhez.

Leó, görög császár, többszöri felszólítása után levente, egy sereg fiatal harcos élén elindult a görögök megsegítésére a bolgárok ellen.

A magyarok ugyanakkor szerződést kötöttek Kijev hercegével, mely szerint a szlávok elvállalták, hogy jó előre kiirtják az erdőt a vonuló magyarok előtt, és a szekerek számára utat építenek a Vereckei-hágón át. A szlávok boldogok voltak, hogy ilyen könnyűszerrel megszabadulhattak veszedelmes új szomszédoktól, és vér helyett verejtékkel fizethettek a szabadulásért.

Végül is a magyarok készen voltak a nagy útra. Elérkezett az ideje, hogy vezért válasszanak maguknak, aki egyesíteni tudja a törzseket, és elvezeti őket Attila földjére. álmos kürtje nagytanácsba hívta a törzsek vezéreit és a nemzetségek fejeit.

Díszpompába öltözve jelentek meg a vezérek és a nemzetségfők, köztük a három újonnan csatlakozott kabar törzs vezérei is. Csillogott a napfény a kócsagtollas, ékszeres forgókon, kardmarkolatokon, menték, kacagányok gyöngyökkel díszített aranyláncain. Csupán öreg Álmos állt ott egyszerű öltözetben, Attila puha, fekete bőr-öltözetében. Talpig fehérben állt mellette a táltos. Mégis mindannyian levették fövegüket, amikor Álmos és a táltos megjelentek a nagytanács előtt, mert ők hozták magukkal a nemzet két legféltettebb kincsét, az ÚR Kardját és egy egyszerű, fából vájt kupát, melyből valamikor a nagy Attila ivott.

A nagygyűlés sátrát négyzet alakban vette körül az egybegyűlt nép. Az egyik oldalon, rang szerint állva, a harcosok. A másik oldalon, színpompás viseletükben a nyájak gondozói. Elöl a csikósok, majd a gulyások, aztán a juhászok és végül a kanászok. A harmadik oldalt asszonyok és lányok töltötték meg, színpompás viseletben, a negyedik oldalon pedig néma türelemmel álltak az öregek.

Bent a nagy sátorban hosszúra nyúlt a tanácskozás, de odakint néma türelemmel várakozott a tömeg. Végül is félrelebbent a bejárat bőrfüggönye, és vén Álmos lépett ki rajta s mögötte a törzsek vezérei. A tömeg felé fordulva beszélni kezdett Álmos.

– Eljött az ideje, hogy visszaszerezzük örökségünket, Attila földjét. Úgy kívánja a törvény, hogy közös vezért válasszon magának a nemzet, aki úgy háborúban, mint békében összetartsa a törzseket, mert nem lesz könnyű ám visszafoglalni őseink földjét, és még nehezebb lesz megtartani azt. Nemzetté kell kovácsolódjanak a törzsek megint, egy vezér és egy akarat alatt, mint ahogy Attila idejében volt.

– Hosszú éveken át én voltam egy vándorló törzs vándorló vezére. Az én időm eltelt már. Hajam fehér, és az égi mezők őrei lassanként nyitják már számomra a kaput a Hadak útja felé. A törzsek vezérei idősebbik fiamat, Árpádot választották, hogy egy életre a nemzet legfőbb vezére legyen.

A hét vezér pajzsot tartott Álmosfia Árpád elé, és ahogy Árpád rálépett a pajzsra, a pajzzsal együtt magosan a fejük fölé emelték. Egyenesen állt ott, a magosra emelt pajzson, barna haján megcsillogott a nap fénye, és bátor sas-szeme messzire elnézett a tömeg fölött. Kezében ott csillogott Isten kardja és egyenesen nyugat felé mutatott.

– Éljen Árpád, magyarok vezére! – szakadt fel a tömegből az ujjongás.

– Vezess, Árpád vezér!

Attila fakupájával a kezében előre lépett a táltos.

– Lépjetek elém, hét vezérek – mondta a táltos hangos szóval –, és ti, kabar vezérek, kik csatlakoztak hozzánk, ti is lépjetek ide! Esküdjetek hűséget Árpádnak és örökös leszármazottainak!

Egyenként léptek a vezérek a táltos elé. Egyenként vágtak eret karjukon és csöppentették vérüket Attila kupájába. Utolsónak maga Árpád. A táltos bort öntött a vérhez, loccsantott belőle a földre, majd nehány csöppet a szél minden irányába. Aztán a vezéreknek nyújtotta a kupát és sorra mindegyik ivott belőle.

– A mai naptól kezdve – mondta hangos szóval a táltos – minden magyar, minden hun és minden kabar egy nemzetté váljék, mint ahogy eggyé vált a vér ebben a kupában.

Utolsónak Árpád ivott.

– Én és minden leszármazottam – mondta ki a fogadalmat Árpád – tiszteletben kell tartsa a törzsek és nemzetségek rendjét. Hallgatnia kell tanácsukra, és nem emelhet fegyvert ellenök. Ha én, vagy bármely leszármazottam megszegné ezt az esküt, testét ne fogadja be a föld, lelkét tagadja meg az ég!

– Ég és föld hallotta esküdet, Álmosfia Árpád – mondta zengő, mély hangon a táltos –, ha megszeged azt, föld kidobja tested, s ég megtagadja lelked. Úgy legyen!

Álmos halála

Árpád főhada lassan haladt fölfele a kanyargó csapáson a Vereckei-hágó felé. A lovassereget nyomon követte az egyesült magyar törzsek végtelenbe nyúló szekérsora. Nehezek voltak a szekerek, lassan mozogtak. Az út két oldalán sötét erdők borították a hegyoldalakat. Égbe nyúló fenyők s közöttük itt-ott a magyarok szent fája, a fehér törzsű nyír.

A szekerek mögött jöttek a nyájak és ménesek. Sok-sok ezer ló, szarvasmarha és birka. Az erdők között nem volt a jószág számára legelő, így sietniök kellett a tereléssel, amennyire csak lehetett. Emiatt az élcsapat meg sem állt a gerincen, csak haladt tovább, lefele a túlsó lejtőn, míg csak le nem értek a hegyeken túli füves dombvidékre. Az ung folyó partján tábort ütöttek.

Másnap kora reggel vén Álmos áldozatot mutatott be Hadúrnak, magyarok Istenének. Háromszor körülvezetve a töretlen fehér mént az égő tűz körül, Álmos halkan beszélt a lóhoz.

– Röpülj, lovam, röpülj, az égi mezőkre, add hírül a magyarok megérkezését Attila földjére és kérd népünkre az Úrnak áldását. Ahány csöpp véred erre a szent földre aláhull, annyi évszázadig éljenek békében a magyarok ebben az új hazában.

Áldozás után az ősz hajú vezér nem tért vissza a sátrába. Faekét hozatott elő, hat hófehér ökröt fogatott elébe, s fiának, Árpádnak odanyújtott egy tarisznyát tele tiszta búzamaggal. A népek csodálkoztak, a vezérek és főemberek fejüket csóválták.

– Minek akar az öreg vezér szolgához való munkát végezni? – morogtak egymás közt.

De Álmos odaparancsolta a vezéreket, hogy vezessék az ökröket, ő maga pedig megmarkolta az eke szarvait. Barázdát barázda után szántottak föl így az új haza puha, fekete földjében, míg az öregember arcán izzadtságcsöppek gyöngyöztek alá. Árpád engedelmesen követte az ekét teljes uralkodói díszben, és szórta a magot a tarisznyából a felszántott földbe. Az utolsó barázda végén vén Álmos megállt.

– Örökre való kötést tettünk veled, magyarok földje – mondta lassú, mély, zengő hangon –, kötést tettünk és megpecsételtük azt vérrel és verejtékkel. Vérünkkel érdemeljük ki ezt a hazát, és verejtékünkkel tartjuk meg magyarnak. Bármennyi vért és verejtéket kívánjon tőlünk ez a föld, nem panaszkodunk miatta. Cserébe annyit kívánunk csupán, hogy asszonyaink termékenyek legyenek, gyermekeket szüljenek, akik továbbviszik ezt a kötést, és boldogan ontanak vért és verejtéket ezért a földért, amikor mi már nem leszünk.

Azon az éjszakán Turulfia Álmos, egy vándorló törzs vándorló vezére, átszenderedett békésen a másik világra, ahol fehér ménje várakozott már reá a csillagporos égi mezőkön.

Vásár Szvatoplukkal

Attila országának északnyugati részét abban az időben a morvák vallották magukénak mint országuk délkeleti gyepűjét. Egy szép napon magyarok követei érkeztek a morvák királyának, Szvatopluknak udvarába. Ajándékot hoztak neki. Többek között a gyönyörű, hófehér ményt, arannyal hímzett nyeregtakaróval, aranyozott kantárral, drágakövekkel díszített nyereggel. Valóban királyi ajándék volt, Szvatopluknak nyomban megakadt rajta a szeme.

– Szomszédok vagyunk – mondta a magyar küldöttség szószólója –, uralkodónk, Árpád köszöntését küldi. Ha azt akarod, király, hogy jó szomszédok legyünk, fogadd el Árpád ajándékát. Ha nem fogadod el, ellenségek leszünk. Rajtad múlik tehát, morvák királya.

– Mit kíván uratok, Árpád, cserébe az ajándékért? – kérdezte Szvatopluk gyanakodva.

– Mindössze egy tarisznyára való földet, egy bőrtömlőt vízzel töltve és egy nyeregtáskát tele fűvel – felelte a magyar.

Elcsodálkozott Szvatopluk a különös kívánságon, de kapzsi ember lévén már nyúlt is a pompás ajándék után.

– Vigyetek a földből, vízből és fűből, amennyit akartok – mondta kegyesen –, s akárki is legyen, aki küldött, mondjátok meg neki, hogy letelepedhet bátran. Délkeleti gyepűmön amúgy sem lakozik senki. Ajándékot pedig küldhet majd máskor is!

Kis idő múltával a magyarok elkezdték birtokba venni új hazájukat. Először csak néhány lovas jelent meg a morva gyepűn, majd egyre többen és többen érkeztek. Morva portyák, akik találkoztak velök, „ördög lovasainak” nevezték őket, mert hirtelen jelentek meg valahol, s éppen olyan hirtelen tűntek is el megint. Szvatopluk király egy idő múltával nyugtalankodni kezdett az újonnan érkezettek nagy száma miatt és követet küldött az „ördög lovasaihoz”.

Mikor emberei a magyar őr-portya parancsnoka elé vezették Szvatopluk követét, az megkérdezte:

– Te vagy az, akit Árpádnak neveznek?

A portya parancsnoka elnevette magát.

– Én csak száz lovasnak parancsolok – mondta –, nagy utat kell megtenned még, mielőtt a főtáborhoz érsz, jó ember!

Lovas vezetőt adott a király követe mellé a portya parancsnoka, s annak vezetése mellett hosszú órákon át lovagoltak újabb és újabb lovascsapatokkal találkozva, míg végül egy könnyű hadisátrakból álló táborhoz értek. Ekkor már nem volt egyéb kívánsága a morvának, minthogy kinyújtsa elzsibbadt lábait, egyék, igyék és pihenjen. A magyarok barátságosan megvendégelték őzsülttel és jó erős borral. Miután evett is, ivott is és pihent is a morva, odafordult ahhoz a magyarhoz, aki szemlátomás szerint a legrangosabb volt a vendéglátók között.

– Te vagy Árpád? – kérdezte a követ.

– Az én nevem Tuhutum – felelte a magyar –, én vagyok Árpád első töményének a zoltánja. Add át nekem az üzenetet, derék morva, és én eljuttatom azt urunkhoz, Árpád vezérhez, szóról szóra. Ennél tovább amúgy sem engedhetünk be magyarok földjére – tette hozzá.

– Magyarok földjére? – pattant föl mérgesen a morva. – Mondd meg uradnak, hogy kotródjon innen azonnal. Nincs szükség rátok morva földön!

Haragos válaszra készült föl Szvatopluk követe, de harag helyett csak egy vidám mosoly jelent meg Tuhutum arcán.

– Túl sok bort ihattál, jó ember – mondta a zoltán jó szívvel –, vagy uratok nem tudja, mit beszél. Elfeledte talán, hogy miként adta el nekünk ennek az országnak a földjét egy fehér lóért, vizét drágaköves nyeregért és füvét aranyos kantárért?

Látva a követ elképedt arcát, barátságosan hozzátette még:

– Mióta világ a világ, jó ember, szomszédos népek mindég hadat üzentek egymásnak. Ajándék-lovat elfogadni békét és barátságot jelent, visszautasítani pedig háborút. Cserébe adni érte egy tarisznya földet, egy tömlő vizet és egy nyeregtáskára való füvet pedig azt jelenti, hogy békesség és jószomszédsági viszony kedvéért eladtátok nekünk a földeteket, vizeteket és füveteket.

Rákvörös arccal pattant föl ültiből a morva, és megfenyegette öklével a magyarokat.

– Megöljük azt a lovat! – rikácsolta. – Vízbe dobjuk a nyerget és fűbe a kantárt!

Tuhutum egykedvűen megvonta a vállát.

– Megtehetitek azt is – felelte barátságosan –, a mi ebeink eszik meg a lóhúst, a mi halászaink hálója húzza ki a nyerget, és a mi pásztoraink lelik meg a fű között a kantárt. A vásár megesett. A hegyeken innen Árpádé minden, a föld, a víz és a fű. S mondd meg az uradnak, hogy békében üljön, mert ha nem, még elveszítheti egész országát is. Márpedig mi rendszerint nem tesszük lábunkat olyan földre, ahol már megtelepedtek mások.

Hazafele menet a morva követ megkérdezte magyar vezetőjét.

– Hány lovasotok van egy töményben?

– Tízezer – felelte készségesen a magyar –, s Árpádnak húsz töménye van, nem titok ez. Ti morvák okosan teszitek, ha tartjátok a békét.

De Szvatopluk nem hallgatott a jó tanácsra.

Bátor harcosok voltak a morvák, és nem ijedtek meg könnyen. A magyar túlerővel szemben azonban ott estek el, hősökhöz méltóan, a Duna folyó partján.

Jegyzet

A tizennyolcadik és tizenkilencedik század Habsburg irányítás alatt álló történelemírása azt a tudatot igyekezett megrögzíteni, hogy a magyarok a besenyők

elől menekülve nyomultak be mai hazájukba, és hogy hatalmukat fegyverrel erőszakolták rá a már itt élő nemzetekre. Egyik sem felel meg a valóságnak.

Igaz, hogy a besenyőkkel, akárcsak más vándorló néptörzsekkel, időnként véres csatákat vívtak az Atilközben ideiglenesen állomásozó magyarok. Bizonyítható azonban, hogy a honfoglalást hosszú diplomáciai előkészítés vezette be. Ezekhez tartozik a Kijev hercegével kötött szerződés, melynek értelmében a hercegség már évekkel előre embereket rendelt ki erdőirtásra és útépítésre. Levente vállalkozása, hogy segítséget nyújtva Bizáncnak kelet felől kösse le a bolgárokat. A szászokkal kötött egyezmény, valamint az elfoglalandó terület alapos kikémlelése mind hosszú lejáratú tervezésre utaltak.

Igaz, hogy a morva királyság magáénak vallotta a Kárpátoktól délre eső területet, le a Dunáig, azonban ez a terület üres volt és lakatlan, és mindössze védelmi övezetül szolgált a morváknak. A mai Dunántúlról már régen kivonultak akkorra a rómaiak és a honfoglalás korában mindössze nehány vándorló szláv pásztorcsalád élt ott, akik hamarosan beolvadtak a megtelepedő magyarságba. Erdélyben csak romok maradtak a rómaiak után. A vlachok abban az időben még a Balkán déli partvidékén éltek, ahova bizánci főurak telepítették őket Szicíliából a szláv lerohanás után üresen maradt birtokaikra. Innen vonultak föl lassanként észak felé a 11. és 14. évszázadok közé eső időben.

Lebédiában a magyarok félnomád életmódot folytattak. Művelték a földet és gabona meg széna számára csűröket építettek. Atilközben teljesen nomád módra éltek, ami ugyancsak azt bizonyítja, hogy ottlétüket ideiglenes állomáshelynek tekintették Attila örökségének visszafoglalására készülődve.

A vérszerződést úgy kell tekintsük, mint a kor első alkotmányát. Hét magyar és három kabar vezér pajzsra emelte Álmosfia Árpádot, és hűséget esküdött neki, de ugyanakkor kötelezte őt arra, hogy bizonyos szabályoknak megfelelően uralkodjon. Akkori görög feljegyzések szerint a magyarok időnként gyűléseket tartottak és szavazat útján döntöttek fontos kérdésekben. A kormányzásnak ez a demokratikus formája abban az időben csupán a nomád népeknél volt meglelhető, Európa népei önkényuralom alatt éltek, kivétel nélkül mind.

Ugyancsak a görög krónikákból, majd a római hittérítők feljegyzéseiből tudjuk azt is, hogy a honfoglaló magyarok írástudó nép voltak, akik ékírással rótták föl törvényeiket, történelmi feljegyzéseiket, családi örökségeiket, szerződéseiket, sőt dalaikat és vallási szertartásaik szavait is, rendszerint fába. Később túlbuzgó hittérítők elégettek minden ilyen „pogány emléket”, mindössze nehány ékírásos kopjafa maradt meg régi sírok felett. Honfoglaláskori sírokban találtak sebészeti műszereket is, melyek hasonlatosak a mai, koponyaműtéteknél használatos műszerekhez.

Végül feljegyzésre méltó az is, hogy a vatikáni levéltárban van egy irat, amit a magyarokhoz kiküldött hittérítők ellenőrzésével megbízott apát küldött jelentéstételként a pápához, s amiben többek között így panaszkodik: „a küldött

hittérítők közül sokan felvettek máris barbár magyar szokásokat, csuháik alatt magyar módra gyolcs alsóruhát viselnek, és naponta kétszer is megferednek”.

Történelmi tény az is, hogy Árpád bevonuló seregei a mai Ungvár közelében negyven napig táboroztak, mielőtt továbbmentek volna. Ennek kettős oka lehetett. Először is nehéz hegyi utakon sok szekér megrongálódhatott és javításra szorult. Másodszor a szokásos negyvennapos gyászolás is lehetett a késlekedés oka, Álmos halálára való tekintettel.

De szükség lehetett erre az időnyerésre abból a célból is, hogy a vásárkötésre szánt fehér lovat elvihessék a Lajtán túlra, ahol abban az időben Szvatopluk udvara volt. Miután az „ajándéklovat” jó karban kellett átadni a morva királynak, időbe kerülhetett, amíg a mai Ungvár mellől a Lajtán túlig elvezették a naponta többször is meglegeltetett állatot.

Egyesülés a székelyekkel

Erdélyi hegygerincekről évszázadokon keresztül székely őrszemek vigyázták a kanyargós völgyek mentét készen arra, hogy veszély jöttén megkongassák a lármafát, s arról álmodozva, hogy egy szép napon talán valóra válik a régi jóslat, és kelet felől hazatér Csaba vezér a megtalált testvérnemzettel. Fiak apjuktól örökölték a vigyázó helyeket a reménységgel együtt, s mikor idejük betelt, továbbadták mindkettőt az ő fiaiknak nemzedékről nemzedékre.

Aztán egy ködös reggelen az Őrkő tetején vigyázkodó őrszem megpillantott hirtelen egy hosszúra elnyúló lovas-sereget, ahogy kibukkantak odalent a völgy torkából, s lassan haladtak fölfele a patak mentén. Hegyes kucsmát viseltek a lovasok, akárcsak maga az őrszem, ott fent a gerincen. Zászlójukon a Turult hozták magukkal, a hunok ősi szent madarát.

Rohant az őrszem esze nélkül a lármafához, és odvas törzsét döngetni kezdte nehéz, erdőirtó baltájával. Szállt a kongó híradás erdők, hegyek felett, néma völgyek felett kongott az üzenet:

– Valóra vált a jóslat! Készüljetek örömre, székelyek! Csaba vezér hazatért keletről!

A kis, eldugott falvak népe abbahagyta a munkát, és figyelte a kongó híradást összeszoruló szívvel. A lármafa kongása rendszerint veszedelmet jelentett, s aki meghallotta, összekapkodta a holmiját s indult fel családdal, jószággal a járhatatlan havasba.

De ez alkalommal szokatlan ütemet kongatott odafent a baltafok. A falvak jogurjai elő kellett vegyék a rovásbotot, hogy megfejthessék a híradás szavát.

– Örvendezzetek, székelyek! Adjatok hálát az Úrnak! A veszedelmek ideje eltelt! Beteljesült a jóslat! Csaba királyfi hazatért!

A falvak népe díszbe öltözött. Mindenütt örömrivalgás fogadta az érkező lovasokat. Azok meglepődve bámulták a falvak népét. Mintha csak saját népüket

látták volna. Még egymás beszédét is megértették, bár a falvak népe más zengéssel ejtette a szavakat.

– Kik vagytok? – kérdezték a lovasok tisztjei.

– Székely hunok vagyunk, Csaba vezér népe – felelték büszkén a falvak lakói. – S kik vagytok ti, ha nem Csaba vezér hozott ide?

– Magyarok vagyunk – felelték az érkezők –, Csaba vezér véréből való Álmosfia Árpád az urunk, s eljöttünk, hogy visszavegyük Attila örökségét!

De tova Erdély északnyugati részein, a szelíd dombvidék új települői megijedtek a magyarok jöttére. Bolgárok voltak ezek, mén-marót népéből. Keresztényekké szelídítve s megfélemlítve szakállas papjaik által, rettegve vették a pogány magyarok érkezésének hírét.

Hogy megvédjék telepeiket a jövevényektől, a bolgár harcosok összegyűltek a Szamos folyó partján és várták az ellenséget. Hamarosan lovasok jelentek meg fent az erdőszélen. Tíz, száz, ezernél is több. A bolgárok rámeredtek az érkezőkre. Mintha kísértetet láttak volna. Délibáb lett volna? Nem saját magukat látták felsorakozni odaát, a folyó túlsó partján, hegyes kucsmákkal, bivalybőr páncéllal, prémes mentében? Még az arcok is mintha ugyanazok lettek volna a folyó mindkét partján. Még a kucsmák formája, a görbe kard, a nyergen csüngő csákány, még azok is azonosak voltak.

– Jézus, Jézus, Jézus! – tört fel a harci kiáltás bolgárok szájáról a Szamos nyugati partján.

– Isten! Isten! Isten! – felelt reá a túlsó partról a visszhang.

Öreg bolgárokban felködlött az emlékezés, hogy valamikor régen ők is ezen a néven ismerték az Egek Urát.

Bolgárok vezére, Mén-Marót lejött lovával a víz széléig. A túlsó oldalról két lovas közeledett, egy öreg és egy fiatal. Begázoltak lovaikkal a sekélyes folyó vizébe. Ugyanezt tette a bolgár vezér is. A folyó közepén találkoztak.

– Az én nevem Árpádfia Jutas – szólalt meg elsőnek a fiatal lovas –, én parancsolok a magyar hadak keleti szárnyának. Békével jövök.

– Én a székelyek rabonbánja vagyok – mondta az öregebbik –, az én népem szíve megtelt örvendezéssel, mert megérkeztek végre Keletről testvéreink. Csatlakoztunk hozzájok, és hűséget fogadtunk Árpád úrnak s magyarok népének.

– Én Mén-Marót vagyok – mondta a bolgárok vezére –, törzsfőnöke azoknak, kik elszakadtak a bolgár nemzettől, hogy itt telepedjenek le, ebben a szép országban. Testvérek voltunk a hunokkal, s testvérek vagyunk így a magyarokkal is. Ha békével jösztök, békével fogadunk benneteket s hűséget esküszünk uratoknak, akárcsak a székelyek tették.

Mindjárt azon a helyen, a Szamos folyó partján, egy magyar táltos és egy görög pap előtt Mén-Marót és a székelyek rabonbánja elmondták az eskü szent szavait, a szövetség ezzel a bolgár telepesek és a magyarok között

megpecsételődött, és utána ökröket sütöttek, s három álló napig ünnepelték magyarok, székelyek és bolgárok Árpád úr országának megalapítását.

A vén Szamos hallotta az eskü szavait, s körös-körül a dombok tanúi voltak a vezéri kézfogásnak. Azon a helyen, ahol mindez történt, ma dés városa áll.

Lehel kürtje

Árpád felosztotta az országot a törzsek között, a törzsek vezérei pedig felosztották azt a nemzetségek között. Termékeny volt a föld, bőven ellátta a jószágot legelővel, télire való szénával. Tavak, patakok tele voltak hallal, erdők vaddal.

A magyarok azonban hozzászoktak a kalandozáshoz, és különösen a fiatalja hamarosan nyugtalanná vált a békés életmódban. Kalandra vágytak. Csatákra, ahol harci tudásukat gyakorolhatták. Hogy levezessék ezt a veszedelmes nyugtalanságot, mely könnyen belső villongásokat okozhatott volna, a törzsi vezérek olykor-olykor portyázásokra vezették fiatal harcosaikat a szomszédos országokba. Felkutatták délt és nyugatot. Magyar lovasok hétszer átkeltek az Alpokon, és elkalandoztak tova Németalföldig és spanyolok földjéig. Várakat égettek, városokat fosztogattak ki, asszonyokat raboltak. Gyors, váratlan támadásaikkal megverték a német-római császár hadait, megsemmisítették az itáliai seregeket, és menekülésre kényszerítették a porosz lovagokat.

Ezek a portyázások rendre elviselhetetlenné váltak a szomszédok számára, különösen pedig a császári birodalom szenvedett tőlük sokat. Ottó német-római császár, ravasz cselszövéssel, követül küldte egyik hűbéresét, Konrád herceget a magyarokhoz, segítséget kérve tőlük egy nem létező támadás leverésére. Árpád unokája, Géza elhatározta, hogy jószomszédi viszonyt teremt Magyarország és a német-római császárság között, és ebből a célból megígérte a fegyveres segítséget. Bulcsú és Lehel vezérlete alatt kisebb lovas sereget küldött a császár megsegítésére.

Mélyen bent német földön, Lechfeld alatt a gyanútlan magyarokat váratlanul körülkerítette egyik oldalról Konrád herceg gyalogos-hada, másik oldalról pedig Ottó császár nehéz, páncélos lovassága, és könyörtelenül lemészárolták a kis létszámú magyar sereget.

Mint az oroszlánok, úgy harcoltak a magyarok a túlerővel szemben, s ahogy egyenként estek el a csatamezőn, magukkal vitték a császár híres hadának több, mint felét. Végül már csak a két vezér maradt, Bulcsú és Lehel. Körülöttük a páncélos németek holtteste dombbá emelkedett. Ezer sebből vérezve, egyik kezükben kard, másikban csákány, küzdöttek tovább, amíg az áruló Konrád herceg hálókat nem dobatott rájok katonáival. Elevenen fogták el a két magyar vezért, nehéz kötelekkel megkötözték őket, s úgy vonszolták föl az augsburgi palotába.

A palota nagytermében Ottó császár a maga hercegeivel és grófjaival törvényt ült a két vezér s hét sebesülten foglyul ejtett magyar harcos fölött. A vezéreket halálra ítélték, a hét foglyul ejtett harcosnak pedig orrát, fülét levágták, s úgy küldték haza őket a császár üzenetével: ez lesz a sorsa minden magyarnak, aki német földre meri tenni a lábát.

– Mi az utolsó kívánságtok? – kérdezte Ottó császár a halálra ítélt magyar vezéreket.

Bulcsú átokkal válaszolt, de Lehel szemében megcsillant egy szikra.

– Adjátok kezembe kürtömet, hogy még egyszer belefújhassak!

A császár bólintott. Intésére az őrök megoldozták Lehel kötelékeit, és kezébe adták a gyönyörű, ökörszarvból faragott, ezüsttel díszített csatakürtöt.

Lehel szájához emelte kürtjét. A nagy asztal körül ülő német urak még nem hallottak soha olyan gyönyörű hangokat. A halotti búcsúztató szomorú hangjai után felharsant a kürtből a harci riadó, és megremegtette Augsburg városát. Lent a völgyben, a véres csatamezőn félhalott magyar harcosok megmozdultak tőle, és tapogatózó kezük kardot keresett.

Mikor az utolsó hangok is elhagyták a kürtöt, mély csönd hullott alá a palotára. A császár, a hercegek, grófok, őrkatonák még a hangok varázsának hatása alatt voltak, amikor Lehel hirtelen az asztalhoz ugrott, mely körül bírái ültek, egyenesen Konrád herceg elé, s két kézre fogva magosra emelte a kürtöt.

– Előttem mégy a másvilágra, áruló, s szolgám leszel az idők végeztéig! – csattant föl a hangja, azzal lecsapott kürtjével Konrád herceg fejére.

Az áruló azonnal meghalt, kettéhasadt fejjel. Bulcsút és Lehelt kivégezték, a hét megcsonkított sebesültet pedig hazaküldte a császár Lehel kürtjével, hadd vigyék hírét a vereségnek.

Otthon gyászmagyaroknak nevezték el a szerencsétleneket. Törzseik kiközösítették, saját családjaik is megtagadták őket, amiért nem haltak meg hősökhöz méltóan a többiekkel együtt.

Heten együtt maradva, vándorló igricek módjára járták az országot életük végéig, s gyászos dalaikat borzadva hallgatta mindenütt a nép. Rendre megértették a nyugtalankodók is, hogy a kalandozások ideje letelt, s eljött az idő a letelepedésre és országépítésre.

Lehel kürtjét látni lehet ma is a Jászberényi Múzeumban. Látni lehet a repedést is rajta, amit az áruló Konrád kemény koponyája okozott. Hangját azonban nem lehet hallani, mert nincs ember a földön, aki meg tudná szólaltatni. A monda szerint azonban eljön az idő, amikor magától megszólal újra, s hangjától még a halott is feltámad, s kardja után nyúl.

Botond

Görögök fallal körülvett, gazdag városát, kényes Bizáncot magyar lovasok vették körül. Az adóért jöttek, amit megküldeni elmulasztott a császár. Szót üzentek a kapuőrséggel: vagy kiküldi jószántából aranyát a császár, s megtetézi a fáradság miatt, vagy bemennek érte, s tüzet vetnek a városra ráadásul. Válasszon hát, kedve szerint.

A bizánci császár ravasz ember volt, s választás helyett egy harmadik megoldást javasolt. Válasszanak ki maguk közül a magyarok egy embert, aki összemérje erejét a császár bajnokával. Ha a magyar lesz a győztes, megkapják az adót, tetézve. De ha a görög veri meg a magyart, hazavonul a sereg békében, s nem okoz több bajt görögök földjén.

Különös javaslat volt, de tetszett a magyaroknak. El is fogadták azon nyomban.

Másnap reggel aztán megteltek zsúfolásig a falak, bástyák cifra városi néppel. A császár és kísérete számára külön bíborral bevont emelvényt építettek a kapu feletti bástyafokon. Vidámak voltak a görögök, kacagtak, tréfálkoztak. Hamarosan kiderült a jókedv oka. Trombitaharsogás és dobpergés közepette megnyílt a hatalmas, vaspántos kapu és kilépett rajta egy valóságos óriás.

– Hol van az a magyar egér? – kérdezte orcátlan gőggel, a falakat megtöltő tömeg hangos hahotája mellett. – Hé, magyar egerek, legalább tízen jöjjetek egyszerre, hadd legyen egy kis mulatságom!

A széles mező túlsó szélén némán állt a magyarok sorfala. Egy alacsony, zömök kis magyar leszállt a lováról, és szó nélkül megindult az óriás felé, kezében csatabárddal. Olyan aprónak tűnt fel a görög óriás mellett, hogy a falon lévők újra nevetni kezdtek.

– Nem azért vagyok itt, hogy gyermeket paskoljak – csúfolódott a görög a falon lévők mulatságára. – Nincs felnőtt férfiember a magyarok között?

A kis magyar szó nélkül közeledett az óriáshoz, csatabárdját lóbálva, de arca egyre sötétebb lett a haragtól.

Mikor a kapu elé ért, ahol az óriás várt reá, megállt.

– Ide figyelj, nagyszájú görög ökör – mondta fojtottan –, az én nevem Botond. A magyarok közt én vagyok a legkisebb, de elegendő vagyok arra, hogy kiverjem a lelket bármiféle fuszulykakaró görögből. Még fegyverre sincs szükségem ahhoz.

Azzal meglendítette kezében a nehéz csákányt, s úgy odavágta Bizánc kapujához, hogy a vaspántos, súlyos tölgyfakapu kettéhasadt nyomban, s úgy csüngött alá, mint a döglött madár szárnya.

A falakon lévők arcára ráfagyott a nevetés. A császár elsápadt. Bedőlt kapujával szabad préda volt a város.

Még fel sem ocsúdhattak ijedelmükből a görögök, amikor a tömzsi kis Botond megszegett fejjel, mint egy faltörő kos, nekirohant a behemót óriásnak, s a kemény magyar koponya úgy vágta hasba a görögöt, hogy meggörbedt a fájdalomtól. A következő pillanatban elkapta Botond a tehetetlen óriást derekánál fogva, feje fölé emelte, megforgatta nehányszor a levegőben, s úgy odavágta a sziklás bizánci földhöz, hogy nyakát szegte nyomban, s elterült, mint egy nagy eltaposott béka.

A bíborral borított császári emelvény szempillantás alatt kiürült, s üresek lettek a falak is, mint ha vihar söpörte volna el onnan a sok díszes népet. Alig ért vissza Botond az ujjongó magyarokhoz, s alig pattant lovára, máris sirültek kifele a bedőlt kapun a császár megrémült szolgái, s hozták ki nagy igyekezettel az aranyat, ezüstöt, drágakövet, nehogy a magyarok maguk menjenek be érte.

Attól a naptól kezdve Bizánc minden évben pontosan megküldte a kívánt adót, hogy békességet vásároljon rajta a rettenetes magyaroktól, akik között még a törpében is több erő lakozik, mint a legerősebb görög óriásban.

A Magyar Szent Korona

Második Szilveszter pápának különös álma volt egy éjszaka. Álmában egy angyal jelent meg előtte és ezeket mondta:

– Sok évszázaddal ezelőtt egyik elődöd mezítláb lépett ki Róma kapuján, hogy kegyelmet kérjen Attilától, hunok királyától a város számára. A hatalmas Attila meghallgatta elődöd kérését, és békésen vonult el Róma falai alól. Most ennek az Attilának egyik utóda, magyarok uralkodója, Gézafia István fordul kéréssel hozzád. Királyi koronát kíván magának, és népe számára apostoli áldást. Teljesítsd kívánságát, Szilveszter, mert ha teljesíted, a kereszténység pajzsává válnak a magyarok, s kardjuk az egyház kardja lesz. Több áldozatot hoznak és ezerszer többet szenvednek majd a keresztény hitért ezek a magyarok, mint a világ összes népei együttvéve!

S lám, alig telt el néhány hét a különös álom után, amikor a magyarok földjéről megérkezett Rómába Asztrik érsek, királyhoz illő kísérettel és gazdag ajándékokkal, és királyi koronát kért István névre keresztelt Gézafia Vajk, magyar fejedelem számára.

Szilveszter pápa nagy örömmel fogadta magyarok küldöttjét, és levél kíséretében küldte meg apostoli áldását és a királyi koronát. Így szólt a levél:

„Szilveszter pápa, Isten szolgája, áldását küldi magyarok uralkodójának!”

„A Felséges Isten és a szent apostolok által ránk ruházott hatalmunknál fogva engedélyezzük, küldjük és adományozzuk áldásunkkal együtt mindazt, amit tőlünk kértél. A királyi koronát az apostoli királyi címmel együtt, érsekséget Esztergom székhellyel és a többi püspökségeket.”

„Mindezeken felül apostoli hatalmunknál fogva engedélyezzük és kívánjuk, hogy úgy te magad, mint minden jogos utódod, bárki legyen is az, maga előtt hordassa a keresztet mint apostoli jelvényt. Te és utódaid, ahogy apostoli királyokhoz illik, magatok döntsetek, ítélkezzetek és rendelkezzetek mi helyettünk minden egyházi dologban úgy a jelenben, mint a jövőben országotok földjén.”

„Róma, az Úrnak ezredik esztendejében, március hónapjának huszonhetedik napján.”

Ahogy a szent korona megkezdte útját Rómából a magyarok földjére, mennybéli angyalok serege kísérte magosan az égen, elterelve útjából a fellegeket, szeleket, viharokat és árvizeket. Ahol a koronát vivő kis csoport elhaladt, virágok nyíltak ki hirtelen az út mindkét szélén, még a magos hegyi hágókon is, ahol hó lepte a földet.

Sok egyéb csoda is kísérte útját. Az út mentén lakozó népek tehenei kétszer annyi tejet adtak, mint azelőtt. A juhok három bárányt hoztak a világra, és legelők, kaszálók, szántóföldek, gyümölcsösök termése megtízszereződött. A csodák láttára

letérdelt a nép mindenütt az út mentén, amerre csak a Szent Korona elhaladt és minden nép a maga nyelvén áldotta az Urat, Róma városától magyarok földjéig.

Jegyzet

István király apja, Árpád-unokája Géza fejedelem, maga is keresztény volt már és több templomot építtetett szerte az országban. Felesége, István király anyja, Sarolt, Erdély vajdájának, Gyulának volt a lánya, és görög oldalról nyerte el a kereszténységet.

István király felesége, Gizella bajor hercegnő, német lovagokat és hittérítőket hozott magával az országba, hatalmas uradalmakat és feudális jogokat adományozva nekik. A magyarok fellázadtak ezen idegen jövevények és főképpen az általuk képviselt feudális új rendszer ellen. Később a Habsburg-uralom és német hatás által befolyásolt történelemírás igyekezett ezeket a felkeléseket úgy feltüntetni, mintha azok a keresztény vallás ellen irányultak volna. A valóság azonban az, hogy a magyarok nagy része keresztény volt már abban az időben, mindössze nem a nyugati, hanem a keleti (bizánci) kereszténység hatására. (Sarolt anyja bizánci hercegnő volt.) A magyarok nem a vallás ellen lázadtak fel, hiszen a szabad vallás-gyakorlás a régi nomád törzsi rendszer egyik fő jellemvonása volt, hanem a német lovagok ellen, akik erőszakkal foglalták el, különösen a nyugati gyepű mentén, a magyar nemzetségek földjeit és a szabad magyarokat jobbágyságba kényszerítették az „új rendszer” nevében.

Említést érdemel itt az is, hogy István, aki abban az időben még nem volt Gizella befolyása alatt, a pápától kérte a koronát, és nem Ottótól, a „Német-Római Szent Birodalom” császárjától, mint Közép-Európa többi királyai tették. Ezzel is jelezni kívánta Magyarország teljes függetlenségét.

Istvánt, Magyarország első királyát később szentté avatták, és emiatt a magyar szent koronát „Szent István koronájának” is nevezik.

Majdnem ezeresztendős történelme során a korona sorsa szorosan egybefonódott a magyar sorssal. Többször erőszakkal rabolták el, többször ellopták. Zálogba bocsájtották, elásták, száműzetésbe vitték. Minden alkalommal azonban valamiképpen visszakerült, néha háború, néha cselszövés, néha visszavásárlás útján.

A Magyar Szent Korona nem csupán egy koronázási ékszer. Különleges értéke és fontossága egyedülálló jogi tulajdonságában rejlett. A megkoronázott király a szent koronától kapta hatalmát. Az ország minden polgára, legyen az magyar, horvát, szlovák, vagy egyéb, a szent korona védelme alá tartozott. Magyarország minden talpalatnyi földje a szent korona tulajdona volt. Magyar bírák nem a király nevében hoztak ítéletet, mint más országokban, hanem a szent korona nevében. A Korona, és nem a király uralkodott a „szent korona országai” fölött, biztosítva ezáltal a szabad önkormányzatot minden országrész számára és a

nemzetiségek részére az anyanyelv szabad használatát, kultúrájuk szabad fejlesztését és helyi önkormányzatot.

A magyar apostoli király volt Európa egyetlen uralkodója, akinek joga volt ahhoz, hogy maga előtt vitesse az apostoli kettős keresztet.

A több, mint százötven esztendeig tartó török háború és megszállás következtében Magyarország annyira elvérzett, hogy az osztrák császár, aki ugyanakkor Magyarország koronás királya is volt, úgy érezte, hogy eljött az idő, amikor Magyarország függetlenségét meg lehet szüntetni, és az országot császári tartománnyá tenni. A szent koronát Bécsbe vitték át, mindössze koronázási ünnepekre hozták el Pozsonyba. A feljegyzések szerint valahányszor a Magyar Szent Korona elhagyta a magyar földet, viharok dúltak, árvizek öntötték el az utakat, mintha maga a természet is tiltakozott volna a szent korona elrablása ellen.

A Habsburgok ellen vívott különböző szabadságharcok vezérei, bár kezükben volt a szent korona, mégsem merték megkoronáztatni magukat, mert már volt egy „felkent" király, aki fején viselte a koronát, s amíg egy ilyen király élt, ha távol is a nemzettől, nem mondott le, vagy a törvényes magyar nemzetgyűlés nem fosztotta meg trónjától, más fejére nem szállhatott a Korona.

Mikor 1849-ben, a nagy muszka lerohanás után Kossuth kimenekült az országból, elásta a szent koronát és Ferenc József császár mindaddig nem lehetett Magyarország törvényes uralkodója, amíg hazatérő bujdosók révén elő nem került a szent korona.

Ma a Magyar Szent Korona újra idegen kezekben van, idegen földön. De a magyar nép rendületlenül bízik abban, hogy eljön az idő, amikor a magyar föld és a magyar nemzet egységének ez a történelmi jelképe újra visszatér magyarok földjére, és szabadságot, rendet, békét és igazságot hoz újra a sokat szenvedett magyarokhoz. *(2001-től már a Magyar Parlament őrzi a koronázó ékszereket. A szerk.)*

Tonuzoba

Magyarhon keleti gyepűire rátörő besenyőket szétverte a királyi sereg, s aki közülök életben maradt, az fogságba került.

István király tábori sátrában szemtől szembe álltak egymással, az őszülő uralkodó és a fiatal besenyő vezér. István király örömmel legeltette szemét Tonuzoba büszke tartású alakján, nemes fiatal arcán. Szomorúság töltötte el, hogy az ő tulajdon egyetlen fia nem hasonlított ehhez az előtte álló, bátor, fiatal hőshöz. De ezen már nem tudott segíteni. Az idegen papok bűne volt, akik sápadt szerzetest neveltek, s nem vezért a trónörökösből.

– Keresztelkedjetek meg, te és a néped – mondta Tonuzobának István király –, és nem lesz bántódástok. Akkora földet szakítunk nektek, amennyire szükségtek

van. Szabadon élhettek, uralkodhatsz törzsed fölött, mindössze esküdj hűséget nekem, a királynak

– Eskümet és hűségemet örömmel adom – felelte Tonuzoba –, és a föld ne fogadja be testem, és megtagadja lelkem, ha valaha is megszegem eskümet. A besenyők örömmel csatlakoznak vérszövetségbe magyar testvéreikkel. De vallást nem cserélünk, mint ahogy alsóruhát cserélget az ember. Idegenek hitére nem térünk soha.

– Bolondot beszélsz, fiam – felelte az öreg király –, csak egy Isten van.

– Ez igaz – bólintott a besenyő vezér.

– Mi megőriztük régi nevét – folytatta István király –, minden keresztény magyar Istenhez imádkozik ma is és az egek királynőjét Boldogasszonynak nevezzük, mint őseink tették.

Gúnyos mosoly jelent meg a fiatal vezér napbarnította arcán.

– Azért tettétek ezt – mondta –, hogy a nép ne vegye annyira észre a cserét, és engedelmesen dugja járomba a nyakát. Az új Isten nevében szolgaságba kényszerítik idegenből jött papok és német lovagok a magyarok büszke nemzetét, és aki szabadsága védelmére fegyverhez nyúl, azt könyörtelenül lemészárolják az új vallás dicsőségére…

A vénülő király arca haragosra gyúlt.

– Nem érted, bolond! – kiáltott a fiatal vezérre. – Keresztény népek sokasága vesz itt körül, s kiirtanának utolsó emberig, ha makacsul ragaszkodnánk régi pogány szokásainkhoz! Térj keresztténnyé, Tonuzoba, és élj!

De a besenyő megrázta a fejét.

– Inkább a halál, semhogy megtagadjam atyáim Istenét!

Mélyen elszomorodva, István király megkérte idegen papjait, hogy kövessenek el minden lehetőt a fiatal besenyő vezér megtérítésére. A papok három álló napig beszéltek hozzá türelmesen. Kifejtették előtte az új vallás szépségeit, beszéltek az égi boldogságról és Jézus Krisztusról, aki kereszten szenvedett, hogy megváltsa az emberi világot. De bármilyen szépen beszéltek, a fiatal vezér csak rázta makacsul a fejét.

– Soha – ismételte –, őseim hitét soha el nem hagyom!

Ezután az idegen papok újra csak három napon át beszéltek neki a pokol borzalmairól, ahol örök tűzön égetik az ördögök a hozzá hasonló pogányokat. De Tonuzoba csak nevetett, s azt mondta, hogy nem bánja, ha oda jut, mert jó társaságban lesz ott ősei között.

Makacsságán felbőszültek a papok.

– Ha nem veszed föl az igaz hitet, elevenen temetünk el! – fenyegették meg.

Kirendelték a rab besenyőket, hogy ássák meg a sírt fiatal vezérüknek. Széles, mély sírt ástak azok, és mikor elkészültek vele, négy nehéz cölöpöt vertek be az aljába.

– Minek azok a cölöpök? – kérdezték meg tolmácsuk útján a papok.

– Tán nem gondoljátok, hogy egy besenyő vezér sírba száll kedvenc lova nélkül? – felelték a besenyő foglyok. – Hogyan vadásznak az égi mezőkön ló nélkül?

– Majd vadászik a pokol mélységes fenekén! – mordultak fel a papok a pogány beszéd hallatára.

A besenyők levezették fiatal vezérük fekete harci ménjét a sírba kantárral, díszes nyereggel és hozzákötözték négy lábát a négy cölöphöz. Tonuzoba, teljes fegyverzetben, nyeregbe ült. Leadták melléje kedvenc vadászebét, holtan. Aztán nem is várva a papok parancsára, a besenyő rabok hozzáfogtak uruk beföldeléséhez, ősi halotti dalokat énekelve. Tonuzoba szálfaegyenesen ült lován.

– Tonuzoba, áttérsz-e az igaz hitre? – kérdezték a sír széléről a papok.

A fiatal vezér nem is válaszolt, csak ült egyenesen, keményen a lovon. A laza föld már a térdéig ért, és eltakarta egészen a ló lábait és szügyét. A gyönyörű állat nyugtalankodni kezdett.

– Nyilazzátok le, de jól célozzatok! – parancsolt embereire Tonuzoba. – Senkinek sincs joga ahhoz, hogy állatot kínozzon.

– Sajnálkozz önmagadon, te pokolba menő – kiáltottak reá a papok –, ne egy lelketlen állat miatt bánkódj!

Besenyő nyilak pillanatok alatt kioltották a nemes paripa életét. A föld nyakáig ért már akkor, nem dőlhetett el, csak állt holtan is, gazdájával a hátán. Lapátolták a besenyők vezérükre a földet tovább. Tonuzoba torkából feltört az ősi besenyő csatadal. Hangja végigzendült mocsarak, erdők felett, és mintha az erdők minden fája és a mocsarak minden nádszála vele énekelt volna.

A papok is belekezdtek egy keresztény zsoltárba.

Egyszerre csak tutaj tűnt föl a Duna kanyarulatánál, és lassan jött lefele a vízzel. A tutaj közepén sátor volt, s a sátor előtt ott állt Tonuzoba asszonya, két kis fiával. Erős kezek partra húzták a tutajt és a büszke tartású, szép fiatalasszony partra lépett, kézen vezetve két kicsi fiát. Magosra emelt fejjel ment egyenesen a sírhoz.

– Mit akarsz itt? – kiáltottak reá a papok.

– Megesküdtem Isten előtt, hogy sírig hűséges leszek ehhez az emberhez – felelte büszkén a besenyő asszony –, és egy besenyő soha nem szegi meg esküjét.

A papok körébe lépve egy pillanatra megállt és körülnézett. Kutató szemei megakadtak egy fiatal szerzetesen. A durva csuha nem tudta elrejteni délceg termetét, és a rövidre nyírt hajzat sem változtathatta el nemes magyar arcvonásait.

A besenyő asszony odavezette két kicsi fiát a fiatal szerzeteshez.

– Megesküdsz-e a te Istenedre és az enyimre, az egyetlen élő Istenre, hogy tisztességes, becsületes módon fölneveled ezeket a gyermekeket? – kérdezte az asszony tiszta, messze csengő hangon. – Megesküdsz-e erre, új Isten papja?

A fiatal szerzetes szemei megteltek könnyel.

– Megesküszöm az egy igaz Istenre, az összes szentekre, lelkem üdvösségére, besenyők nagyasszonya – felelte remegő hangon –, esküszöm a magyarok élő Istenére, a napra, a holdra, a földre és a vizekre, hogy gyermekeidet becsületben és tisztességben nevelem föl, méltó módon arra, hogy vezérek lehessenek ember és nemzet előtt!

Megcsókolva fiacskáit utoljára, a besenyő asszony betette kis kezeiket a szerzetes nagy, csontos markába, azzal megfordult, hosszú bársonyszoknyáját fölemelve bokáig, mintha attól félt volna, hogy beszennyezi, és kis piros csizmáiban leszállt ura mellé, a sírba. Tonuzoba lenyúlt érte, maga mellé emelte a nyeregbe és megcsókolta. Mosolyogva simult karjába az asszony, akár a kismadár, aki fészkére lelt.

– Végezzétek a dolgotokat, ti besenyők – parancsolt embereire a fiatal vezér –, teljesítsétek a rabtartók parancsát!

A besenyők szó nélkül lapátolták tovább a földet. Mikor az már kettejük melléig ért, odafönt megszólalt a püspök.

– Utoljára kérdezlek, Tonuzoba. Áttérsz-e az igaz hitre?

Válasz helyett Tonuzoba belekezdett a besenyők halotti dalába, és embereivel énekeltek, egyre magosabbra lapátolva vezérükre és asszonyára a földet. Mikor már csak a fejük látszott ki a sírból, szinte könyörögve szólt le Tonuzobához még egyszer a püspök.

– Az Isten nevére kérlek, Tonuzoba! Engedd, hogy megérintse fejedet a keresztség vize, és se neked, se népednek nem lesz bántódástok!

De kiáltására nem jött válasz, csupán a halotti dal hangjai hullámoztak tova rónák, mocsarak és erdők felett, fel valahova a végtelen kék égbe, Öregistenhez.

Ma már csak nehány vén, mocsári halászember s nehány vén pusztabeli pásztor emlékszik Tonuzobára és szép feleségére. Holdatlan, sötét éjszakákon úgy tetszik néha, mintha hallanák még valahonnan a távolból a besenyők gyászos halotti dalának elvesző foszlányait. Ezt is talán csak azért, mert besenyő vér folyik ereikben. A fogságba esett harcosok távoli ivadékai ők. Rájok lehet ismerni a gyász ősi jeleiről, ami századok folyamán népviseletükké vált: a megszaggatott nadrágszárról és az asszonyok térdig felhajtott szoknyájáról.

Valahol a róna sok ezer hullámzó dombocskája közül az egyik még ma is Tonuzobának és asszonyának élve eltemetett testét őrzi. A velök együtt eltemetett arany- és ezüstholmik és lószerszámok miatt sokan próbálták már meglelni, de eddig még senkinek sem sikerült.

Pedig a régi monda szerint, azon a titkos sírhanton mindég hullámzik a fű, még szélcsendes időben is. Az élve eltemetettek szívverése hullámoztatja ott ma is a füvet. De rá lehetne ismerni a helyre arról is, hogy legelő állat nem mer a domb közelébe menni.

De amikor elérkezik az idő és a felhalmozott földet rendre lemossa az eső annyira, hogy a besenyők lófarkas zászlója átfúrja a sírdomb tetejét: azok, akiket ott élve eltemettek, kiszállnak majd a sírból, és Tonuzoba kürtjén felharsan újra az ősi csatadal.

Az utolsó táltos

Magosan a Balaton kék vize fölött a Badacsony sziklái még ma is tele vannak titokzatos, sötét barlang-üregekkel. Valamikor régen, hosszú évszázadokkal ezelőtt, ezekben a barlangokban rejtőzködtek Öregisten utolsó hűséges szolgái, és ide menekült üldözői elől az utolsó magyar táltos is. Hosszú éveken át ott húzódott meg a járhatatlan sziklavadonban, ahol sem az idegenből jött papok, sem a német lovag-urak nem tudtak rátalálni, hogy máglyán megégethessék.

Mikor aztán már nagyon öreg lett a régi magyar Isten utolsó táltosa, egy szép napon elhatározta, hogy elbujdosik örökre az idegenek által megszállt nyugati gyepűről.

Ragyogó szép téli reggel volt, amikor a táltos kilépett a barlangból. Füveken, bokrokon zúzmarát csillogtatott a felkelő nap hideg sugara, s odalent, a Badacsony lábánál, mint egy nagy néma tükör terült el a befagyott Balaton, messzire elnyúlva a hólepte dombok között.

A magos, szikár vénember, a táltosok hosszú, fehér talárjába burkolózva lassan aláereszkedett a sziklás hegyoldalon. Tarisznya volt a vállán, abban szárított hús, tűzgyújtó szerszám és nehány pogácsa. Hóna alatt pedig egy cserzett bőrbe göngyölt, hosszúkás csomag, amit olyan nagy gonddal és szeretettel szorított magához, mintha a világ legféltettebb kincsét menekítette volna benne tolvajok elől.

Bár hosszú, fehér talárja szinte beleolvadt a hólepte tájba, szálas alakját mégis felismerte hamar a tihanyi apátság őrszeme, amint lassú, méltóságteljes léptekkel haladt át a befagyott tavon.

– Ott megy a táltos! – rikkantotta el magát a torony őre. – Fogjuk el élve! Vérdíjat fizet érte Veszprémi Gerhard úr!

Csörömpölt a tihanyi zsoldosok fegyverzete a Balaton jegén, de a vén táltos nem indult futásnak. Még csak a fejét sem fordította hátra. Lassú, nyugodt léptekkel haladt a maga útján, keresztül a befagyott tavon a szemközti part biztonságot ígérő, sűrű erdőségei felé. Tudta, hogy sorsa Isten kezében van, s nem ember szándékában.

A távolság egyre szűkült közte s a nyomában szaladó zsoldosok között. Már kőhajításnyira se voltak, s úgy látszott, hogy hamarosan beérik üldözői, amikor egyszerre csak retteneteset dördült lábuk alatt a Balaton, s a tó teljes hosszában, parttól partig meghasadt a jég. A repedés széles árkában meghullámzott a magyar tenger haragos vize, és megállásra kényszerítette az üldözőket.

– Hála néked és áldás, vizeknek Ura! – morogta halkan az öreg táltos, és lassú, nyugodt léptekkel folytatta útját a tavon át, az erdők felé.

Attól a naptól kezdve minden télen meghasad néha hasonló módon a Balaton jege. A nép rianás-nak nevezi ezt a félelmetes tünetet, és vannak még ma is, akik tudni vélik, hogy a Balaton ilyen módon kívánja emlékeztetni a magyarokat arra, hogy az utolsó táltos elhagyta a Badacsony szikláit, s amíg nem tér vissza, addig nem lesz békessége a tó sötét vizének.

Annak a napnak éjszakáján halászember kunyhójában pihent meg az öreg táltos, s másnap ment tovább, keletnek. Akikhez éjszakázni betért, mély tisztelettel fogadták, s ellátták mindennel, amire szüksége volt. De gondteltek voltak a vendéglátók, mert tudták, hogy halálbüntetés vár arra, aki a régi Isten papjainak menedéket ad.

Megjött a tavasz is, mire a vén táltos elérte az alföld füves, mocsaras pusztáit. Juhászok, gulyások, csikósok fogadták be sátoraikba, s vezették tovább, mindég kelet felé, szállásról szállásra. Itt már nem voltak idegen papok, idegen zsoldosok, csupán pusztai magyarok, s az öreg táltos otthon érezte magát közöttük. Mintha csak a régi szép magyar idők tértek volna vissza életébe. Kérlelték is, hogy maradjon. Ígérték, hogy elrejtik úgy, hogy a király emberei soha meg nem lelik. De ő csak rázta a fejét.

– Dolgom van keleten – mondta –, fontos dolgom.

S ment tovább, keletnek. Hosszú, szakadozott fehér talárjában, tarisznyájával a vállán, s azzal a titokzatos, bőrbe csavart, hosszúkás holmival a hóna alatt. Forró nap perzselte, záporeső verte, vihar tépte vedlett talárját. De ment tovább.

Mire elérte a rónaság végét, az erdélyi hegyek lábainál kifogyott minden ereje. Az első tölgyfa alatt összeesett. Mikor újra magához tért, kis fakunyhóban találta magát. A nyitott ajtón át kiláthatott az erdőre. A fák lombja sárgult már. Ősz volt.

Egy asszony hajolt föléje.

– Hol vagyok? – kérdezte az öreg táltos. – És ki vagy te, leányom?

– Látó-asszony vagyok – felelte az asszony –, gyógyítom a népeket, ahogy anyámtól tanultam volt.

– Akkor mennem kell innen – sóhajtott fel a vén táltos és megpróbált felkönyökölni –, még bajt hozok reád, s megégetnek mint boszorkányt.

Az asszony szelíden rámosolygott.

– Jó ideje útban lehetsz, táltos – mondta –, már nem égetnek boszorkányt többé magyarok földjén. Kálmán király törvénybe mondta, hogy nincsenek boszorkányok.

Az öreg táltos hosszasan, elgondolkodva nézett az asszonyra. Aztán csak annyit mondott:

– Bölcs ember lehet ez a Kálmán. Áldja meg őt a magyarok Istene!

– Úgy legyen! – tette hozzá halkan a látó-asszony.

Az öreg táltos ott telelt át az erdei kunyhóban. Mikor a tavaszi csermelyek lehordták a hegyekből a havat, s járhatóvá váltak a gerincek, a látó-asszony átvezette a hegyeken a Maros folyó völgyébe. Innen aztán pásztorkodó erdei népek vezették tovább, Erdély gyönyörű, néma hegyei közé, székelyek földjére. Senki sem kérdezte, hogy hova igyekszik és miért. Tudták, hogy kicsoda, s tudták azt is, hogy tova nyugaton idegen papok és zsoldosok halálra keresik az Öregisten hűséges szolgáit.

Lassanként szűkülni kezdett a Maros széles völgye. Kétoldalon egyre meredekebbek lettek a hegyoldalok, míg végül is a folyó már nem is volt folyó többé, csupán egy kristálytiszta, sebesvízű patak. Eltelt a tavasz, el a nyár is, s az erdők zöldje lassan aranyra változott. Mindössze a fenyő, a székely fenyő őrizte meg színét, magosra tornyosulva fent a gerinceken. Ott, a székely hegyek szívében az öreg táltos egyszerre csak megérezte, hogy útjának végére ért. Hazaérkezett.

Életének utolsó nehány évét fent töltötte a havasban, székely pásztornépek között. Békében élt ott, senki sem zavarta. Ügyes-bajos népek messziről eljártak hozzá tanácsért. A székelyek olyan ügyesen beleilleszteték a maguk ősi hitét az új világba, hogy az öreg táltos észre se vette, hogy keresztények között él.

Mikor a székely fadöntő kivágott egy szálfát, bocsánatot kért a testvérfáktól, mert ez volt az ősi szokás. Amikor áldomást ittak, az első loccsantás az anyaföldre ment, és tábortüzeiket földdel oltották ki, sohasem vízzel. Vasárnaponként leballagtak szétszórt erdei szállásaikról a kicsi fatemplomba, ahol a papjuk Jézusról beszélt. De fent a hegyek között szabadon éltek, mint a madarak és észben tartották, hogy az Úr-Isten szépnek és jónak teremtette a világot, s a poklot csak az ember találta ki.

Amikor a vén táltos érezte, hogy elérkezett számára az idő, kiválasztotta a székelyek legjobbját, egy bölcs és bátor erdőlakót, és megkérte, hogy vezesse őt föl a legmagosabb sziklacsúcsra. A székely nem kérdezett semmit, csak szó nélkül elindult a vénember előtt, fölfele egy keskeny, meredek csapáson, fel a tetőre, ahol a gerincek mind egybefutottak az égbe. Azt se kérdezte meg, hogy mit cipelt olyan féltő gonddal a hóna alatt.

A meredek utolsó szakaszán már úgy kellett vigye ölben a vénembert, olyan gyönge volt.

Mikor felértek végre a tetőre, gyöngéden letette az öreg táltost a mohára. Magukban voltak. Felettük a végtelen kék égbolt, alattuk az erdők végeláthatatlan zöldje.

Az öreg táltos lassan elkezdte kigöngyölíteni a cserzett bőrbe csavart, titokzatos holmit, amit annyi sok esztendőn át féltve őrzött. Egy kard acélja csillogott meg a napfényben. Markolata tiszta aranyból volt, és pengéjén az ősi ékírás jelei.

A székely elolvasta a felírást, és térdre roskadt.

– Isten kardja…! – szakadt föl belőle a szó.

– Géza úr ideje óta őrizzük ezt a szent kardot – mondta akadozó hangon az öreg táltos. – Elődeim közül többen életükkel fizettek, amért nem árulták el rejtekének helyét, s én egy életen át bujdostam érette. Most el kell rejtsük itt fent, ahol biztos helyen lehet, és te, fiam, le kell tedd a nagyesküt, ősi szokás szerint, hogy nem árulod el a titkát soha senkinek. Meg kell ígérd azt is, hogy gondját viseled. Évente egyszer fel kell jönnöd ide, egyedül, megtakarítanod, befaggyúznod és tiszta ruhába csavarnod. Gondoskodnod kell majd arról is, hogy amikor a te idődd is eljön, legyen valaki méltó arra, hogy átadhasd neki a szent kard titkát és gondozásának felelősségét.

A székely meghajtotta a fejét.

– Esküszöm az élő Istenre, Isten egyszülött fiára, az Úr Jézus Krisztusra – mondta áhítatosan suttogva. Majd fölemelte a fejét és hangja megcsendült keményen.

– És esküszöm a napra meg a holdra, a csillagokra, szelekre, vizekre és a szent anyaföldre, hogy életemmel őrzöm, védelmezem és gondozom Isten Kardját! Földanya ne fogadja be testem, Vízapa lökje ki magából, és átkozott legyen örökre a lelkem, ha megszegném eskümet!

Így történt, pontosan így, azon a régi napon, fent a székely havasban. Azóta századok jöttek és mentek, s a székely népnek ott Erdély hegyei közt kevés békessége volt a századok során. De bármilyen nehéz is volt az élet, mindég volt közöttük valahol a hegyek között egy ember, ugyanabból a vérből való székely, egyszerű hegyi ember, aki apjától vette át a nagy titok tudását, és évente egyszer felment egymagában a havasokba, hogy gondját viselje Isten kardjának. Mikor kivénült, legidősebb fiát vitte föl magával a titkos helyre, letérdeltette, és elmondatta vele ugyanazt az esküt, annak minden szavát, pontosan úgy, ahogy azt az első székely mondta volt el annak idején az utolsó táltos előtt.

Isten kardja ott van ma is valahol, és ma is van valaki, egyetlenegy székely a sok ezer között, akinek kilétét nem tudhatja senki, de aki évente egyszer eltűnik a hegyekben, hogy eleget tegyen egy régi fogadalomnak.

Aki szóról szóra tudja még ma is, nem csupán az eskü minden szavát, de az utolsó táltos búcsúszavait is, amiket annak az első székelynek a fülébe súgott, amikor már olyan közel volt a halálhoz, hogy beszélni is alig tudott:

– „Isten kardja csak akkor csillog majd újra, és vezeti győzelemre megint a hunok s magyarok ivadékait, amikor egyek lesznek újra, mint a hajdani időkben, egy szándék, egy akarat, egy cselekedet, Öregisten parancsa szerint!”

Mindenki tudja ezt ott fent a hegyekben, s mindenki imádkozik érte nap nap után, évről évre, évszázadról évszázadra, hogy ez a nap, amikor egy akarattá válik újra minden magyar, mielőbb eljöjjön.

Szent László király (1077–1095)

Árpádházi László, magyarok királya nem csak testi erejével, szálfa termetével tűnt ki kortársai közül, de tudásával, művészi érzékével és lelki jóságával is. Isten kegyeltje volt. Nevéhez csodák főződnek és a mondák végtelen sora. Az ő kívánságára avatták szentté István királyt, Imre herceget és Gellért püspököt. Halála után szentté avatták őt magát is.

Egy alkalommal László király és serege napokig nem leltek vizet a sziklás, kietlen karszti tájon. Szomjúság gyötörte a hadat, az emberek kiszáradt torokkal, elgyöngülve vánszorogtak, és a végpusztulás árnyéka nehezedett reájok. Végül is aléltan megállt a menet a sziklás, száraz pusztaság közepén, az emberek eldőltek, halálukra vártak.

László király félrevonult a katonáitól, s térdre borulva hosszasan imádkozott Istenhez segítségért. Majd lábra állt megint, megmarkolta súlyos harci dárdáját, s minden erejét összeszedve beleütötte a fegyver acél hegyét a sziklába.

– Isten nevében vizet fakassz! – kiáltotta.

Abban a pillanatban, ahol a dárda hegye a sziklára ütött, tiszta vizű, bugyogó forrás eredt, gazdagon öntve Isten áldását az elcsigázott emberek számára.

Egy másik alkalommal betegség tizedelte seregét. Hulltak az emberek, akár a legyek. A királyi sereg tábora haláltáborrá változott. László király sátrában imádkozott, majd fogta íját, kiment a tábor szélére, s nyilát kilőtte a mező irányába. Az őszi napfényben csillogva szállt a királyi nyílvessző, majd széles ívben földet ért megint, egy jelentéktelennek tetsző, kis növényke levelét szúrva keresztül. A király parancsára zsákokba gyűjtötték annak a növénynek a leveleit, amennyit csak leltek belőle a környékbeli mezőkön, megfőzték vízben, s a vizét megitatták a betegekkel. A járvány azonnal megszűnt. Ezt a kis növényt a nép ma is Szent László füvének nevezi.

Kelet felől a kunok nyugtalanították abban az időben a megtelepedett magyarokat. Újra meg újra betörtek a keleti gyepűn, és hiába mért rájok a királyi sereg véres vereséget Cserhalomnál, továbbra is portyázták Erdély földjét, dúlták, rabolták a népet.

László király többször is kiverte őket az országból.

Egy ilyen alkalommal a fosztogató kunok, hogy életüket mentsék, kiszórták futás közben a rabolt arany tallérokat, arra számítva, hogy kapzsiságukban a királyi vitézek abbahagyják az üldözést, és rávetik magukat az aranypénzre. De László király imája kaviccsá változtatta nyomban az aranyat, és a menekülő kunokat egytől egyig fogságba ejtették vitézei. Erdélynek azon a részén ma is találni lehet kis, lapos, kerek, sima kavicsokat, amit a nép kun talléroknak nevez.

Egy másik alkalommal az erdélyi kerlés község közelében csapott le László király a fosztogató kunokra, akik nyomban futásnak eredtek a közeli hegyek felé. Üldözés közben a király megpillantott egy kun lovast, aki sikoltozó magyar leányt cipelt magával a nyeregben. A király üldözőbe vette a leányrablót, de nehéz páncélos lova hamar fáradni kezdett, és látni lehetett, hogy nem bírta a versenyt a könnyűlábú kun lóval.

– Szép húgom! – kiáltott oda a király a leánynak. – Százszorta jobb a halál, mint a rabszolgaság! Rántsd le a gonoszt magaddal együtt a lóról, s a többit bízd az Úr-Istenre!

A leány megfogadta a tanácsot, s megkapaszkodva elrablójába, oldalra vetette magát egész súlyával. A ló kiszaladt alóluk, s mindketten a földre zuhantak. Leugorva lováról, a király párviadalban megölte a kunt, és megmentette a szépséges hajadont.

Egyszer Torda közelében, kunokat üldözve megint, László király elszakadt csapatától és egymagában kergetett a dombokon át egy menekülő portyát. Azok azonban hamar észrevették, hogy csak egy magányos lovas üldözi őket, és szembe fordultak vele. Mikor felismerték benne a magyarok királyát, nyomban üldözőbe vették, hogy élve kerítsék kézre. Már majdnem el is érték célukat, amikor a menekülő László király hangosan felkiáltott:

– Isten, segíts!

Abban a pillanatban megremegett az üldöző kunok alatt a föld, hatalmas dördüléssel megnyílt a hegy, és mélységes szakadék támadt üldözött és üldözők között, melyen ló nem ugorhatott át, s melynek meredek falait ember nem mászhatta meg. László király megmenekült.

Így keletkezett a nevezetes tordai hasadék. Szikláin ma Erdély legszebb vadvirágai nőnek, s lent a mélyben, ahova csak délidőben süt be a napfény, sűrű páfrányok rengetegében kicsike csermely csobog. Néha csontokat mos ki viharok után a szakadék aljából. A királyt üldöző kunoknak és lovaiknak a csontjait, akik halálukat lelték a földindulásban.

Halála után Nagyváradon temették el Árpádházi Lászlót, s a róla elnevezett templom előtt, ahol bebalzsamozott teste nyugszik, lovas szobrot állított emlékezetére a nemzet.

Erről a szoborról mondják, hogy amikor a törökök ellen harcolt Nagyvárad alatt egy maroknyi magyar sereg, s már a törökök javára fordult a csata sorsa, egyszerre csak megjelent valahonnan hatalmas lovon egy sisakos, páncélos óriás, és mázsás buzogányával, rettenetes kardjával rávetette magát a pogányra. Tucatjával kaszabolta le a törököt. Lepattant róla a nyílvessző, megcsorbult rajta a kard, s még az ágyúgolyó sem tehetett kárt benne.

Esze nélkül menekült előle az ellenség, százával adta meg magát. Mikor a győzelmes magyar sereg bevonult Nagyváradra, döbbenve látták, hogy a templom előtt Szent László érc-lovát hab takarta tetőtől talpig. Rohantak a városi urak a templomba, s lám, a szent király testét is izzadtság borította az üvegbúra alatt. Az éjjeli őr pedig eskü alatt vallotta, hogy a templom előtt a szobor alapzata egész éjszaka üresen állt, a szobor nem volt sehol.

Nagy híre és dicsősége volt László királynak az egész világ előtt. A középkori lovag mintaképeként tisztelték mindenütt. Mikor Európa lovagrendei összefogtak, hogy visszafoglalják a szent földet a pogánytól, és a pápa meghirdette az első keresztes hadjáratot, László királynak ajánlották fel a fővezérséget, amit ő el is fogadott. De mielőtt a keresztes hadak egybegyűltek volna, meghalt László király és ez az oka annak, hogy nem az ő vezérlete alatt indult el a szent föld felszabadítására az első keresztes hadjárat.

Az első világháború után az Erdélybe becsődülő és az őslakó magyarságot gyilkoló oláhok megcsúfolták Nagyváradon a szent király szobrát is. De a feljegyzések szerint mindazok, akik kezet emeltek a szoborra, különös és titokzatos halállal haltak meg, rendre és egyenként, s tíz év teltével már egyetlenegy sem volt közülök életben.

Szent Anna-tó

Megtörtént, hogy két idegen érkezett Erdély hegyei közé. Édestestvérek voltak, s gonoszok mindketten, akár az ördög. Egyiket Sándornak hívták, másikat Gáspárnak.

Amikor Csík és Háromszék határába értek, megtetszett nekik a vidék és így szólt testvéréhez Gáspár:

– Látod amott azt a hegyet? Annak a tetejére építek kastélyt magamnak, és falának minden kövére aranylemezt kovácsoltatok. Olyan szép lesz, hogy még a tündérek sem láttak szebbet.

– Ha te építesz, én is építek – felelte Sándor –, a tieddel szemben, arra a másik hegyre. Tiszta színezüstből építem a magamét, s majd meglássuk, melyikünké lesz szebb!

Úgy is cselekedtek. Egyik ezüstkastélyt, másik arannyal kivert palotát építtetett magának, egymással szemben, a két hegytetőre. Gyűlölték őket a székelyek három vármegyében, mert elnyomták a szegényt és kegyetlenek voltak mindenkivel.

Egy szép napon Opur Tamás Tusnádról jövet ott hajtott el pompás négyes fogatán, és csodálkozva szemlélte Sándor ezüstkastélyát. Hiába intette kocsisa, elmondva urának mindazt, amit a gonosz testvérekről hallott, Opur Tamás felhajtatott a kastélyhoz, barátságos látogatásra.

Sándor gonosz szeme megvillant a pompás négyes fogat láttán. Hófehér volt mind a négy ló. Farkuk leért a földig, sörényüket piros szalagok díszítették, és szerszámuk csillogott az aranytól, ezüsttől. El is határozta azon nyomban, hogy megszerzi magának azt a fogatot, bármi áron.

Megvendégelte hát Opur Tamást étellel, itallal, s vacsora után kártyára került a sor. Hajnalra elvesztette Opur Tamás mindenét, még gyönyörűszép négyes fogatát is. Semmije se maradt, csupán a két falu, Alsó- és Felső-Torja. Ezeket is Sándortól kapta vissza nagy kegyesen, hogy ne mondhassa senki, koldusbotot adott vendége kezébe.

Másnap áthajtott Sándor Gáspár testvéréhez a pompás fogattal, hadd bosszantsa vele. Irigységgel telve azzal dicsekedett Gáspár, hogy másnap egy még ennél is szebb fogattal adja vissza a látogatást. De Sándor csak nevetett ezen, mert tudta, hogy szebb fogat az egész országban nem volt. Nevetésén felmérgelődött Gáspár és fogadást ajánlott. Kézfogással pecsételték meg a fogadást a gonosz testvérek, s Gáspáron volt a sor, hogy meg is tegye, amit ígért, s megnyerje a fogadást.

Álmatlanul hánykolódott egész éjszaka, míg végre megszületett fejében a pokoli ötlet. Megmutatja ő, hogy csak azért is megnyeri a fogadást!

Kora hajnalban felverte béres cselédeit, s szigorú paranccsal leküldte őket a környékbeli falvakba, hogy tereljék össze nyomban a nyolc legszebb székely leányt, s hozzák fel őket a kastélyba.

A reggelizőasztalnál ült a két gonosz testvér, amikor jelentették az udvari cselédek Gáspárnak, hogy megjöttek a lányokkal. Gáspár kiosont valamilyen ürügy alatt az ebédlőszobából, aranyos lószerszámot tétetett a nyolc székely leányra, befogatta őket a hintó elé, s ő maga felült a bakra, s kezébe vette a gyeplőt.

– Gyere ki, Sándor! – kiáltott föl az ebédlőszoba nyitott ablakára. – Lásd, hogy az én lovaim szebbek, mint a tieid!

Sándor kijött, megnézte a nyolc, hintóba fogott szép parasztleányt, s szeme gonoszul megcsillant.

– Hát az igaz, hogy a lovaid szebbek, mint az enyimek – ismerte be –, de a fogadást azért még nem nyerted meg! Az én fogatom nem egyhelyben állt a kastély udvarán, hanem vágtatva jött föl hozzád a meredek úton, még a szélnél is sebesebben.

– Ha csak ez a kívánságod – felelte Gáspár nevetve a hintó bakjáról –, megtesszük azt mi is!

Azzal megrántotta a gyeplőt, kibontotta a hosszú négyes-ostort, s nagyot csattantott vele a leányok felett.

– Gyí, te lovacskáim, gyí! Szaladjatok hát, még ha a hátatok bele is törik!

Belefeküdt a nyolc székely leány az aranyos hámba, de hiába erőlködtek, a nehéz hintót mozdítani se tudták. Sándor gúnyosan nevetett a kastély ablakában, Gáspár pedig felbőszülve lecsapott ostorával a szerencsétlen leányok hátára.

– Fussatok, ha mondom!

Azzal mérgében verni kezdte őket a kegyetlen szíjostorral, míg véres volt a háta mind a nyolcnak. Sikoltoztak a szerencsétlenek a fájdalomtól, és Anna, aki valamennyiök között a legszebb volt, fájdalomtól és haragtól reszketve felkiáltott kínzójukra:

– Átkozott légy, Gáspár, gonosz öcséddel együtt! Nyeljen el a föld mindkettőtöket, kastélyaitokkal együtt, hogy nyomotok se maradjon, székelyek kínzói!

Ragyogóan sütött a nap és a kék égen egyetlen felhő se látszott sehol. Mégis abban a pillanatban szörnyű dördüléssel mennykő csapott alá a földre. Feneketlen, sötét mélység támadt a helyén, még a hegyek is megmozdultak tőle, s aláomlottak a feneketlen mélységbe, magukkal sodorva mindkét kastélyt a gonosz testvérekkel együtt.

A mélység helyén ma kristálytiszta vizű, feneketlen tó van. Szent Anna tava. Tükre néma és mozdulatlan, akár a tükör. Székely fenyők tükrözik magukat benne, ahogy a környező hegyekről a nagy csöndes erdők leérnek a víz partjáig.

De lent a tó mélységében ott él még ma is a két gonosz testvér lelke. Aki istenkísértésből megpróbálja átúszni a tavat, bármilyen kitűnő úszó is legyen, mikor eléri a tó közepét, titokzatos erők felnyúlnak érte a mélyből, és lehúzzák magukhoz.

Bálványosvár

Sok-sok évszázaddal ezelőtt egy vándorló hittérítő aléltan összeesett Anna-tó partján. Lelkét Istennek ajánlva lecsukta szemeit, készen a halálra. Egyszerre csak szelíd hangot hallott, s ahogy kinyitotta fáradt szemeit, nyolc nefelejcs-virágot látott a tó partján, s a virágok egyike így beszélt hozzá:

– Az én nevem Anna. Egyike vagyok annak a nyolc szerencsétlen székely leánynak, akiket elnyelt ez a tó a gonosz testvérekkel együtt. Állj lábra, Isten embere, és eredj népemhez, a székelyekhez, akik jó emberek ugyan, de még pogányok mindég. Térítsd meg őket Jézus hitére, s építtess velök templomot itt, ezen a tóparton. Ezzel felszabadítod meggyötört lelkünket, s felmehetünk mind a

nyolcan Isten mennyországába. S nevezzétek ezt a tavat vértanúságom emlékezetére Szent Anna tavának!

Az erő visszatért csodálatos módon a hittérítő zarándok testébe. Felkelt, fogta vándorbotját, s indult megkeresni a székelyeket. Mihelyt meglelte őket, téríteni is kezdett. Jóféle nép volt a székely, figyelemmel hallgatta a tanítást, s rendre meg is keresztelkedtek mindannyian. Fel is építették a templomot, ahogy a hittérítő kívánta volt, ott a tó partján, melynek neve mindaddig székely szóval imoka volt.

Mindössze Opur, Torja várának ura maradt meg pogánynak. Nem félt ő még István király haragjától sem. Vára bevehetetlen volt, mert óriások építették azt, sok ezer évvel azelőtt. Nem is csak egyszerű óriások ám, hanem az óriások királya, maga Behemót!

Réges-régen ugyanis, mikor ember még nem volt a földön, Behemót, ahogy céltalanul kószált, rátalált arra a helyre ott a hegyek között, s úgy megtetszett neki, hogy nyomban várat is épített magának. Engedve lánya siránkozásának, az ő számára is épített egy másikat, a szomszédos hegyen, szemközt az övével. Így keletkezett Torja vára és szemközt vele Bálványosvár.

Hogy leánya könnyebben átjöhessen látogatóba, Behemót színes híddal kötötte össze a két várat, s ott éltek békében sok ezer éven át.

Egy napon aztán Behemót lánya szaladva jött át a hídon, hogy megmutasson valamit apjának.

– Ide nézz, apám, mit leltem odalent a völgyben! – kiáltott izgatottan. – Van ott több is belőlük! Apró barmaik is vannak, és házakat is építenek maguknak! Nézd!

Kinyújtotta a kezét apja felé, s hát a tenyerén ott volt egy kétökrös fogat, járommal, ekével s az eke mögött egy ijedten bámuló székellyel.

Óriások királya, Behemót, nagyot sóhajtott, amikor meglátta, mit tartott lánya a tenyerén.

– Hát már ide is eljutottak, mi? – csóválta gondterhelten a fejét. – Úgy látszik, eljött az emberek ideje mindenütt. Tedd szépen vissza oda, ahol találtad. Nem játék ez, hanem Isten embere, édes lányom. Övék a föld. Minket, a tündéreket és a törpéket rendre elűznek mindenünnen, ez Úr-Isten akarata.

– Minket, óriásokat ezek az apróságok? – csodálkozott az óriáskirály lánya. – Hogyan lehetséges ez?

– Úgy, hogy az Úr-Isten lelket adott nekik – felelte Behemót. – Szedd össze a holmidat, leányom, keresnünk kell magosabb hegyeket magunknak, ahova nem jut el az ember.

De az óriáskirály lánya nem vitt magával egyebet a távoli, magos hegyekbe, csupán a színes hidat, mely váraikat összekötötte. Néha ma is látni lehet a messzeségben. Az emberek szivárvány hídjának nevezik. Ilyenkor tudni lehet, hogy az óriások királya még mindég a vállán cipeli azt a hidat, mert hiába kereste

keresztül-kasul a földet, Erdélynél szebb helyet még mindég nem talált leánya számára.

A magukra hagyott várakba beköltözött az Opur és Mike család. Az Opurok Torja várába, a Mikék Bálványosvárra. A két család békében élt egymással mindaddig, amíg István király parancsára Mike György áttért a keresztény hitre, míg Opur hű maradt a régi valláshoz. Haját varkocsban viselte, fehér lovat áldozott, menedéket nyújtott várában az üldözött táltosnak, és halálos ágyán megeskette a három fiát, Sándort, Endrét és Jánost, hogy soha el nem hagyják az ősi hitet.

Az Opur testvérek meg is tartották fogadalmukat. Magányos életet éltek, ritkán hagyták el a torjai várat, és így is haltak volna meg rendre, ha Sándor véletlenül meg nem látja egy szép napon Mike Imolát. De meglátta, és beleszeretett. S attól a naptól kezdve Sándor magábavonult lett és szomorú. Bátyjai aggódni kezdtek, s megkérdezték, hogy mi a baja.

– Amióta Mike György leányát, Imolát megláttam – panaszolta Sándor –, se éjjelem, se nappalom nincsen.

– Vagy olyan úr te is, mint egy Mike – borzolódtak föl a testvérei –, Mike özvegye bizonyára szívesen lát, ha leánynézőbe mégy hozzájok!

– Nem olyan egyszerű – szomorkodott Sándor –, Imola keresztény. Családja nem engedi meg soha, hogy pogányhoz menjen férjhez.

– Ha nem kéred meg a kezit, sohasem tudod meg a választ – biztatták bátyjai.

Sok biztatás után végül is díszbe öltözködött Sándor, s átlovagolt Bálványosvárába. De bizony az özvegy még csak be sem engedte a kapun. Ha Imola kezét akarja, térjen át a keresztény hitre! – így üzent ki a cselédekkel.

Szégyenkezve kotródott haza Torjára Sándor. Felberzenkedtek bátyjai erősen.

– Akkor hát a magunk módja szerint kell cselekednünk – jelentették ki. – Elraboljuk Imolát, ahogy az ősi szokás kívánja!

Sándor tanácsot kért a táltostól, de az is csak ezt felelte:

– Kövesd szíved kívánságát, fiam. Boldogságot csupán az erős és a bátor talál ezen a földön!

Húsvét vasárnapján éppen a templomból jöttek ki a népek odalent a völgyben, amikor megpillantották a három Opur testvért, ficánkoló lovaikon, a templomtéren. Sokan még arra is gondoltak, hogy lám, meg akarnak térni az Opurok, amikor mindannyiok elszörnyedésére Sándor egyszerűen nyeregbe kapta Mike Imolát, és testvérei élén elnyargalt vele.

Az elképedés haragra változott, s ahány férfiember csak volt, mind nyeregbe pattant a leányrablók üldözésére.

Az első útkanyarodásnál Opur Endre várta őket egy szikla mögött. Onnan nyilazott reájok, míg minden nyila kifogyott, s akkor kardot rántva állta el az utat. Derekasan harcolt, de végül is győzött a túlerő, s Endre holtan esett össze.

– Szabad az út! Utánok! – ordították az üldözők, és lóra kaptak újra. A torjai hídnál János állta útjokat. Értett a kardforgatáshoz ő is, de a túlerővel nem bírt. Mikor több sebből vérezve összeesett, még ennyit mondott:

– Ne féltsétek Imolát. Öcsém szereti őt, s holtig hűséges lesz hozzá!

Ezalatt fent a torjai várban, ősi szokás szerint eskette a táltos Sándort és a mosolygó Imolát. Éppen áldását adta reájok, amikor a vár kapuja elé megérkeztek a székelyek a két Opur testvér holttestével. Voltak, akik azt javasolták, hogy ostrommal vegyék be a várat, úgy szabadítsák ki Imolát az utolsó pogány fészekből, de Mike György özvegye lecsöndesítette őket.

– Nincs régi Isten és új Isten, csak egy Isten van. S ha ő így rendelte, kik vagyunk mi, hogy ellene tegyünk? Ha Imola leányom Opur Sándort választotta urának, akkor mindegy, hogy táltos eskette meg őket, avagy pap. Éljenek boldogan!

Két évre rá, ugyancsak húsvét vasárnapján, a templomba igyekvő népek csodálkozva álltak meg az utcán. Torja felől négylovas hintó közeledett. A hintóban Imola ült, bársonyba, selyembe öltözve, fején gyöngyös főkötővel, s mellette, vállán párducbőr kacagánnyal Opur Sándor hozta ölében kis fiúgyermeküket. Keresztelni hozták a templomba.

Így történt, bizony így. Az Opur és Mike családok leszármazottai ma is élnek Erdély ősi földjén. A Szent Anna-tó partján virágzanak a kék nefelejcsek, s a székely nép emlékezik még a régi időkre.

Bálványosvár helyén ma már csak romok vannak. Baglyok s denevérek lakják. Mert bizony, akár óriások építik a kastélyokat, akár emberek a kunyhókat, kastélyok, kunyhók, mind mulandó dolgok. Csupán hegyek, völgyek, folyók és népek örökkévalók, mert azokat Isten teremtette.

A tihanyi visszhang

A hegyek csodaszép, aranyhajú tündére, Tihany, minden este leterelte aranygyapjas kecskéit a tóra, itatni. Amíg a kecskéi ittak, a szépséges tündér leült egy parti sziklára, és énekelt. A hegytetőkről gyönyörködve hallgatták énekét az óriások, és barlangok odúiban abbahagyták szorgos munkáikat a törpék.

Balaton, a vizek ura, a tó mélyében élt, hínárból szőtt sátrában, melynek oszlopait a drágagyöngyök ezrei díszítették. Balaton egyetlen fia, aki ott élt apjával a vizek mélységében, valahányszor meghallotta Tihany énekét odafönt, fölemelkedett a felszínre, hogy közelebbről hallhassa a csodálatos hangot.

– Ne figyelj Tihany csalogató hangjára, édes fiam – figyelmeztette Balaton a fiát. – A hegyek tündére és a vizek ura nem illenek össze. Ha magadba szívod a hegyek mérges levegőjét, beteg leszel!

Gőgös teremtés volt Tihany, s amikor rájött, hogy éneklő hangját szerte a hegyekben mindenki a világ legszebb hangjának véli, elhatározta, hogy nem

pazarolja azt többé esténként a tó partján, hanem csak akkor énekel az óriásoknak és törpéknek, ha azok gyémánttal fizetnek minden dalért.

Lent a tó mélységes mélyén Balaton egyetlen fia megbetegedett. Kérlelte apját:

– Hadd halljam még egyszer Tihany szépséges hangját, bizonyára meggyógyulok Tőle!

Vén Balaton összegyűjtött egy ladikra való igazgyöngyöt és amikor este Tihany lejött kecskéit itatni a tó partjára, fölvitte hozzá a kincseket.

– Neked hoztam mindezt, leányom – mondta Balaton a tündérnek –, és csak azt kérem érte cserébe, hogy énekelj szegény beteg fiamnak.

Tihanynak tetszettek a gyöngyök, és énekelt értök. De attól kezdve minden este fel kellett jöjjön Balaton a tó mélyéről egy zsákra való kinccsel, mert ajándék nélkül a fösvény Tihany még csak a száját sem nyitotta ki. Végül is Balaton minden kincse kifogyott. Hiába könyörgött a szép tündérnek, hiába kérlelte, Tihany nem énekelt többé. Még az se hatotta meg, hogy vén Balaton fia meghal odalent a mélyben, ha nem hallja többé a szép tündér énekét.

S Balaton fia meghalt. Sírtak az óriások, zokogtak a törpék, és a tó fiatal urát eltemették mélyen a Badacsony hegyébe. Azóta van a Badacsonynak koporsó formája.

A vizek ura nem felejtette el a szép tündér szívtelenségét. Bosszúja rettenetes volt.

Mindaddig Balaton tavának sima tükre a kék eget tükrözte csupán, a napot, a holdat meg a csillagokat. De ettől a naptól kezdve valahányszor a vizek ura meglátta odafent a Badacsony koporsóját, eszébe jutott gyásza és fájdalma, s haragjában felkavarta a tó vizét.

Egy este haragos hullámai zúgva, tajtékozva csaptak föl a sziklaösvényre, hol a szép Tihany hajtotta itatni aranygyapjas kecskéit. Egy roppant hullám elkapta a kecskéket, lesodorta őket a tóba, s vén Balaton megfojtotta valamennyit haragos bosszújában. A megrémült Tihany egy közeli barlangba menekült a hullámok csapásai elől, de vesztére tette ezt! Nagyot rázkódott Balaton odalent, s rázkódásától megmozdult a hegy is, és sziklagörgeteggel temette be a barlang száját, befalazva örök időkre a szívtelen Tihanyt.

Vén Balaton átkot vetett a szépséges tündérre:

– Büntetésből, amért oly fösvény voltál hangoddal, mostantól kezdve bárki is szóljon hozzád, hétszer ismételd meg minden szavát!

A tihanyi visszhang ott van ma is, sziklabörtönében, és gyönyörű hangja engedelmesen ismétel minden szót. A Balaton, Európa legnagyobb tava néha haragra gerjed még ma is. Kék színe ilyenkor haragos zöldre fordul, és roppant hullámok nyargalnak fölötte egyik partjától a másikig. Vihar után találni lehet a parton megkövesedett kecskekörmöket. Tihany aranyszőrű kecskéinek körmei azok.

A Vág völgye

A Kezdet Kezdetén a világ teremtője kiterítette maga elé a földet, míg mögötte kíváncsian sorakoztak fel a hegyek, völgyek, tavak, folyók és erdők tündérei, várakozva, hogy kit hova rendel az Úr.

Tenyerével kinyomkodta az alföldeket, öklével hegyeket emelt és ujjával berajzolta a folyókat. Mikor ezzel elkészült, odarendelte négy legnagyobb cethalát, és rájok bízta a föld négy sarkát. Az ő feladatuk volt, hogy fenntartsák hátukon a földet, és ne engedjék alásüllyedni a feneketlen világtengerbe.

A négy cethal engedelmesen teljesítette kötelességét, azonban előfordult olykor, hogy valamelyikük kissé elfáradt, vagy megfájdult a háta, és otthagyta őrhelyét nehány percre, hogy kipihenje magát egy kis úszással. Ilyenkor inogni kezdett a föld, földrengések keletkeztek, és megzavarták a teremtés rendjét. Hogy segítsen ezen a bajon, az Úr leoldotta övét, rácsatolta a földre s annál fogva fölakasztotta napsátrának egyik oszlopára. Isten övét úgy hívják ma, hogy Ural Hegység.

Ezek a gondok elvonták kissé figyelmét a munkájától és így történt, hogy az Úr egyszerűen megfeledkezett medret vonni ujjával a Vág folyó számára. Mikor a Vág kirendelt tündére leszállt a földre, a Vág forrásához és ott körülnézett, nem látott sehol kijelölt utat, amit követhetett volna. Ahelyett, hogy visszatért volna az Úrhoz, és jelentette volna a bajt, elhatározta, hogy maga készít majd utat magának.

De nehéz dolga volt. Olykor hatalmas hegy állotta útját, és minden türelmét összeszedve kellett lépésről lépésre keresztülvájja magát rajta. Majd szikláknak rohant, és úgy kellett szökdössön közöttük, tarajos habot verdesve maga körül. De nem fáradt el, nem esett kétségbe, csak vágta, vágta türelmesen maga előtt a medret, innen kapta a nevét is: Vág.

Végül is szelíd dombokká zsugorodtak körülötte a hegyek, majd széles síksággá tágult előtte a völgy. Merre térjen? Kanyargott erre, kanyargott arra, míg végül ebbe is belefáradt, és már csak egy kívánsága volt: hogy megpihenjen a kék Duna ölében.

Egyszerre csak messziről meghallotta a nagy folyam hömpölygő neszét. Egy utolsó, nagy nekiiramodással keresztülvájta magát az akadályokon és boldog bugyborékolással belevetette magát a Duna hullámaiba.

Szorgalmát és kitartását ritka szépségekkel ajándékozta meg az Úr. Havas hegycsúcsok, sötétzöld fenyveserdők kísérik a Vág völgyének útját. Madarak dalolnak, vadvirágok nyílnak a partján, és sodró vízében ezüsthalak ficánkolnak. Tündérek, törpék és óriások választották maguknak lakóhelyül, csodálatos sziklakastélyokat építgetve a hegyek csúcsain. Mielőtt az emberek megérkeztek volna, a Vág völgye csak szépséget és boldogságot ismert.

VÁLOGATOTT MAGYAR NÉPMESÉK

Sajtó alá rendezte Wass Albert
Petry Béla illusztrációival

ELŐSZÓ

A népmese a népi lelkület megnyilvánulása. A népmesén keresztül a népi képzelet alkotóereje nyilatkozott meg évszázadokon, évezredeken át, jóval mielőtt följegyzett irodalom létezett volna. A népmesén keresztül a nép álmai, vágyai, öröme és bánata szólalt meg, s a képzelet színes szárnyán fölemelkedett a rideg valóság földjéről egy szebb és igazabb világba.

Valahol valaki elindított egy mesét. Nyári éjszakán, pásztortűz mellett, vagy télidőben, a kemence tüzénél. Egy másik valaki, aki hallotta a mesét, továbbadta a fonóban. Mivel nem emlékezett vissza tisztán minden apró részletre, a hiányt kipótolta saját tehetsége szerint. Elhagyott valamit az eredetiből, és adott hozzá valami újat. Az útra kelt mese pedig haladt tovább, szájról szájra, esztendőkön, századokon keresztül. Apró részleteiben folyamatosan változva ugyan, de lényegében megőrizve az eredeti fonalat.

Ahogy vidékről vidékre terjedt a mese, szójárásában, képhasználataiban hozzáilleszkedett a vidék kívánalmaihoz. Ez az oka annak, hogy ugyanazt a népmesét minden vidéken kissé más formában leli meg az ember. Például a könyvünkben szereplő Repülő Kastély meséjének a közép-erdélyi Kalotaszegen fellelhető változatát használtuk föl. De ugyanezt a mesét megleljük a Nagy Magyar Alföldön is azzal a különbséggel, hogy az alföldi változat terjengősebb. Egy helyett három alma és három fiú szerepel benne. A három fiú közül a két idősebbik nem tud ellentállni a kísértéseknek, és egyik hallá, másik gyikká változik. Csupán a legkisebbik győz le minden akadályt, és ő szabadítja föl két testvérbátyját is.

A világ valamennyi népmeséjének van egy közös tulajdonsága: a jónak a győzelmét hirdeti meg a gonosz fölött. Ezen az egy közös tulajdonságon túl azonban minden népnek a mesemondása más. Az ógörög eredetű népmesékben például, melyek ma legalább egy tucatnyi nemzet mesekincsének a gyökerét képezik, a „jót" minden esetben egy rendkívüli erővel és tehetséggel megáldott hős képviseli. A germán eredetű népmesék hősei többnyire gyerekek.

Ezekkel ellentétben a magyar népmesék hőse rendszerint legényember, aki vagy fizikailag, vagy társadalmilag alacsonyabb rendű. A leggyöngébb, a legtapasztalatlanabb, a legfiatalabb a testvérek között. Nagyon sokszor apátlan-anyátlan árvaként nőtt fel a falujában, aki mindössze a disznópásztorságig vitte, tehát társadalmilag a legalacsonyabb fokon áll. De még abban az esetben is, ha királyfi a mese hőse, még akkor is a legkisebb és leggyöngébb a királyfiak között, aki másokhoz viszonyítva hátrányt szenved valamilyen téren az indulás

pillanatában. A magyar népmesében minden alkalommal a hős lelki ereje kell kiálljon bizonyos próbákat ahhoz, hogy testi ereje megnövekedhessék.

A magyar néplélek mélységét és tisztaságát bizonyítja a magyar népmesék három legjellegzetesebb kelléke is.

Egyik a „jótét helyébe jót várj" folytonos ismétlődése. A gyönge, magányos és többnyire fegyvertelen vándorlegény segítségére van egy terhet cipelő öregasszonynak, vagy jót cselekszik bajba került állattal, madárral, s jótettéért cserébe útbaigazítást kap, esetleg egy varázssípot, melynek birtokában szembe tud szállni a veszedelmekkel, és legyőzheti az akadályokat. Vagyis az erő és a siker feltétele minden esetben a lelki jóság.

Második jellegzetes kellék, mely egyetlen más nép meséjében sem lelhető fel, a „hamuban sült pogácsa", amit édesanyja tesz az útnak induló fia tarisznyájába. Ez a pogácsa nem csupán az anyai szeretetet képviseli, hanem az anyai szeretet és gondoskodás által a felnövekedett gyermek lelkébe plántált „otthoni örökséget" is. A hitet, jóságot, szeretetet, becsületességet és mindazokat a lelki kincseket, melyek képessé teszik a világba kiinduló fiatal vándort arra, hogy meglelje benne az igaz utat. Valahányszor a fiatal hős elfárad, elcsügged, vagy eltéved a vadonban, és tarisznyájába nyúlva harap egyet ebből az anyja-sütötte pogácsából, ereje visszatér, új reményt merít, és képessé válik arra, hogy tovább menjen rendeltetése felé.

Hasonlóan mély lelki értelmet képvisel a „táltos paripa" is, ez a csodálatos, beszélő ló, amit a legkisebbik királyfi rendszerint egy elhagyott kerítés sarkában lel meg, sovány, gondozatlan, vén gebe formájában. Mihelyt parázzsal eteti meg, azonnal gyönyörűszép, szárnyas paripává változik, mely előtt nincs többé sem távolság, sem akadály. Mélységes szimbóluma ez az emberi lélek mélyén elrejtett isteni tulajdonságoknak, melyek csak akkor jöhetnek fölszínre és érvényesülhetnek, ha „élő parázzsal", isteni tűzzel etetjük az emberi lelket.

Az itt összegyűjtött népmesék csupán egy nagyon jelentéktelen kis részét képezik a magyar népmesék végtelenül gazdag kincsesházának. A válogatásnál arra törekedtünk elsősorban, hogy keresztmetszetet adjunk az olvasó kezébe, melyből megismerheti ennek a hatalmas népi kincsnek különböző színeit és változatait.

Egyik legősibb és legértékesebb örökségünk a magyar népmese. A magyar lélek szólal meg benne. Legyünk büszkék erre az örökségre!

Wass Albert

SZERENCSÉS PISTA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egyszer egy szegényember meg egy szegényasszony. Szegényebbek voltak ám még a templom egerénél is, s alighanem bele is pusztultak volna a nagy szegénységbe, ha a Jóisten meg nem áldja őket annyi sok gyerekkel.

De volt gyerekük annyi, mint a rosta lika, s még eggyel több is. Így aztán, ahogy nőttek-növekedtek a gyermekek, segítettek a ház körül ezzel-azzal, munkába is álltak, mesterséget is tanoltak, s valahogy csak megéltek mindannyian. Ha nem csurrant, csöppent.

Mindössze Pista, a legkisebbik nem volt jó semmire. Vetésnél, kapálásnál, aratásnál nem lehetett hasznát venni, tűzifát aprítani se volt jó, mesterséget se akart

tanolni. Még csak libaőrzésre sem használhatta az anyja, mert ott is csak a felhőket bámulta, s hagyta a libákat a szomszéd földjén kószálni.

Kérdezgette is az édesanyja, nagy szomorúsággal.

– Pista fiam, Pista fiam, mihez lenne kedved? Lám apád meg én megöregszünk rendre, s ha meghalunk, ki viseli gondodat? Munka nélkül biza, nem él meg senki ezen a világon, s elébb-utóbb meg kell gondold te is, hogy mi akarnál lenni!

– Én bizony király akarok lenni, édesanyám – felelte ilyenkor Pista –, ez az egyetlen mesterség, ami kedvemre lenne!

Nevettek a testvérei ezen a beszéden, csúfolták is sokat. Apja is szidta. Csak az édesanyja nem nevetett, nem is csúfolódott, nem is veszekedett. Végül is nagyot sóhajtott, s azt mondta:

– Hát, ha ez az egyetlen kívánságod, édes fiam, és elég erős benned a vágyódás hozzá, bizony meglehet, hogy egy szép napon király is leszel. Legokosabb hát, ha nyakadba veszed, fiam az ország útját, s megkeresed a szerencsédet. Legyen veled a Jóisten!

Aztán könnyes szemekkel bár, de vándorbotot adott a kezébe, tarisznyát a vállára, a tarisznyát megtöltötte hamuban sült pogácsával, s útnak indította legkisebbik fiát, nagy szomorúan.

Ment, mendegélt Pista, amerre a szeme vitte. Amikor kifáradt, leült az út szélire, elővett a tarisznyából egy pogácsát, s utolsó morzsáig megette. Édesanyja szeretete, amit belesütött volt azokba a pogácsákba, új erőt adott neki a vándorláshoz, s új bizalmat, hogy valahol mégis csak megtalálja egy szép napon a maga királyságát.

Rendre aztán elmaradtak a falvak, elmaradtak a mezők is, s még az út is kifogyott rendre a lába alól. Átkozott nagy pusztasághoz ért, s ameddig csak ellátott a szeme, nem is volt egyéb sehol, csak pusztaság. Már-már azon volt, hogy megfordul, s hazatér, de eszébe jutott apja dorgáló szava, csúfolódó testvérei, s mindenekfelett eszébe jutott édesanyja türelmes bizodalma. Hogyan is mehetne haza királyi korona nélkül? Sóhajtott hát egy nagyot, s nekivágott a rettentő nagy pusztaságnak.

Három nap s három éccaka mind ment, s még mindég nem látszott sehol a pusztaság vége. Negyedik napon egyszerre csak valami furcsa vergődést hallott egy tövisbokorból, s ahogy odament, hát bizony egy fiatal sasmadár vergődött ott a tövisek közé akadva.

Megsajnálta Pista a vergődő madarat, s addig hajtogatta a töviseket ide-oda, míg sikerült kiszabadítania a szerencsétlent. Mindössze három pogácsa volt már csak a tarisznyájában, de amikor meglátta, hogy az étlenségtől milyen gyöngévé vált a fiatal sasmadár, leült vele a tövisbokor árnyékába, elővette az egyik megmaradt pogácsát, felét a madárnak adta, s felét ő ette meg.

Csodák csodája: lám csak, szempillantás alatt visszatért a sasmadárba az erő attól a fél pogácsától! Csak megrázta magát, s így szólt Pistához:

– Jótét helyébe jót várj! Én a sasok királyának vagyok a fia. Húzz csak ki a szárnyamból egy tollat, őrizd meg jól, s ha bajba kerülsz egyszer te is, csak dobd föl ezt a tollat a levegőbe, s nyomban segítségedre jövünk!

Elmosolyodott Pista ezen a beszéden. Miként is segíthetne rajta egy madár? De azért, hogy kedvét ne szegje, kihúzott egy tollat a szárnyából, s betette a tarisznyájába, emléknek. A fiatal sas pedig kitárta szárnyait, s szempillantás alatt eltűnt az ég kéklő magosában. Pista pedig ballagott tovább.

Három napra rá el is érte a rettentő nagy pusztaság végét. Akkora nagy sötét erdőhöz érkezett, hogy nem látszott se vége, se hossza. Az erdő szélén megpillantott egy töpörödött anyókát, nagy köteg rőzsével a hátán. Bár fáradt volt ő maga is, nem nézhette szó nélkül az anyóka kínlódását a teher alatt.

– Adjon Isten, öreganyám – köszönt rá jó szívvel –, hadd segítsek azzal a rőzsével, nehéz az magának!

– Nehéz biza, édes fiam – panaszkodott az anyóka –, olyan gyönge vagyok, hogy a szél is elfújna. De biza, nem fizethetem meg a segítségedet, mert még csak egy darabka kenyerem sincsen, olyan nyomorult vagyok…

– Egyet se búsuljon azon! – vigasztalta Pista, azzal vállára emelte a rőzsét s vitte az anyóka megett, az erdőszéli kicsi kunyhóig. Ott még az utolsó előtti hamuban sült pogácsáját is megosztotta vele.

– Áldjon meg a Jóisten, édes fiam – hálálkodott az anyóka –, de azt mondd már meg, hogy mi járatban vagy itt, ahol még a madár se jár?

Elmondta hát Pista a maga történetét, nagy szomorúan. Hallgatta az anyóka, aztán csak megszólalt.

– Talán segítségedre lehetek abban, amit keresel – mondta –, figyelj csak jól ide. Odaát, a Végnélküli Erdőn túl van Aranykirály országa. De nagy bajban van ám az a király. Egy gonosz varázsló rászabadította országára a világ összes szarkáját, úgy bizony. A rengeteg sok szarka minden áldott napon tövig kopasztja a királykisasszony szépséges kertjét, s szegény királykisasszony egyebet se tesz azóta, csak könnyeit hullatja éjjel-nappal. Ígért már apja, az Aranykirály zsákra való aranyat, szekérnyi ezüstöt bárkinek, aki megszabadítja országát a szarkáktól. Próbálkoztak is sokan vele, de még eddig senkinek sem sikerült. Legutóbb, úgy hallám, szépséges lányát s fele királyságát is ígérgeti már.

– Merre vezet az út Aranykirály országába? – kérdezte Pista.

– Hát biza, oda nem vezet ám semmiféle út, ez a legnagyobb baj – sóhajtott az öregasszony –, aki el akar oda jutni, az valamiképpen át kell menjen a Végnélküli Erdőn. Márpedig olyan sűrű ám ez az erdő, hogy még délidőben sem süt bele a nap, s a vaksötétben úgy eltéved ott az emberfia, hogy soha ki nem kecmereg belőle. Ha kedves az életed, fiam, bé ne merészkedj!

Megköszönte Pista az anyóka tanácsát illedelmesen, de nem hallgatott az intő szóra. Megmarkolta jól az édesanyjától kapott vándorbotot, s nekiindult a sűrű, nagy erdőnek. Kettőt se lépett benne, s olyan sötétség vette körül máris, hogy orra

hegyét se láthatta benne. Úgy kellett tapogassa az útját fától fáig, mint a vak ember. Hamarosan azt se tudta már, hogy előre halad-é vagy hátrafelé, s megbánta nagyon, hogy nem hallgatott az anyóka szavára. Fordult volna vissza, s hazáig meg sem állt volna, úgy elvesztette a bátorságát, de biza, késő volt már. Úgy eltévedt szegény feje a nagy, sötét erdőben, hogy azt sem tudta már, nappal volt-e vagy éjszaka.

Hát, ahogy ott tévelygett, halálos fáradtan, egyszerre csak megpillantott egy kicsike fényt a nagy sötétség mélyén. Mintha csak egy ablak világított volna az örökös éjszaka mélyén. Nosza, törtetni kezdett a fekete sűrűségen át a kicsike fény felé. Apró kunyhóhoz ért. Annak az ablakából szűrődött ki a fény.

Nem is kopogtatott Pista, csak beesett az ajtón. De abban a pillanatban gyökeret is vert a lába a küszöbön. Mert nem szelíd lámpafény csalta ám oda, hanem boszorkánytűz fénye. Boszorkánytűz fölött fortyogó fekete katlan, s a fortyogó fekete katlan fölé hajolva maga a Vasorrú Bába nézett szembe vele. Borzas haján denevérek csüngtek. Két fekete macska kucorgott a vállán. Hosszú, görbe orra álláig fityegett, s háromlábú boszorkányszéke alatt csigák mászkáltak, kígyók sziszegtek és varasbékák undorkodtak.

Úgy megrémült szegény Pista ettől a látványtól, hogy még a nyelve is hozzáfagyott a szájpadlásához. Azért valahogy mégiscsak kinyögte az illedelmes köszöntést, amire édesanyja tanította volt.

– Adjon Isten jó estét, öreganyám!

Az emberi szóra sziszegni kezdett nyomban valamennyi kígyó. Hátukat görbítették a fekete macskák, s a csúnya, vén Vasorrú Bába úgy nézett reá, mintha azon nyomban föl akarta volna falni. Csorba szájában megvillant egyetlen, nagy, emberevő foga.

– Szerencséd, hogy öreganyádnak neveztél – mordult föl végül is –, máskülönben nyomban fölfaltalak volna. Mi dolgod erre?

– Hát bizony, azzal a szándékkal vágtam neki az erdőnek, hogy Aranykirály országába menjek, s megszabadítsam őket a szarkáktól – vallotta be Pista remegő inakkal. – Bárcsak ne tettem volna. Úgy eltévedtem, hogy azt sem tudom, hol vagyok.

– A szarkák ellen indulsz? – kérdezte barátságosabban a vén banya. – Akkor jó helyen jársz. Úgy haragszom arra a hitvány varázslóra meg a szarkáira, hogy azt sem tudom, mit tegyek! Kipusztítják minden csigámat, minden békámat s még a kígyóimat se hagyják békén! Szerencséd van, hogy idevetett a sorsod. Veled küldöm legkisebb kígyómat, s az kivezet az erdőből egyenesen Aranyország határáig!

Pista megköszönte illedelmesen a Vasorrú Bába szívességét s a kicsi kígyó már indult is előtte, hogy kivezesse a Végnélküli Erdőből. Látni nem láthatta ugyan a rettentő sötétségben, csak a sziszegését követte vakon a fák között. Így mentek, mendegéltek, míg csak ki nem fáradtak mind a ketten.

– Pihenjünk egyet – tanácsolta a kicsi kígyó.

Pista nyomban leterítette ujjasát az erdő nyirkos földjére, rátelepedett, majd előkotorta tarisznyájából a legutolsó hamuban sült pogácsát. Felét a kicsi kígyónak adta, felét maga ette meg.

Tüzet akart gyújtani, mert bizony hűvös volt az éjszaka, s már kotorta is elő a kovát meg a taplót, amikor a kicsi kígyó haragosan sziszegni kezdett:

– Nem tudod, hogy mi, kígyók félünk a tűztől? Ha tüzet gyújtasz, úgy itthagylak, hogy sohasem látsz többet!

Így hát nem gyújtott Pista tüzet, csak magára húzta az ujjast, s nyomban álomba is merült. Az éjszaka közepén azonban arra riadt, hogy valaki sziszeg a fülébe. A kicsi kígyó volt. Fázott az istenadta, csak úgy reszketett.

– Melegíts meg, mert megfagyok! – panaszkodott. – Melegíts meg, mert megfagyok!

Mit volt mit tennie, beengedte Pista a kicsi kígyót maga mellé, az ujjas alá. Reggelig aludtak is békében. Reggel aztán kivezette Pistát a kicsi kígyó az erdő széléig, s megmutatta neki az irányt Aranykirály országa felé.

– Jótét helyébe jót várj! – mondta azonban búcsúzásnál a kicsi kígyó. – Látod ezt a kis csengettyűt a farkam végén? Akaszd le onnan, s vidd magaddal! Talán hasznát látod. Megosztottad velem az utolsó falatodat, megmelengettél, amikor fáztam s én se maradok adósod, amikor szükségben leszel. Csak rázd meg ezt a kis csengettyűt, s ott leszek nyomban!

Pista megköszönte az ajándékot, tarisznyájába tette a kis csengettyűt is a sastoll mellé, s ment a maga útjára. Dél se volt még, s feltűnt a távolban Aranykirály palotája.

Tiszta színaranyból volt ám annak a palotának minden fala, ezüstből a bástyái, és gyémántból az ablakai. Olyan gyönyörűszép volt, hogy Pistának még a szája is tátva maradt tőle! Hát még a palota kertje! Smaragd levelek között rubint rózsák illatoztak. Zenélő szőlő nőtt a szőlőtöveken, mosolygó barack, nevető alma a fákon! Reggel virágoztak, délire már megérett rajtok a gyümölcs, de jaj, alig érett meg a szőlő, barack, alma: máris jöttek a szarkák roppant nagy seregben, s percek alatt elpusztítottak mindent. A király valamennyi katonája együtt nem tudta megvédeni a kertet a szarkáktól. Egy szarkát megöltek, száz támadt helyébe!

Nézte Pista a rettentő pusztítást, amit a szarkák végeztek, s megsajdult tőle a szíve. Hát még, amikor fölpillantott a palota ablakára, s meglátta sírni a szépséges királykisasszonyt! Ömlöttek szegénykének a könnyei, mint a záporeső.

Szaladt föl Pista a palota lépcsőjén, ahogy lábai bírták. Egyenesen a király trónusa elé.

– Felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, azért jöttem ide messzi földről, hogy megszabadítsam fölségedet ezektől az utálatos madaraktól!

– Édes fiam – sóhajtott a király –, ha meg tudod ezt tenni, tiéd a leányom, s fele királyságom! De ha nem – tette hozzá komoran –, kivájják ám a szarkák

mindkét szemedet, édes fiam, mint mindenkinek eddig, aki csak megpróbálkozott ezzel. Gondold meg hát jól, amíg nem késő!

De a szépséges királykisasszony keserves sírása úgy megmarkolta a Pista szívét, hogy nem hallgatott az okos szóra. Csak megrázta a fejét, makacsul.

– Egy életem, egy halálom – felelte –, zárasson be Felséged holnap a gyümölcsöskertbe, s megmérkőzöm én, ha kell, az eleven ördöggel is! Előbb azonban pihennem kell egyet, mert nagy utat bejártam, amíg ideértem.

Király parancsára megetették, megitatták Pistát az udvari cselédek, aranyos szobában ágyat is vetettek neki, s még a folyosókon is csak lábujjhegyen jártak, hogy aludni tudjon.

Másnap reggel aztán levezették a kertbe, s rázárták az aranyajtót. Ült Pista a kertben, gyönyörködött a virágzó fákban, nézte a zenélő szőlő, mosolygó barack és nevető alma gyors növekedését, s olykor még az ablakra is fölnézett, ahol a királykisasszony könyökölt.

Délire szépen megpirosodott az alma, megsárgult a barack, s már a szép kövér szőlőgerezdek is zenélni kezdtek, amikor egyszerre csak, akár egy fekete felleg, megjelentek a szarkák, s nekiestek a sok szép gyümölcsnek.

Pista se volt rest, két kézre kapta a vándorbotot, s csapkodni kezdte vele szaporán a szarkákat. De ahol egyet megcsapott, száz jött a helyébe, s olyan rikácsolást végzett a sok gaz madár, hogy rossz volt hallani.

– Kár! Kár! – rikácsolták a szarkák, szárnyaikkal csapkodva Pista feje körül. – Kár, kár, hogy így végződik fiatal életed! Szemedet kivájjuk, szívedet kitépjük, kár, kár!

Végül is Pista kifáradva roskadt le a földre.

– Ha meg kell halnom, meg kell halnom – mondta. – De mielőtt meghalok, hadd ízleljem még egyszer édesanyám pogácsáját, legalább egy utolsó morzsányit belőle…

Belenyúlt a tarisznyába, de hiába turkált benne, még csak egy morzsára valót sem lelt benne, sehol. Ahelyett azonban egyszerre csak kezébe akadt a sastoll, amit a saskirály fiától kapott volt a pusztaság közepén.

– Megpróbálhatom – gondolta –, nagyobb bajban már nem lehetek úgysem!

Azzal feldobta a sastollat a levegőbe, a feléje csapkodó szarkák közé.

A következő pillanatban úgy elsötétült az ég, mintha csak éjszaka lett volna. Súlyos szárnyak suhogtak. Ezernél is több sas csapott alá az ég magasából a rikácsoló szarkaseregre, s pillanatok alatt végeztek valamennyivel. Egyetlen élő szarka sem maradt sehol. S ahogy jöttek, úgy el is tűntek a sasok megint.

Szaladt is le a palotából a szépséges szép királykisasszony, egyik szeme sírt, másik nevetett, úgy borult a Pista nyakába.

– Megmentetted a kertemet, ismeretlen vitéz – rebegte –, tied vagyok életem végéig! Ügyelj azonban – súgta a fülébe –, édesapám, az Aranykirály máris

megbánta, amit ígért. Kínál majd neked mindenféle ajándékot, de bármit is kínáljon, ne fogadd el. Csak az én kezemet kérd tőle, mást semmit!

Igaza volt ám a királykisasszonynak, mert Aranyország királya először egy szekérre való aranyat s egy szekérre való gyémántot ígért Pistának, majd megtoldotta ezt is még tíz szekér arannyal s még tíz szekér gyémánttal, de Pista csak rázta a fejét makacsul.

– Az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó – hangoztatta egyre. – Felséged a lánya kezét ígérte, s nekem nem kell semmi egyéb, csak amit Felséged ígért!

– Legyen hát akaratod szerint – mordult fel végül is haragosan a király –, de csak akkor, amikor felhozod a Feneketlen Tó mélyéről királyságom legdrágább kincsét, vasból kovácsolt karikagyűrűmet, amit elloptak, s a tóba ejtettek azok a tolvaj szarkák. Anélkül nincs menyegző!

Leballagott hát Pista a Feneketlen Tó partjára, leült nagy szomorúan egy sziklakőre, s töprengeni kezdett, hogy mitévő is legyen. Hogyan hozhatná föl a király gyűrűjét olyan tóból, melynek még feneke sincsen?

– Bizony, üres kézzel s üres tarisznyával kell hazamenjek, világszégyenére – sóhajtotta elkeseredetten –, még csak egy maradék pogácsám sincs az útra!

Megrázta haragjában az üres tarisznyát, s ahogy rázta, csak megszólalt abban egy kicsike ezüstcsengő, amiről már régen meg is feledkezett. S abban a szent pillanatban megjelent mellette a sziklakövön a legkisebbik kígyócska.

– Mit kívánsz, édes gazdám? – kérdezte a kicsi kígyó.

Elmondta Pista a maga búját-baját nagy szomorúan.

– Soh' se búsulj – sziszegte a kicsi kígyó –, jótét helyébe jót várj!

S azzal már el is tűnt a Feneketlen Tó mélységében. Háromig se számolhatott volna Pista, s már hozta is fel szájában a király vasgyűrűjét.

Nosza, szaladt föl vele Pista a palotába! Erre már a király se tehetett egyebet, papot hozatott, s olyan lakodalmat rendezett, hogy még a siketnémák is táncra kerekedtek.

Szerencsés Pista pedig a szépséges-szép királykisasszonnyal együtt megkapta a fele királyságot is, s azon nyomban aranyos hintót küldött édesszüleiért, s minden testvérének egy-egy zsák aranyat, ajándékba. A szegény ember és a felesége pedig oda is költöztek Pista fiok palotájába, nagy örömünnepet ültek, s boldogan élnek ott ma is, ha meg nem haltak.

A REPÜLŐ KASTÉLY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, az Óperenciás-tengeren s az üveghegyen is túl, volt egyszer egy szegény özvegyasszony, aki egymagában éldegélt a falu végén, kicsi házacskájában. Nagy szegénysége mellett azon búsult legjobban, hogy még egy gyereke se volt, akit fölnevelhetett volna. Egyebe sem volt, csak egy öreg almafa a háza előtt.

Egy reggel aztán, ahogy kilép a házból, csak lába elé hull erről a fáról egy szép piros alma. Alig ér a földre, ketté is hasad, s kifordul belőle egy apró kis fiúgyermek.

Megörvend a szegény özvegyasszony a gyereknek, karjába kapja a gyereket, viszi be a házba, gondozza, eteti nagy szeretettel, s mert nevet is kell adjon neki, hát elnevezi Alma Jánosnak.

Ügyes gyerekké növekszik Alma János hamarosan, s mikor kamaszkorba érik, özvegy édesanyja elszegődteti disznópásztor-gyereknek a falu disznai mellé. Attól kezdve aztán ott őrzi, őrizgeti Alma János a disznókat virradattól napnyugtáig a falu alatti disznólegelőn.

Egy szép napon, ahogy ott hever hanyatt fekve a gyepen, a disznók mellett az égre bámulva, megpillant odafönt egy repülő kastélyt. Még a szemét is megdörzsöli, hogy nem káprázik-e? De bizony nem káprázik az! Nagy, fehér szárnyakon ott repül tova a csodálatos kastély éppen a disznólegelő felett, s ahogy bámul reá János elmeredt szemmel, hát csak megpillant a kastély erkélyén egy gyönyörűszép leányzót, olyan szépet, amilyenhez foghatót még álmában sem látott. Ott könyökölt az erkélyen, s úgy zokogott szegény feje, hogy rázkódtak a vállai, könnye pedig ömlött alá, mint záporeső. Egy könnycsepp, igazgyönggyé változva, egyenesen oda hullott János mellé a földre.

Felszökik János fektéből, de már akkor tova is röpítették a csodálatos kastélyt a nagy, fehér szárnyak, az erkélyen síró leányzóval együtt, mintha csak káprázat lett volna az egész. Egyéb se maradt belőle, csak az igazgyönggyé változott könnycsepp Alma János lába előtt.

Fölkapja hát a gyöngyszemet, s szalad vele az anyjához.

– Édesanyám! Édesanyám! Repülő kastélyt láttam! Repülő kastély erkélyén sírdogáló szépséges leányt! Egyik könnycseppje lábamhoz hullott, hazahoztam, nézze!

Csóválja a fejét az özvegyasszony.

– Álmodtál, édes fiam – mondja –, eredj vissza, s őrizd a disznókat!

Hanem másnap aztán megszólal a dob a falu utcáján, s hirdeti a dobos nagy hangon:

– Nagy gyász szakadt az országra, emberek! Jó királyunk egyetlen leányát elrabolta a gonosz nagy szörnyeteg! Repülő kastélyba zárta! Azt üzeni a király minden emberfiának, hogy aki hazahozza egyetlen leányát a gonosz szörnyeteg kastélyából, annak adja leánya kezét, s fele királyságát!

Nosza, indultak is nyomban a falu legényei szerencsét próbálni, egyik a másik után, ki lovon, ki gyalogosan. Alma János is odaállt az anyja elé.

– Édesanyám, eresszen útra engem is. Amióta szemet vetettem a szépséges királylányra, se éjjelem, se nappalom nincsen!

Próbálta lebeszélni az özvegyasszony.

– Mit akarsz te, édes fiam, hiszen csak disznópásztor-gyerek vagy, más semmi. Hogyan akarsz te királylányt szabadítani, versenyre kelni hercegekkel, grófokkal, jómódú gazdalegényekkel? Maradj a disznók mellett!

De Alma János csak rázta a fejét. Erős volt benne a szándék. Végül is az özvegyasszony nem tehetett egyebet, sütött egy jókora árpakenyeret, beletette a disznópásztor-tarisznyába, és sűrű könnyhullatások közepette útra bocsájtotta egyetlen fiát.

Ment, mendegélt Alma János, amerre a repülő kastélyt eltűnni látta. Estére elfáradt, leült egy útszéli kőre, elővette tarisznyájából az árpakenyeret, s elkezdett enni. Alig nyelte le az első falatot, egyszerre csak ott termett mellette egy vénséges vén ember.

– Adjon Isten jó napot, édes fiam – köszönt rá Alma Jánosra a vénember.

– Máris adott, öregapám – felelte János.

– Biza, látom – bólintott az öreg –, jó étvággyal eszel. Nekem bizony már három napja egy falat se volt a számban!

– Segíthetünk ezen, öregapám – felelte János –, nekem sincs sok, de ami van, azt jó szívvel megosztom!

Azzal kettétörte az anyja-sütötte árpakenyeret, s felét odanyújtotta a vénembernek, aki fel is falta az utolsó morzsáig, azon nyomban.

– Jótét helyébe jót várj, édes fiam – mondta a vénember, amikor végzett az evéssel –, s mert tudom, hogy mi járatban vagy, hadd mondjam meg neked, merre leled meg, amit keresel. Figyelj hát ide jól! El ne mozdulj erről a helyről, míg a Kaszás-csillag fel nem jő az égre. Akkor aztán nézd meg jól, hogy merre mutat a kaszája! Amerre mutat, arrafele indulj! De jól vigyázz ám, s vissza ne fordulj, amikor elérsz a gyors vizű patakhoz! Csudálatos patak az, s mihelyt belelépsz a sodrába, úgy mehetsz át rajta, mintha csak szárazföldön járnál.

– De figyelj ide jól: amikor eléred a patak közepét, gyönyörűszép vízirózsákat látsz ott. Olyan szépek lesznek, amilyent még életedben nem láttál. De bárhogyan csábítsanak is, hozzá ne merészelj nyúlni egyikhez sem, mert ha csak egy ujjal is hozzáérsz valamelyikhez, bizony halálodat leled!

– Mihelyt átkeltél a gyors vizű patakon, eléd tárul az ezüstrét. Minden fűszál tiszta ezüst és minden virág színarany. De bármilyen erős legyen is benned a kívánság, hozzá ne merj ám nyúlni egyetlen virághoz, egyetlen fűszálhoz sem, mert ha hozzányúlsz, utad végére értél. Ne nézz se jobbra, se balra, csak menj egyenesen keresztül az ezüstréten, s túl azon, valahol, megleled majd, amit keresel!

Meg se köszönhette Alma János a különös vénember tanácsát, mert alighogy kiejtette az öreg az utolsó szót, már el is tűnt, mintha soha ott se lett volna.

Ült hát János a kövön, s megvárta, míg leszállt az éjszaka, s megtelt felette csillaggal az égbolt. A csillagos égen aztán megkereste a Kaszást, ahogy a vénember tanácsolta volt, s útra is kelt nyomban abba az irányba, amerre a kaszája mutatott.

Ment, mendegélt, egész éjszakán át, míg csak el nem tűntek a csillagok az égről. Hajnal hasadtára el is érte a gyors vizű patakot. Olyan sebes volt ám a sodra, hogy még a szekeret is elkapta volna lovastól, s Alma János bizony jó darabig tanácstalanul álldogált a partján, míg csak eszébe nem jutottak a vénember szavai. Végül is ügyelve belelépett a víz sodrába. Lám, csodák csodája! Mintha csak száraz földre tette volna a lábát. Még csak a bocskora se lett vizes.

Alig jutott a patak közepéig, meglátta a gyönyörűséges vízirózsákat. Egyik szebb volt, mint a másik. Hajladoztak is feléje, mintha csak kínálgatták volna magukat: „szakíts le, János… érints meg legalább… nem bánod meg!”

De Alma Jánosnak eszébe jutott a vénember intése, és elfordította fejét, hogy ne is lássa a csodálatos virágokat.

Alig érte el a túlsó partot, elámult szeme-szája! Ott terült el előtte a szépséges ezüstrét! Minden fűszál rajta csillogó ezüst volt, és minden vadvirág színarany!

– Ha megtölteném a tarisznyámat ezüstfűvel, aranyvirággal – gondolta János –, édesanyám élete végéig jómódban élhetne!

De eszébe jutott újra a vénember intése, és legyőzte magában a vágyakozást. Átgázolt az ezüstréten, és még csak kisujjával se nyúlt semmihez. Még a szemét is behunyta, hogy kísértésbe ne essen, s úgy haladt előre, vakon.

Mikor jó idő múltával újra kinyitotta a szemét, döbbenve torpant meg. Nagy, sivár pusztaság közepén találta magát. Amíg szeme ellátott, egyéb se volt sehol, csak puszta homok. Csóválta is a fejét, de mert egyebet nem tehetett, hát csak ballagott tovább az átkozott nagy pusztaságon át, amerre a szeme vitte. Ment, mendegélt, három nap s három éccaka, egy korty víz s egy falat ennivaló nélkül. Már szédült is a fáradtságtól meg az éhségtől, amikor a negyedik nap reggelén megpillantott a messzeségben egy óriási nagy palotát. Azt se tudta, álmodik-e, vagy nem. De azért csak összeszedte maradék erejét, s ment, botorkált a palota felé.

Hát még hogy elcsodálkozott, amikor végre odaért! Mert bizony, bármilyen nagy is volt az a palota, nem volt azon egyetlenegy ablak sem, mindössze egy kicsike kis ajtó a tövében.

– Egy életem, egy halálom – gondolta Alma János –, ha már idáig eljöttem, ejszen bemegyek!

Hát, ahogy benyitott a kicsi ajtón, majd megvakult a nagy fényességtől! Széles, nagy teremben lelte magát, mely csak úgy ragyogott, pedig egyetlen ablak sem volt sehol. A nagy terem közepén öt asztal állt sorjában. Odalépett János az elsőhöz. Egy tál kása volt a közepén, mellette aranykanál, s az aranykanál mellett ez a felírás:

„Ez a tündérek kása. Aki ebből eszik, nem éhezik meg soha.”

Éhes volt ám János, esett ki a szeme az éhségtől. Meg is ette ám az egész tálra való kását, együltibe. Mikor végzett ezzel, átment a második asztalhoz. Azon egy vizeskorsó volt, ezzel a felírással:

„Ez itt a tündérek vize. Aki ebből iszik, nem szomjazik meg soha.”

Nosza, ki is itta János az utolsó cseppig, ami a korsóban volt. El is múlt a szomja nyomban, akár az éhsége.

A harmadik asztalon aranyedény állott, ezzel a felírással:

„Ez itt a tündérek írja. Aki megkeni magát ezzel, abba ezer bajnok ereje költözik.”

Nem volt rest János se, megkente magát azon nyomban a tündérek írjával.

A negyedik asztalon drágakövekkel kirakott kard hevert, s mellette az írás:

„Ez a tündérek kardja. Aki kezébe veszi, győzhetetlenné válik.”

Fogta is János a kardot nyomban, s derekára kötötte.

Az ötödik asztalon, alabástrom edényben, illatos olaj volt.

„Aki megkeni szemét ezzel az olajjal – mondta a felírás –, az mindent meglát, föld mélyében, víz mélyében, égi messziségben!”

Nem is pazarolta János az időt, megkente szemeit az olajjal, s egyszeribe nemcsak hogy éhséget, szomjúságot nem érzett többé, nem csak ezer bajnok ereje feszült az izmaiban, nem csak győzhetetlen kard csüngött az oldalán, de szeme belelátott a föld mélységes mélyébe is, ahol mindenféle manók és szörnyek tanyáztak.

Nem érdekelték azonban a manók, sem a szörnyek, még csak a szekérderékra való gyémántkincsek sem, amiket a föld mélyében látott, hanem szaladt ki az ablaktalan palotából, amilyen gyorsan a lábai vitték.

– Most talán meglátom, merre van az a repülő kastély! – gondolta.

S alig meresztette bele szemeit a messzeségbe odakint, meg is látta, amit keresett hamarosan. Nagy-nagy messzeségben, egy tűztenger közepéből kiemelkedő üveghegy fölött, ott lebegett nagy, fehér szárnyain a repülő kastély. Olyan messzire volt, hogy talán a világ végin is túl lehetett egy jó napi járással.

– Hűha – sóhajtott János nagy keservesen –, van erőm, van csodakardom, van látó szemem, éhségtől, szomjúságtól sem kell félnem többet, de mit ér mindez, ha gyalogszerrel kell eljussak odáig! Száz esztendő alatt se jutok el oda, s ha el is jutok, hogyan úsztatok keresztül a tűztengeren? S ha át is úsztatok rajta valahogy, miképpen mászom meg az üveghegyet? S még ha meg is másznám, hogyan repülök föl róla a szárnyas kastélyhoz, hogy kiszabadítsam belőle a szépséges királykisasszonyt? Hej, ezer esztendő is kevés lenne ahhoz!

Úgy elkeseredett szegény feje, hogy bánatában csak elindult vakon a pusztaságba, azt se bánta, merre. Hamarosan egy nagy erdő szélére ért. Lehevert az első fa alá, s hamarosan elnyomta az álom.

Kora reggel kakasszóra ébredt. Ahogy álmos szemekkel keresgélni kezdte, hogy honnan is jön a kukorékolás, hát csodák csodája, mit látott maga fölött a fán? Egy aranytaréjú kakast! Olyan szomorúan kukorékolt ott, hogy megesett rajta Alma János szíve.

– Hallod-e, te aranytaréjos kakas – szólt fel hozzá a fára –, a te szíved is olyan nehéz lehet, mint az enyém!

Nagy megdöbbenésére, a kakas visszafelelt a fáról.

– Bizony eltaláltad az igazat, halandó ember. Szomorú az én sorsom.

– Ha okát adnád, talán segíteni tudnék a bajon – mondta János.

– Olyan nagy az én bajom – szomorkodott az aranytaréjas kakas a fán –, hogy senki sem segíthet azon, legkevésbé egy halandó ember.

– Gyere le a fáról, s mondd el – biztatta János –, nagy az én bánatom is. Ha összetesszük a kettőt, könnyebb lesz elviselni.

Ha kelletlenül is, de lejött a kakas a fáról, s odatelepedett János mellé.

– Akkora az én bánatom – kezdte el, nagy szomorúan –, hogy abba a világ minden búja-baja együtt belefér. Nem voltam én mindég kakas. Tündérország királya voltam. Szép feleségemmel boldogan éltem tündérpalotámban, míg egy napon arra tévedt a Gonosz Varázsló, megirigyelte boldogságomat, varázsvizet fröcskölt reám, s kakassá változtatott át. Aranytaréjt is tett reám, hadd tudja mindenki, hogy valamikor én voltam a tündérek királya. El is bujdostam Tündérországból, hogy ne búsítsam balsorsommal szép feleségemet, hűséges népemet.

– S nincs mód arra, hogy újra tündérkirállyá változzál vissza? – kérdezte János.

– Egyetlenegy módon változhatnék csak vissza – felelte a kakas –, de nincs senki, aki ezt meg tudná értem tenni. A Gonosz Varázsló kertjében van egy varázskút. Ha annak a vizével valaki háromszor megfröcskölne, tündérkirállyá változhatnék megint. Azt a varázskutat azonban egy hatalmas nagy, tizenkét fejű sárkány őrzi ám éjjel-nappal, s irgalmatlanul felfal mindenkit, aki a közelébe merészkedik.

– S merre van a Gonosz Varázsló kertje? – tudakolta János.

– A beszélő hegyen van egy márványkő – mondta az aranytaréjas kakas –, aki megleli azt a márványkövet, s elolvassa, ami írva van reá, az meg tudja nyitni a Beszélő Hegy száját, s annak elmondja a hegy, hogy merre lakik a Gonosz Varázsló.

– Csak egyet mondj még meg – tápászkodott fel János a fa alól –, hogyan jutok el a Beszélő Hegyhez?

– Igazán oda akarsz menni? – kérdezte a kakas.

– Oda én.

– Nem félsz a sárkánytól sem?

– Nem én – csapott János az oldalán csüngő győzhetetlen kardra –, csak azt mondd meg, hogy miképpen jutok oda, s a többit bízd reám!

– Tépj le egy darabot a taréjomból – mondta a kakas.

– De az fájni fog ám – ellenkezett János.

– Ne törődj te azzal – biztatta a kakas –, csak tépj le belőle egy darabot!

Szót fogadott János, és letépett egy jókora darabot a kakas taréjából.

– Na most dobd fel a tarajt a levegőbe – mondta a kakas –, s előtted száll az, amíg csak odaérsz. Te csak kövesd. Amikor megáll, tudhatod, hogy helybe értél. A többi aztán rajtad múlik. Legyen veled a Jóisten!

Alma János feldobta az aranytaréj letépett darabját a levegőbe, s az tüstént szállni kezdett, egyenest északnak. Szállt, szállt, hét lépéssel előtte, mutatva az utat. Három nap, s három éjszaka, megállás nélkül. Negyedik nap hajnalán sűrű, nagy erdőhöz értek, s az erdő kellős közepéből magos, sziklás hegy emelkedett. Annak a hegynek a teteje fölött megállt az aranytaréj, és csak lebegett egyhelyben.

Fölkapaszkodott hát János a hegy tetejére, s nyomban meg is lelte ott a márványkövet, s a márványkövön az írást:

„Aki meg akarja nyitni a Beszélő Hegy száját, az döntsön le tizenkét fenyőfát, s gyújtson tüzet belőlük a hegy csúcsán. Mikor az utolsó szikra is elpattant, megszólal a hegy.”

Kicsi munka volt János számára kitépni gyökerestől tizenkét fenyőt, felvonszolni mind a tizenkettőt a hegy sziklacsúcsára, hiszen ezer bajnok ereje lakozott benne, mióta megkente magát a tündérek írjával. Gyújtott is belőlük

akkora tüzet odafönt, hogy ellátszott a lángja a világ végéig is. Mikor aztán az utolsó szikra is elpattant, megrázkódott lába alatt a hegy.

– Mi a kívánságod, halandó ember? – mordult föl egy mély hang.

– Mondd meg nekem, merre van a Gonosz Varázsló kertje? – kérdezte János.

Rázkódott egyet újra a hegy, s felszakadt belőle nagy morgással a válasz:

– Eridj keletnek, amíg a nagy sziklafalhoz érsz. A sziklafal tövében, tövisbokor megett, barlangra lelsz. Abban lakik az acélkarmú medve. Az acélkarmú medve őrzi az acélkulcsot, mely megnyitja a Gonosz Varázsló kertjének kapuját. Kövesd a barlangot, s a túlsó végén rálelsz a kapura.

Indult hát János keletnek, ahogy a hegy mondta. Messzirelátó szemével már meg is pillantotta tüstént a nagy sziklafalat, s annak aljában a tövisbokrot, mely a barlangot rejtette. Mégis hét nap s hét éjszaka gyalogolt, mire odaért a sziklafal alá.

Acélból volt ám a tövisbokor minden arasznyi tövise, s bizony időbe került, míg félregörbítette útjából a töviseket, hogy a barlanghoz juthasson. De alig dugta be a fejét a barlang szájába, elbődült odabent az acélkarmú medve.

– Emberszagot érzek! Emberszagot érzek!

S jött is kifele a barlang mélyéből, csattogó fogakkal, rettentő acélkarmaival. Akkora nagy volt, hogy megtöltötte a barlangot egészen.

János se volt rest, kirántotta a csodakardot, s tőből lemetszette a nagy medve fejét. A medve sörényében meglelte hamar az acélkulcsot is. Két nap s két éjszaka tapogatta útját a sötét barlangban, míg végül is acélkaput érintett a keze. Megkereste rajta a kulcslikat, beletette az acélkulcsot, s fordított egyet rajta. Abban a szempillantásban megnyílt előtte az acélkapu, s olyan fényesség csapott az arcába, hogy be kellett hunyja tőle a szemét.

Mikor újra kinyitotta, ott káprázott előtte a Gonosz Varázsló kertje. Színaranyból voltak ott a fák meg a bokrok. Rubint-rózsák, gyémánt-liliomok csillogtak, villogtak mindenfele. S a kert közepében ott állt a csodakút, s a csodakút mellett egy rettentő csúnya, tizenkét fejű sárkány.

Amikor meglátta Jánost a rettentő nagy sárkány, akkorát bődült, hogy megreszketett belé az egész kert, s a kert megett a varázsló palotája is, ahol a varázsló aludt. Tüzet is okádott feléje nyomban mind a tizenkét rettentő torkából. De János se volt rest, kirántotta hüvelyéből a csodakardot, suhintott jobbra, suhintott balra, s két suhintással le is vágta tőből a csúnya, nagy sárkánynak mind a tizenkét fejét!

De már ekkor ő maga is fáradt volt ám nagyon a hosszú vándorlástól. Így hát csak lefeküdt a kút mellé a gyepre, és szempillantás alatt el is nyomta az álom.

Bent a palotában azonban fölébredt a sárkány bődülésére a Gonosz Varázsló, s jött, hogy megnézze, mi történt. Felbőszült ám erősen, amikor meglátta kedvenc sárkányát levágott fejekkel! Varázskötelekkel gúzsba is kötözte azon nyomban az alvó legényt, s amikor idő múltával szegény János fölébredt, bizony ott lelte magát

megkötözve a palota legmélyebb tömlöcében. Gonosz nevetéssel nézett le rá a Gonosz Varázsló.

– Nocsak, te orcátlan legény – mondta a Gonosz Varázsló –, három hét múltával újra fölkereslek. Addig itt pusztulhatsz étlen-szomjan!

Azzal lezárta a nehéz vasajtót.

János azonban kihasználta az időt, s nagyokat aludt három hétig ott a börtön fenekén, hiszen se éhséget, se szomjúságot nem érzett többé, mióta a tündérek kásájából evett és a tündérek vizéből ivott. Juj, mérges is volt nagyon a Gonosz Varázsló, amikor három hét múlva ott lelte Jánost, vidáman fütyörészve.

– Hogyan merészelsz életben lenni, ostoba halandó – dühöngött a varázsló –, na majd adok én neked!

Azzal gyújtott is nyomban a börtön mélyén egy jókora tüzet, s odavonszolta a megkötözött legényt, hogy elégesse elevenen. Alig érte azonban a tűz lángja a varázskötelet, elpattant az nyomban, s Alma János szabad volt megint. El is kapta a Gonosz Varázslót a nyakánál fogva.

– Aki másnak vermet ás, maga esik bele, varázsló koma! Engem akartál elégetni? Hát most én égetlek el téged!

Azzal bévetette a Gonosz Varázslót saját tüzébe. El is égett az, tüstént, nagy sivalkodással. Kerekedett is rettentő forgószél, felkapta a Gonosz Varázsló testének hamuját, s vitte magával. Azóta is viszi. Ahol itt-ott leszór belőle egy-egy csipetnyit a földre, ott bizony gonosz varázslat történik még ma is! Tehenek teje elapad, lábát töri a juh, döglik a majorság s veszekszik a fehérnép minden igaz ok nélkül.

Na de hadd térjünk vissza Alma Jánoshoz. Mihelyt végzett a Gonosz Varázslóval, keresett magának egy korsót, megtöltötte azt a varázskút vizével, és indult is útjára. Vissza az erdőhöz, ahol az aranytaréjos kakas búslakodott.

Ráfröcskölte a varázsvizet, s csodák csodája: szempillantás alatt tündérkirállyá változott vissza a kakas! Hálálkodott is az istenadta örömében! Azzal vállára kapta Jánost, s már röpítette is tova Tündérország felé. Messzire volt ám Tündérország, mégis szempillantás alatt odaértek.

Jaj, volt ott öröm, vigasság! Száz nap, száz éjszaka táncoltak, danoltak. A százegyedik napon aztán így szólt a tündérkirály Jánoshoz:

– Nagy szolgálatot tettél nekem, János! Én sem akarok adósod maradni. Válassz magadnak feleséget a legszebb tündérlányok közül, s maradj itt velünk életed végéig. Királyságom felét jó szívvel neked adom!

De János megrázta szomorúan a fejét.

– Nem akarlak megbántani, derék tündérkirály – mondta –, de van már énnékem szívem választottja. Egy szépséges királylány, kit repülő kastélyban őriz az ocsmány szörnyeteg. Egy életem, egy halálom, de nincs nyugovásom addig, míg ki nem szabadítom onnan!

– Hát, ha ez a kívánságod – felelte a tündérkirály –, segítségedre leszek ebben is, amennyire tudok. Jótét helyébe jót várj! Tündérparipát adok alád, mely elröpít a világ végéig is, s még azon is túlra. A többi aztán már a te dolgod lesz.

Azzal búcsút mondtak egymásnak, s már vitte is a repülő tündérparipa Jánost egyenesen a tűztenger irányába, mely fölött irdatlan magosságban, ott lebegett még mindég a repülő kastély.

– Nocsak, szárnyas paripám – parancsolt rá János a lovára, amikor már elérték a szörnyűséges tűztengert –, röpíts ám jó magosan, hogy meg ne pörkölődjünk. Röpíts egyenest a repülő kastély fölé, s szállj le velem egyenest a tetejére.

Szempillantás alatt ott voltak a kastély tetején. Rettentő erejével likat tört magának János az ujjnyi vastag acélcserepek közt, s egy-kettőre meg is lelte a szobát, melynek erkélyén ott sírdogált a szépséges királykisasszony. Nem csoda, hogy sírt szegény feje! Súlyos láncokkal volt odaláncolva a falhoz. Perc alatt lefejtette róla János a láncokat.

– Gyere, menjünk – mondta a királykisasszonynak –, fent a tetőn ott vár a lovam!

De a királykisasszony csak rázta a fejét szipogva.

– Jaj, drága hősöm – rebegte –, hiábavaló lenne a szökés! Utánunk jön ám a rettenetes szörny, akárhová megyünk, s szétmorzsol mindkettőnket! Amíg életben van, nincsen menekvésünk!

– Merre találom meg hát azt az alávaló szörnyet? – kérdezte János elszántan. – Hadd mérkőzzem meg őkelmével!

– Száz szobája van ennek a kastélynak – felelte remegve a királykisasszony –, a századikban alussza délutáni álmát. De iszonyatos ereje van ám! A kastély pincéjében van egy hordó, s annak a borából iszik minden áldott nap, attól olyan erős. Ha meg akarsz vívni vele, jó vitéz, igyál előbb abból a borból te is!

Ment le János egyenest a pincébe. Meg is lelte a hordót hamar. Pohár után se nézett, csak fogta a hordót, fölemelte két kézzel s egy hajtásra kiitta utolsó cseppig. Érezte is nyomban duzzadni, acélosodni az izmait. Ha addig ezer bajnok ereje volt benne, most tízezerre növekedett legalábbis.

Fölment újra az emeletre, szobáról szobára járva kezdte keresni a szörnyet. Mikor a hetvenhetedik szobába belépett, horkolást hallott messziről. Attól kezdve már csak a horkolást követte, mely szobáról szobára erősödött, míg végül is a századik szobában rábukkant az alvó szörnyetegre. Olyan csúf volt, olyan borzalmasan csúf, hogy emberi szem még nem látott olyat. Nem ijedt meg azért tőle, hanem odament hozzá s belerúgott.

– Ébredj, ocsmány barom!

Fölébredt ettől a szörnyűséges szörny, s álmosan dörzsölte a szemét. Aztán meglátta Jánost.

– Hogy mertél fölébreszteni? – mordult reá haragosan.

– Egyikünk meg kell haljon – felelte János keményen.

Úgy elkezdett nevetni ettől a szörny, hogy még a falak is remegtek belé.

– Hahaha! Meguntad az életed, legény? – gúnyolódott. Azzal föltápászkodott, elkapta Jánost a vállánál fogva, s úgy vágta oda a szoba acélfalához, hogy meg is repedt tőle a fal, padlótól mennyezetig. De János se volt rest. Elkapta ő is a szörnyeteget, s úgy a falhoz vágta, hogy nyomban leszakadt a fal, s az ocsmány szörnyeteg ordítva zuhant alá, egyenesen a tűztenger kellős közepébe.

Szaladt János vissza a királykisasszonyhoz.

– Ettől is megszabadultunk – mondta, s letörölte arcáról a verítéket –, hű de meleg van itt!

A királykisasszony kinézett az erkélyre, s elsikoltotta magát.

– Azért van olyan meleg, mert zuhanunk mi is! Estében letépte a szörny az egyik fehér szárnyat, s a másik egymagában nem képes fenntartani a kastélyt! Zuhanunk alá a tűztengerbe, János, odaégünk mink is, jaj nekünk, jaj!

Kinéz János is, s hát bizony a lángok már ott csapkodtak alattuk. Nem is volt rest, karjába kapta a szép királykisasszonyt, s rohant vele föl a padlásra, ahogy a lábai bírták, s ki a likon a tetőre. Lábai alatt izzottak már az acélcserepek. Karjában a királykisasszonnyal fölszökött a csodaló hátára.

– Röpülj, lovam, röpülj! Amilyen gyorsan csak tudsz, röpülj hazafele!

Röpítette is őket a tündérló, szélnél sebesebben, de még így is megperzselődött farka, sörénye. Alattuk pedig elnyelték a kastélyt a tűztenger lángjai.

Szállt velök a tündérparipa, hetedhét ország felett, s még le se nyugodott a nap, már odahaza voltak a királykisasszony édesatyjának palotája előtt.

Elámult ám a jó király, amikor János karjaiban meglátta leányát. Egyik szeme sírt, másik nevetett, s nem győzte ölelgetni hol az egyiket, hol a másikat.

– S melyik király fia vagy te, derék vitéz? – kérdezte Jánost. – Merre van a hazád?

– Az én hazám bizony itt van, felséged országában – felelte János –, disznópásztor vagyok én, nem királyfi.

Megrökönyödött ettől a derék király, de a királykisasszony átölelte Jánost mindkét karjával.

– Nem bánom én, ki vagy, mi vagy – rebegte. – Te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang választhatnak csak el egymástól!

Volt aztán nagy öröm a királyi palotában. Csapra ütöttek ezer hordót, s olyan dínom-dánom kezdődött, amilyen még nem volt soha. Aranyos hintót küldtek nyomban a faluvégi szegény özvegyasszonyért, s volt öröm, könnyhullatás bőviben.

Olyan lakodalmat rendeztek, hogy még a siketek is danoltak, s a nyomorékok is táncra kerekedtek, s talán még ma is táncolnak, ha meg nem unták.

Itt a vége, fuss el véle!

A HÉT HOLLÓ MESÉJE

Hol, hol nem, valahol egy tiszamenti falucskában élt egyszer egy asszony. Ennek az asszonynak hét szép szál legényfia volt, s egy kicsi leánykája. Derék legény volt mind a hét fia. Hétfőtől szombatig dolgoztak a mezőn. Vasárnap azonban, ahelyett, hogy templomba mentek volna, ahogy illik, bizony a korcsmát járták. Sokat kesergett az asszony emiatt. Kérte a fiait, hogy hagyják abba a korcsmázást, szidta is őket, de hiába.

Egy vasárnap aztán, templomból jövet, újra csak ott látta őket a korcsma előtt, részegen, világ szégyenire. El is keseredett nagyon, s keserűségében rákiáltott a fiaira:

– Óh, hogy az Úr-Isten változtatna hollókká, ti szégyentelenek!

Hát, édes Istenem: alig mondta ki a szavakat, szempillantás alatt hollóvá változott mind a hét, ott a szeme előtt! Hollóvá változtak, szárnyra kaptak, bús károgással keringtek egyet-kettőt a falu felett, s aztán elszálltak nyugatnak. Nem is tértek vissza többé.

Sírva ment haza a szerencsétlen asszony, hogy lám, mit tett tulajdon fiaival. Kicsi leánykája még csak alig négyéves volt akkor. Szaladt az anyjához, kérdezte aggódva:

– Mit sírsz, édesanyám? Hol vannak a bátyáim, édesanyám?

De ettől csak még jobban ránehezedett a szegény asszonyra a sírás, és sírt, sírt, éjjel-nappal hét szép legényfia után.

Esztendők jöttek, esztendők mentek. Egyetlen kislánya szépséges leányzóvá növekedett rendre, s egy szép napon csak odaállt az édesanyja elé.

– Édesanyám – mondta a leány –, süssön nekem egy tarisznyára való hamuban sült pogácsát, mert én bizony elmegyek és megkeresem a bátyáimat! Visszahozom őket, ha addig élek is, hadd térjen vissza édesanyám arcára a nevetés!

Sírt, zokogott a szegény asszony, kérlelte a leányát, hogy ne menjen el ő is, ne hagyja magára. De bizony a szép lány útra kelt mégis. Egyebet se vitt magával, csak egy tarisznyára való hamuban sült pogácsát.

Ment, mendegélt, nyugat fele, amerre annak idején a hollók szálltak volt. Ahogy mendegélt egymagában az úton, egyszerre csak egy hatalmas nagy farkas szökött eleibe.

– Éhes vagyok, leány! – mordult reá a farkas.

A leány azonban nem ijedt meg, hanem benyúlt a tarisznyába, és kivett belőle egy hamuban sült pogácsát.

– Nekem sincs sok – mondta –, de ami van, azt jó szívvel megosztom.

A farkas megette a pogácsát, meg is köszönte szépen, aztán azt mondta:

– Nem ijedtél meg tőlem, hanem ennem adtál, amikor éhes voltam. Jótét helyébe jót várj! Nyúlj bele a fülembe, leány, s találsz ott egy kicsike fűzfasípot. Tedd el jól a tarisznyádba, s ha valaha is bajba kerülsz, csak fújj bele a sípba, s a többit bízd reám.

Belenyúlt a szép lány a farkas fülébe, meg is lelte benne a kicsi fűzfasípot. Megköszönte szépen, betette a tarisznyájába, s ment, mendegélt tovább. Hát egyszerre csak mit lát az út szélén? Egy csapdába esett rókát! Meg is sajnálta azon nyomban a szerencsétlent. Odament hozzá, kiszabadította a csúnya nagy csapdából, s még meg is etette hamuban sült pogácsával, hogy visszatérjen az ereje szegénynek.

– Jótét helyébe jót várj! – hálálkodott a róka. – Látod-e a farkam végiben azt a hosszú szőrszálat? Tépd csak ki onnan, s vidd el magaddal! Ha bajba kerülsz, csak vedd elő, és fújj reája háromszor! A többit bízd reám!

Megköszönte a leány a róka ajándékát is, és ment tovább. Ment, mendegélt, s egyszerre csak egy útszéli fáról leszólt hozzá egy kismadár:

– Csirip, csirip, szép leány! Adj ennem, mert éhes vagyok!

A jószívű leány adott egy pogácsát a kismadárnak is.

– Jótét helyébe jót várj! – mondta a kismadár is, miután jóllakott a pogácsából. – Tudom én ám, hogy mi járatban vagy! Figyelj hát jól ide, hadd adjak néhány jó tanácsot. Menj, amíg a Rubintos Tenger partjára nem érsz. Annak a tengernek a partján van egy öreg almafa. Szakíts le róla egy almát, edd meg, és dobd a torzsáját a vízre. Mihelyt vizet ér, szép, fehér hattyúvá változik. Ha reá ülsz, átvisz a Rubintos Tenger túlsó partjára. Magos szikla tetején látsz majd egy kicsi házat. Abban a kicsi házban él hét fekete holló. A többi aztán a te dolgod, segítsen meg a Jóisten!

Ment, mendegélt tovább a szép leány, míg csak a Kék Duna partjára nem ért. Széles volt ám a folyó, nem tudott átkelni rajta. Ahogy ott üldögélt, s tanakodott, hogy mitévő is legyen, egyszerre csak eszébe jutott a kicsi fűzfasíp, amit a farkastól kapott ajándékba. Elő is kereste nyomban a tarisznyából, s belefújt. Abban a szempillantásban ott termett mellette a farkas.

– Mi a baj, szép leány? – kérdezte a farkas.

– Nem tudok átkelni a Dunán – mondta a leány.

– Ennél több bajod soha se legyen! – felelte a farkas. – Add ide azt a sípot!

A farkas háromszor belefújt a kicsi fűzfasípba, s hát jöttek is egyszeribe mindenfelől a farkasok. Annyian voltak, hogy számolni se tudta őket. Beugrottak valamennyien a folyó vizébe, s egymás farkába kapaszkodva valóságos úszó hidat teremtettek szempillantás alatt a két part között. Úgy sétált át a leány ezen az eleven hídon, hogy még a talpa se lett vizes.

Odaát megköszönte a farkasok jóságát, s ment tovább. Ment, mendegélt, dombra föl, völgybe le, míg egyszerre csak odaért az Éjféli Tó partjára. Fáradtan leült, s tűnődni kezdett, hogy miképpen kelhetne át a tavon, amikor eszébe jutott a róka szőre. Megkereste hát a tarisznya aljában, s reá fújt háromszor. Pillanat alatt ott volt mellette a róka.

– Mi a baj, szép leány? – kérdezte a róka.

– Hogy keljek át a tavon, ha nem tudok úszni?

– Ne fájjon a fejed emiatt – felelte a róka.

Azzal háttal fordult a tónak, kinyújtotta farkát a tó fölé, s hát a lompos rókafarok nyúlni kezdett a tó vize fölött, nyúlt, nyúlt, míg egészen a tó közepéig benyúlt.

– Szaladj végig rajta, egészen a tó közepéig – mondta a róka –, s ülj ott veszteg, míg meghallod a kiáltásomat. Ha meghallottad, fuss vissza a farkam végitől az orrom hegyéig, s mire odaérsz, a túlsó parton leszel!

A leány nem kérdezett semmit, bár fúrta az oldalát a kíváncsiság. Végigszaladt a róka messzire nyúlt farkán, egészen a tó közepéig. Amikor odaért, a róka elkezdett oldalvást szaladni a part mentében, úgy, hogy a farka vége mindig a tó közepén maradt. Addig szaladt így oldalvást, míg átjutott az elejével az átellenes oldalra. Akkor aztán hátrakiáltott a leánynak.

– Most már jöhetsz vissza!

A lány pedig egyszerűen visszasétált a róka messzire nyúló farkán, s mire az elejihez ért, már ott is volt a túlsó parton. Megköszönte szépen a róka segítségét, s ment tovább a maga dolga után.

Ment, mendegélt, amíg végül is a Rubintos Tenger partjára nem ért. De amikor odaért, bizony el is szomorodott nyomban. Akkora nagy tenger volt az, hogy még csak látni sem lehetett a túlsó partját. Ahogy ott szomorkodott, egyszerre csak meglátott a tenger partján egy öreg almafát, s eszébe jutott azon nyomban a kicsi madár tanácsa. Odament tehát a fához, letépett róla egy almát, megette, s a torzsáját rádobta a vízre. Ahogy a vizet érte, gyönyörűszép, hófehér hattyú lett belőle, pontosan, ahogy a kicsi madár mondta volt.

A leány ráült a hattyú hátára, s az átúszott vele a tengeren, a túlsó partra érve pedig fölrepült vele egy magos szikla csúcsára, ahol egy kicsike ház állott, s ott letette ügyesen a ház előtt.

A leány bement a kicsi házba. Egyetlen szobából állt az egész, abban sem volt egyéb, csak hét ágy és közbül egy asztal.

A leány megterítette az asztalt. Hét tányért tett reá, s minden tányérra egy hamuban sült pogácsát. Aztán bebújt az egyik ágy alá, és várta, hogy mi lesz.

Estefele hangos szárnysuhogással megérkezett a hét fekete holló. Csodálkozva látták a terített asztalt, s a hét tányéron a hét pogácsát. Alig haraptak egyet a pogácsából, amikor felkiáltott egyszerre mind a hét:

– Édesanyánk pogácsája ez! Édesanyánk pogácsája ez!

A leány előbújt az ágy alól.

– Én pedig a húgotok vagyok – mondta –, s azért jöttem, hogy feloldozzalak a varázslat alól, s hazavigyelek benneteket!

Megörvendtek szép húguk láttán a hollóvá változott legények, de jaj, meg is ijedtek nyomban.

– Szaladj innét, amilyen gyorsan csak tudsz, édes, szép húgunk – mondták mind a heten –, ha itt lel a hollókirály, bizony kivájja szép szemeidet nyomban! Szaladj innen, amíg nem késő!

– Én biza, nem szaladok sehova – felelte a leány –, amíg meg nem mondjátok, hogy miképpen oldozhatlak föl a varázslat alól.

– Óh – felelték a hollók –, olyan nehéz próbát kell kiállania annak, aki hollósorsunkból meg akar váltani, hogy jobb, ha neki se kezdesz! Hét álló esztendőn át még csak egy szót sem szabad szólnod senkihez, mintha beszélni se tudnál!

– Akkor hét esztendőn át néma leszek – bólintott a leány, s azzal elbúcsúzott hét bátyjától, kiment a kicsi házból, aláereszkedett a sziklahegy túlsó oldalán egy mezőre. Ott talált egy szénaboglyát, s mert sötét is volt már, s fáradt is volt szegény feje a hosszú úttól, hát csak belebújt a szénaboglyába, s el is aludt ott nyomban.

Másnap reggel a király kopói lelték meg ott. Vadászni volt a fiatal király, s amikor meghallotta a kopók ugatását, azt hitte, hogy vadra bukkantak. Mekkora volt a meglepetése, amikor vad helyett egy szépséges szép leányzóra bukkant a szénaboglyában.

– Kicsoda vagy, szép leányzó? – kérdezte a király. – Honnan kerültél ide?

De bizony a leány nem felelt egy szót se, csak nézett a királyra némán.

– Nem tudsz beszélni? – kérdezte a király. – Néma vagy?

A leány bólintott erre.

– Óh, te szegény teremtés – sajnálta meg a király –, bizony nehéz lehet a sorsod. Még szerencse, hogy nem vagy siket is. Siket feleség nyomorúság, de néma feleség békesség.

Azzal hazavitte a király a szépséges szép, néma leányt, s annyira megszerette, hogy hamarosan feleségül is vette.

Nemsokára meg is született az első gyermekük, egy szép kis leánygyermek, talán még az anyjánál is szebb. Örvendett is a király a szép leánygyereknek! Volt azonban a királyi udvarban egy gonosz boszorkány, aki saját maga szeretett volna királyné lenni. Ez a gonosz boszorkány egy szép napon beosont a palotába, és kilopta a bölcsőből a szép leánygyermeket, kosárba tette, s a kosarat bedobta a folyóba. Aztán gyorsan elvágta egy csirke nyakát, a csirke vérével bekente az alvó királyné száját, kezét, s melléje tette a véres kést. Azzal szaladt a királyhoz.

– Felséges királyom – kezdte a gonosz boszorkány –, mi legyen a sorsa annak az asszonynak, aki megeszi a saját gyermekét?

– Máglyán égettessék meg az olyan! – felelte szörnyülködve a gyanútlan király.

– Jöjjön felséged – vigyorgott rá a boszorkány, és vitte a királyt egyenesen szépséges felesége hálószobájába. Véres volt a szája széle, véres a két keze, ott volt mellette a véres kés is, a bölcső pedig üres volt!

Kétségbe esett ám nagyon a jó király, mert kislányát is szerette ugyan, de sokkal jobban szerette ennél is szépséges, néma feleségét. Összehívta az ország bölcseit, tudós doktorait, de azok is a fejüket csóválták. Végül is tanácsot kért régi jópajtásától, gyermekkori játszótársától, egy okos molnártól, akinek ócska vízimalma ott zakatolt a folyóparti füzes alatt, alig kőhajításnyira a palotától.

– Mit tegyek, mit tegyek, édes jó cimborám?

– Várj egy keveset – felelte az okos molnár –, majd kiderül az igazság rendre.

Várt tehát a király az ítélettel. Teltek az esztendők. Újra gyermeke született a szépséges királynénak, méghozzá fiúgyermeke! Volt nagy örvendezés az egész országban. De alig telt el valamicske idő, a gonosz boszorkány ellopta ezt is, kosárba rakta, s bedobta a folyóba. Az alvó királyné száját, kezét bekente újra csirke vérével, s szaladt a királyhoz.

– Mi történjék azzal az asszonnyal, ki a második gyermekét is megeszi? – kérdezte vigyorogva a gonosz boszorkány.

De ez már sok volt a királynak is, bármilyen türelmes, jó ember volt őkelme. Amikor meglátta felesége véres száját, véres kezeit újra, s mellette az üres bölcsőt, nem küldött se tudós doktorok, se bölcsek után, hanem elrendelte, hogy emeljenek egy hatalmas nagy máglyarakást a palota előtt, s égessék meg azon a gyermekevő szépséges királynét. Ki is ragadták szegény fejét az ágyból, máglyára kötözték, be is gyújtottak alája, s messzire látszott már a máglya füstje is, amikor letelt a hét esztendő utolsó perce is. Abban a pillanatban hét fekete holló jelent meg a palota udvara felett, bukfencet vetett mind a hét, s átváltoztak szempillantás alatt hét deli vitézzé. Szétverték a máglyát őriző királyi katonákat, elvagdosták a szépséges királyné kötelékeit, s még mielőtt egy haja szála megperzselődhetett volna, kimentették a tűzből.

– Feloldoztál a varázslat alól, hűséges húgocskánk – mondták a vitézek –, most már beszélhetsz újra!

A királyné pedig kinyújtotta kezét a gonosz boszorkány felé, és megszólalt tiszta, csengő hangon:

– Uram, királyom! Ez a gonosz teremtés lopta el a gyermekeimet!

De akkor már futva jött a folyó irányából a vízimolnár is a máglyatűz láttára, karjában a két kosárral, s a két kosárban két szépséges királyi gyermekkel.

– Ugye, mondtam, hogy kiderül az igazság, királycimborám? – kiáltotta a molnár. – Én halásztam ki mindkét gyermekedet a folyó vizéből. Az elsőnél még nem voltam biztos, de most már szememmel láttam, amikor ez a gonosz boszorkány folyóba dobta a kosarat! Igazat beszél a feleséged!

Megörvendett a király erre. Hol szépséges feleségét ölelte, csókolta, hol a két gyermekét, hol meg molnár-cimboráját. Kezet rázott sorra felesége hét testvérbátyjával is, majd parancsot adott katonáinak, hogy ragadják meg a gonosz boszorkányt, s vessék egyenest a máglya tüzébe. El is égett benne a semmirevaló, nagy sikítozással.

Majd aranyos hintót küldtek a tiszaparti kis faluba a szegény asszonyért, s olyan ünnepséget rendeztek, amilyen még nem volt a világon. Hétszázhetvenhét cigány húzta a talpalávalót, bor folyt még az utak árkában is, s a fogatlan csoroszlyák is sült malacot ettek. Honnan tudom? Magam is ott voltam! Annyit ettem-ittam, hogy szekér derekában hoztak haza az unokáim!

Aki nem hiszi, járjon utána!

A LEGKISEBBIK KIRÁLYFI ÉS A TÁLTOS PARIPA

Réges-régen, olyan régen, hogy talán igaz is, nem is, volt egyszer egy gyönyörűszép ország. Végeláthatatlan búzamezőkön aranykalászt lengetett a szellő, selyem-réteken ezüstkaszával kaszálták a szénát, az erdők tele voltak vaddal, tavakban, folyókban annyi volt a hal, hogy egyenesen a halászok hálójába szöktek a vízből. Minden ház kéményén gólyamadár fészkelt, minden eresz alatt fecske nevelte fiait. A hegyek tele voltak arannyal, ezüsttel s mindenféle ércekkel. Mondom, gazdag ország volt nagyon az a régi, ma már csak mesebeli ország. Olyan gazdag ország volt, hogy csak egyetlenegy koldus élt benne, azt is a király fizette, hogy legyen, aki vasárnaponként a templom küszöbén üljön.

Bölcs és jó király uralkodott az országon, akinek egyetlen gondja volt csupán: három derék fia közül melyiket válassza utódjául? Sehogyan sem tudta eldönteni, hogy a három közül melyik érdemesebb arra, hogy király legyen.

Egy szép napon aztán magához hívatta mind a három fiát.

– Édes fiaim – mondta nekik –, tudjátok, hogy egyformán szeretlek benneteket, és ezért nem tudom eldönteni, hogy halálom után melyik legyen közületek a király. Hadd döntse hát el az Úr-Isten. Öreg vagyok már, nem élhetek sokáig. Ezért hát annak adom át a királyságot, aki hoz nekem az élet vizéből!

A két idősebbik királyfi szaladt is nyomban sereget válogatni, lovat nyergeltetni az útra, s akkora nagy sietségben voltak, hogy még búcsút sem mondtak apjuknak, úgy indultak világgá.

Csak a legkisebbik királyfi maradt otthon. Kérlelte apját, hogy maradhasson vele öreg napjaira, lehessen segítségére, amíg a másik kettő visszatér, hiszen a királyság nem jelent számára félannyit se, mint az apja iránt való hűség és szeretet.

De az öreg király megrázta a fejét szomorúan.

– Neked is menned kell, édes fiam – mondta –, te sem maradhatsz itthon. Kevés már az időm, s döntenem kell a királyság sorsáról. Népem iránt való felelősségem kötelez erre.

Így aztán elbúcsúzott a legkisebbik királyfi is az édesapjától, s ment le az istállóba lovat választani magának az útra. De bizony egyetlen ló sem volt sehol, egyetlenegy fegyverforgató legény sem, mind elvitte magával, lovat is, embert is a két idősebbik testvér.

Nézelődött hát a legkisebbik királyfi, hogy hol lelhetne valami lovat magának, amire rátehetné nyergét, de bizony egyéb sem volt sehol, csupán egy vén, sovány gebe a kerítés sarkában. Olyan gyönge volt az istenadta, hogy még csak lábra állni sem tudott.

Odament hozzá a kis királyfi, leült melléje a földre, simogatta az öreg állat nyakát, s bánatában még beszélt is hozzá.

– Bizony, csak ketten maradtunk itthon, te meg én – sóhajtotta a királyfi –, s ha rajtunk múlik, sohasem iszik apám az élet vizéből!

S hát, egyszerre csak, nagy csodálkozására, megszólal mellette a vén gebe.

– Soh' se búsulj, édes gazdám – mondta –, adj ennem, s a többit bízd rám!

– Hozok én zabot, árpát, amit kívánsz! – szökött talpra a királyfi nyomban. – Micsoda szégyen, hogy éhezni hagytak öregkorodra!

– Csak egy tálra való parazsat hozz nekem, semmi egyebet – felelte a vén gebe –, s a többit bízd reám!

Csodálkozott a királyfi, de azért hozta a tál parazsat. Meg is ette a sovány ló, utolsó morzsáig, s mikor végzett vele, csak megrázkódott, s olyan gyönyörű, aranyszőrű paripává változott, amilyent még emberi szem nem látott soha.

– Nocsak, édes gazdám – mondta a csodálatos paripa –, sokáig vártam, hogy valaki parázzsal etessen, s táltos paripává változhassak újra, de nem hiába vártam! Elröpítlek én most a világ végére is, ha kell, de előbb ásd föl az istálló négy sarkát, ott megtalálod a reám való szerszámot!

Ásót ragadt hát a királyfi, s felásta az istálló négy sarkát. Az első sarokban talált egy ütött-kopott nyerget, a másodikban egy pár rozsdás kengyelt, a harmadikban kantárt, a negyedikben egy pár sarkantyút.

Bizony szegényes lószerszámnak látszott, de azért vitte a királyfi ki a legelő sarkába, a táltos paripához. Az tüzet fújt orrából a kopott lószerszámra, s csodák csodája! Abban a szempillantásban csillogó arannyá változott az egész!

A kis királyfi felnyergelte, felkantározta a táltos paripát, még az aranysarkantyúkat is felkötötte, de mielőtt nyeregbe szökhetett volna, azt mondta a táltos paripa.

– Még valami hiányzik, édes gazdám. Eridj a palota pincéjébe, s annak is a legeldugottabb sarkába. Ott találni fogsz a pókhálók alatt egy ócska pajzsot és egy ócska kardot, ami még ősapádtól maradt hátra. Azokat hozd el nekem.

A királyfi lement a pincébe, s annak is a legeldugottabb sarkában, pókhálók alatt, meglelte a pajzsot és a kardot. De micsoda rozsdás pajzs volt, és micsoda kicsorbult pengéjű kard! De a táltos paripa rálehelt a pajzsra, s az ragyogni kezdett nyomban, mint a színarany.

– Szúrd be a kardot a földbe, édes gazdám – mondta a táltos paripa –, csak a haza földjének érintésétől kaphatja vissza csoda-erejét.

A királyfi beszúrta a kardot markolatig a földbe, s amikor kihúzta onnan, nem volt azon egyetlen csorba sem. Pengéje csillogott, mint az ezüst.

– Na, most aztán ugorj nyeregbe, édes gazdám, s csak azt mondd meg, hogy hova röpítselek!

– Az élet vizét kell megkeressük apám számára – mondta a királyfi, s felszökött a nyeregbe.

A következő pillanatban már levegőbe is emelkedett vele a táltos paripa, s vitte, szélnél is sebesebben. Egy pillanatra a szemét is be kellett hunyja a királyfi a sebességtől, s amikor kinyitotta, rettenetes látvány tárult szemei elé odalent a földön.

– Állj meg, táltos, állj meg – kiáltotta kétségbeesve –, idősebb bátyám seregét gyilkolja odalent a Fehér Király hada! Segítsünk rajta!

– Majd segítünk, ha visszatértünk – felelte a táltos, és repült tovább.

– Állj meg, állj meg, táltos – kiáltott fel egy idő múlva újra a királyfi a nyeregben –, a Fekete Király seregei bekerítették odalent másik bátyámat! Hadd segítsünk rajta!

– Majd visszatértünkben – felelte újra a táltos, s vitte tovább a királyfit, egyre magasabbra, szélnél is, gondolatnál is sebesebben.

Alattuk olyannak tűnt az egész föld, mint egy óriási tányér, az Óperenciás tenger közepén.

– Édes Istenem – sóhajtott föl a királyfi –, csoda, hogy alá nem süllyed az irdatlan nagy tengerbe!

– Nem süllyedhet – magyarázta a táltos –, mert Isten parancsot adott a négy legnagyobb halnak, hogy hátukon hordozzák.

– S nem fáradnak belé? – csodálkozott a királyfi.

– Ha valamelyik elfárad, az alámerül pihenni – felelte a táltos –, ilyenkor aztán a föld egyik sarka alábillen kissé. Ilyenkor vannak a nagy esőzések, árvizek, földrengések.

Egy idő múlva aztán lefelé kezdett ereszkedni a táltos.

– Alattunk van a rézerdő – mondta –, most jól figyelj ide! Ennek az erdőnek a közepén ott látod majd a világ legnagyobb fáját. Ez az ördög fája. Van abban a fában egy kis odú, s az odúban egy balta. Szerezd meg azt a baltát! De vigyázz! Egyetlen levelet le ne szakíts a fáról, mert halálnak halálával halsz meg!

Az erdő szélén megállt a táltos, s a kis királyfi leszállt a nyeregből, s beindult az erdő közepe felé. Micsoda erdő volt az! Minden fája s minden fájának minden levele csupa csillogó sárgaréz. Még a fű is rézből volt a fák alatt. Úgy csillogott ott minden, hogy fájt a szeme tőle.

Ügyelve járt, hogy le ne törjön egyetlen levélkét sem. Bizony sok idő eltelt, míg elérte az erdő közepét, ahol az ördög fája állt. Akkora nagy volt, hogy teteje még az eget is átfúrta! Vigyázva körüljárta, míg meg nem lelte rajta a kis odút. Belenyúlt… s lám csak, ott volt a balta, pontosan úgy, ahogy a táltos mondta volt! Tiszta rézből volt az is.

Fogta hát a királyfi a baltát, s igyekezett kifele vele, amilyen gyorsan csak tudott. Megörvendett a táltos, amikor meglátta.

– Ezt a próbát jól megálltad, édes gazdám – mondta –, de ez csak az első. Szökjél nyeregbe gyorsan, mert még több próbát is meg kell állnod.

Szálltak újra, villámnál sebesebben, amíg csak az ezüsterdő szélére nem értek. Csupa ezüst volt ott minden. Még a pillangók is ezüstből voltak. Rubintvirágok bólogattak igazgyöngy-patakok szélén.

– Vigyázz – figyelmeztette újra a táltos –, hozzá ne nyúlj semmihez, mert halálnak halálával halsz meg. Bent az erdő közepén van egy ezüstszikla, s abban az ezüstsziklában egy üreg, az üregben pedig egy ezüstbalta. Hozd el azt a baltát!

Ment a királyfi az ezüsterdőn át, káprázott a szeme a sok szépségtől. De hiába hívogatták a rubintvirágok, hiába csalogatta a gyöngypatak, hogy merítsen kincséből, eszében tartotta a táltos szavát, és nem nyúlt semmihez. Meglelte az erdő közepén az ezüstsziklát, az ezüstsziklában az üreget, s az üregben az ezüstbaltát.

Onnan egyenesen az aranyerdőhöz röpítette a táltos. Annak a közepében gyémántbarlang volt, s a gyémántbarlangban aranybalta. Azt kellett megszerezze a kicsi királyfi, de újra anélkül, hogy bármihez is hozzányúlt volna.

Nagy volt ám a kísértés! Olyan szépséget, gazdagságot ember nem látott még! Aranyfák ágain gyémántvirágok muzsikáltak olyan szépséges-szépen, hogy aki hallotta, elálmosodott tőle. Tisztások aranyfüve fölött aranypillangók szálldostak. Aranyalma, aranyszőlő, aranybarack hívogatta mindenütt, és aranymadarak énekelték: „Feküdj le az aranyfűre, szép, kicsi királyfi, feledd el minden gondodat, bajodat, feledd el apádat, bátyáidat, feledd el hazádat, és maradj itt örökre!”

De a királyfi bedugta füleit, hogy ne hallja a csábító éneket, s ment, ment egyre mélyebbre az aranyerdőbe, míg rá nem talált a gyémántbarlangra, s a gyémántbarlangban az aranybaltára.

Vitte is kifele a csábító erdőből, amilyen gyorsan csak tudta.

– Na, ezt a három próbát jól megálltad – dicsérte meg a táltos –, s megszerezted a három baltát. Na most megtudod hamarosan azt is, hogy mivégből volt szükséged azokra.

Szálltak, röpültek újra, madárnál is sebesebben, míg egy nagy, fekete erdő szélére nem értek.

– Ennek az erdőnek a közepében van az ördögök királyának a fája. Csak a rézbalta vághatja azt ki, semmi egyéb szerszám. Tépd ki a farkamból a leghosszabb szőrszálat, és vidd magaddal! Amikor kivágtad az ördögök királyának fáját, kötözd hozzá a farkam szőrét, s annál fogva kihúzhatod ide. Itt aztán felaprítod a fát a rézbaltával, s tüzet gyújthatsz belőle. Mikor leég a tüze, én meg kell egyem a parazsát, mert csak úgy lesz elég erőm, hogy elvigyelek oda, ahol az élet vizét meglelheted.

Nekiindult hát a kis királyfi a fekete erdőnek. Ment, ment benne, míg meg nem találta az erdő kellős közepén az ördögök királyának a fáját. Hétfejű sárkány őrizte a fát, s szórta ám hét torkából a lángot félelmetesen. De a királyfi sem ijedt meg, kirántotta csodakardját, s hét csapással levágta a rettenetes sárkány hét tűzokádó fejét. Aztán fogta a rézbaltát, kidöntötte a fát, rákötözte a táltos farkának szőrét, s csodák csodája, olyan könnyen kihúzta onnan, mintha csak egy ágacskát húzott volna.

Az erdő szélén aztán szaporán felaprította a fát, máglyába rakta, s tüzet tett alája. Amikor leégett a tűz, a táltos paripa mohón felhabzsolta a parazsát, megrázkódott utána, s egyszerre még fényesebb lett a szőre.

– Na, most aztán a világ végére is elmehetünk, édes gazdám!

Azzal indultak is, sebesebben, mint a madár, szélnél is sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben. A világ legvégső végéig meg sem álltak. Hatalmas gyémánthegy magasodott ott, melynek csillogó csúcsa likat ütött az ég boltozatán. Annak a hegynek a legeslegtetején kacsalábon forgó gyémántpalota állt. Úgy pörgött ott, hogy beleszédült, aki nézte.

A kacsalábon forgó gyémántpalota elé vitte a királyfit a táltos paripa.

– Rá ne nézz, édes gazdám, mert megvakulsz tőle! Fogd az ezüstbaltát, s csapd le vele a gyémántpalota kacsalábát! De úgy vigyázz ám, hogy egy csapással végezz vele, mert ha nem, mindketten ide pusztulunk!

Megmarkolta hát jól a kis királyfi az ezüstbaltát, s odasettenkedett a kacsalábon forgó gyémántpalota kacsalábához. Úgy pörgött az, hogy majd megszédült tőle. Megköpte a markát, két kézre fogta a baltát, s odacsapott minden erejével. Le is metszette tőből, azon nyomban. Zökkent egy nagyot a forgó palota, s megállt.

– Döntsd be a kapuját az aranybaltával! – mondta a táltos paripa. – A hetedik szobában találsz egy cserépkorsót, abban őrzi a sárkányok királya az élet vizét. Hogy mire mégy a sárkányok királyával, az a te dolgod!

Be is döntötte az aranybaltával a kaput a királyfi, de mielőtt elérhette volna a hetedik szobát, jött szembe vele nagy haragosan a sárkányok királya, s okádta a tüzet hetvenhét haragos fejének feneketlen torkából.

– Egy életem, egy halálom – gondolta a királyfi –, ha már idáig eljöttem, nem fordulok vissza!

Azzal kirántotta hüvelyéből a csodakardot, s kezdte vagdosni a tűzokádó sárkánykirály hetvenhét fejét. Alig vágott le azonban egyet, kettő nőtt helyébe. Nyúltak is már feléje a rettenetes karmok, csattogtak a rettenetes fogak. Ijedtében maga elé emelte a pajzsot, s csodák csodája! Tűz csapott elő a pajzs közepéből, egyenesen a sárkánykirály hetvenhét fejének hétszázhetvenhét szemébe. Akkorát bődült a beste barom, hogy az egész világ megremegett belé, s szörnyű haragjában vakon csapkodott mindenfelé. A királyfi pedig gyorsan kikerülte a vakon csapkodó sárkányfejeket, befutott a hetedik szobába, felkapta a cserépkorsót, s már szaladt is ki vele a palotából.

– Szökj a nyeregbe gyorsan – mondta a táltos –, mielőtt utánad küldi viharcselédeit a sárkánykirály!

Szót is fogadott a királyfi szaporán, s már röpült vele a táltos paripa hazafele. Ideje is volt, mert csak úgy ömlöttek ki a gyémántpalota kapuján a félelmetes vihar-szörnyetegek, s jöttek a nyomukban rettenetes üvöltéssel.

A királyfi se volt ám rest. Fogta az íját, s egyik nyílvesszőt a másik után röpítette az üldözők felé. Minden nyila célba talált, s egyik szörny a másik után pusztult oda. Végül is elmaradtak mind az üldözők.

– Ettől is megszabadultunk – lélegzett föl a táltos. – Most aztán igyekezzünk ám haza, édes gazdám, hogy késő ne legyen!

De jaj, mire az otthoni föld fölé értek, micsoda szomorú kép tárult a szemeik elé! Egyetlen csatatér volt az egész ország, halottak borították a szép mezőket mindenütt. Egyik oldalról a Fekete Király serege, másik oldalról a Fehér Király csapatai ostromolták a királyi palotát, melynek belső termében ravatalon feküdt már az öreg király maga.

Nosza, kihúzta hüvelyéből a kicsi királyfi a csodakardot, s táltos paripáján rávetette magát az ellenségre. Suhogott kezében a kard, szikrázott a csoda-pajzs, s perc alatt megfordult a csata sora. Menekült az ellenség, mintha szemét vették volna.

A királyfi felszaladt a palota nagytermébe, markában a cserépkorsóval, s csöppentett néhány csöppet belőle édesapja homlokára. Abban a szent percben vissza is tért az élet az öreg királyba.

Utána lement a harcmezőre, s amíg maradt egy csepp az élet vizéből, addig minden halottra csöppentett belőle, két bátyjára is és még az ellenséges királyokra is.

Mikor mindezzel elkészült, fölment újra apjához a palotába. Az öreg király elébe jött, trónjához vezette, s fejére tette a királyi koronát.

– Mától kezdve te vagy ennek az országnak a királya, édes fiam – mondta –, de mielőtt átadnám neked az uralkodást, egy kívánságomat teljesítened kell még.

Intésére elővezették katonái a Fekete Királyt és a Fehér Királyt.

– Oldozzátok el a kötelékeiket! – parancsolta az öreg király.

Lehulltak a foglyok kötelékei.

– Most nyújtsatok kezet egymásnak – parancsolt rá fiára és a két volt ellenségre az öreg uralkodó.

Világraszóló lakomával ünnepelték meg a barátságkötést. Ezeregy cigány húzta fülükbe a nótát és ezer ökröt sütöttek nyárson, hogy mindenkinek jusson elég.

Honnan tudom mindezt? Nagyanyám hallotta a nagyanyjától, akinek a nagyapja pedig maga is ott volt, s annyit ivott a király borából, hogy holtáig énekelt tőle.

De megálljunk csak, szavamat ne feledjem: mikor vége volt a nagy ünnepségnek, s a kicsi királyfi, most már apja koronájával a fején, ráért végre arra, hogy leszaladjon az istállók mögé, és vigyen egy kupára való parazsat a lovának, bizony, nyomát sem lelte már annak sehol. Úgy eltűnt a csodálatos paripa, mintha ott sem lett volna soha!

Azóta se talált reá senki. Ha tehát valamelyiktek megpillant valahol a kerítés sarkában egy vén, sovány gebét, viselje ám jól gondját. Mert nem lehet tudni, melyikben rejtőzik a csoda-paripa!

A ZÖLD SZAKÁLLÚ KIRÁLY FIA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy zöld szakállú király, aki hadainak élén háborúzni ment idegen országba. Amikor útra kelt, azzal búcsúzott el feleségétől, hogy néhány hét múltával bizonyára otthon lesz megint. A háborúzás azonban egyre messzibbre elvitte hazulról, távoli idegen országokba, s nemcsak hetek, de bizony hónapok is, esztendők is teltek, míg végre befejezhette a háborút, s elindulhatott hazafelé.

Egy este, amikor csapataival letáborozott egy erdő szélén, nagyon megszomjazott ám a király, s lehasalt a patak partjára, hogy a kristálytiszta, hűvös hegyi vízből nagyot igyék. De alig kortyantott kettőt, amikor egyszerre csak

elkapta valami a szakálla végit, s nagyot rántott rajta. Nagy, szőrös kezet látott maga alatt a vízben, az húzta a szakállát lefelé.

– Ereszd el a szakállamat! – kiáltotta alá mérgesen a király. – Akárki is vagy, ereszd el a szakállamat tüstént!

Azonban ahelyett, hogy elengedte volna, a szőrös, nagy kéz egyre alább húzta a király fejét a szakállánál fogva. Már az orra is a vízben volt egészen, s azt hitte, hogy odanyuvad hamar, amikor alatta a vízben megszólalt egy mély hang.

– Én a vizek királya vagyok. Ha nekem adod azt, ami a palotádban van, de nem tudsz róla, elengedem a szakálladat!

– Mi lehet ott, amiről nem tudok? – csodálkozott a király.

– Ne törődj te azzal – felelte a hang odalent –, csak ígérd meg, hogy nekem adod, bármi is legyen az, s elengedlek tüstént.

Mit tehetett a zöld szakállú király egyebet? Hogy megmentse az életét, megígérte, hogy ami a palotájában van, de ő nem tud róla, azt viheti a Vizek Királya, amikor akarja. Erre aztán a szőrös kéz elengedte a szakállát, s folytathatta útját hazafelé.

Egész úton azon tűnődött azonban, hogy mi lehet a palotájában olyasmi, amiről nem tud?

Hát, ahogy hazaér, jön elébe a felesége lefele a nagy márványlépcsőn, s kézen fogva vezet egy szép, ügyes fiúcskát.

– Isten hozta, édes uram, csakhogy hazatért már! – esett a nyakába a királyné asszony. – Mégcsak a kisfiát sem láthatta mindeddig, hiszen fél évre rá született, hogy háborúba indult! Isten hozta hát idehaza!

Tátva maradt a szája a zöld szakállú királynak, amikor a kisfiára bámult. Ez volt hát, amiről nem tudott, s amit odaígért látatlanban a Vízikirálynak. El is szomorodott nyomban. Hát még a felesége! Siralomra változott az öröm. Gyászba öltözött a palota, gyászolt az ország.

De aztán teltek a napok, s a Vízikirály nem jelentkezett, hogy beváltsa az adott szót.

– Talán csak tréfálkozott – mondta a királyné, reménykedve –, vagy talán megfeledkezett róla!

Úgy látszott, hogy a királyné asszonynak volt igaza. Teltek a napok, hetek, hónapok, és semmi se történt. Rendre abbahagyta a gyászolást az ország, s ahogy teltek az évek, mindenki meg is feledkezett a Vízikirályról, még maga a zöld szakállú király is. A királyfi daliás fiatal legénnyé növekedett, akiben örömét lelte mindenki. Már-már azon kezdtek gondolkodni, hogy hol keressenek számára megfelelő feleséget, amikor egyszerre csak haragos, fekete fellegek tornyosultak a palota fölé, dörgött az ég, villámok csattogtak, megeredt a zápor, s a záporeső mélyéből megszólalt egy mély hang:

– Eljöttem azért, amivel tartozol nekem! Fiadat akarom!

Megrémült a zöld szakállú király, megrémült a királyné rettentően.

– Gyere, tárgyaljuk meg a dolgot – javasolta a zöld szakállú király –, valahogy csak megegyezhetünk. Kaphatsz aranyat, ezüstöt, amit kívánsz!

– Nekem csak az kell, amit ígértél! – dörgött alá a viharból a Vízikirály hangja.

– Döntsön akkor párviadal! – kiáltotta kétségbeesetten a zöld szakállú király. – Állj ki velem egy szál kardra, ha legyőzöl, ölj meg, csak a fiamat hagyd élni!

Dördülő kacaj volt a felelet. Megremegtek a palota falai.

– Egyenlővé teszem országodat a földdel, ha ígéretedet megszeged! – ordított alá a Vízikirály. – Elmosom palotádat, ledöntöm városaidat, vízbe ölöm népedet!

A királyfi odalépett atyja elé.

– Ne essék pusztulás az országra miattam – mondta –, megyek én magamtól, s holtomig szolgálom a Vízikirályt, ha kell.

Azzal elbúcsúzott zokogó anyjától, könnyező apjától, s bátran kilépett a palota ajtaján a dühöngő viharba. A következő pillanatban egy szélroham elkapta, s eltűnt szem elől a fekete fellegek között. Elült az orkán nyomban, kisütött a nap is,

azonban a király s a királyné gyászára nem volt orvosság. Búslakodtak szegények nappal és éjszaka egyetlen gyermekük sorsán.

Ezalatt a Vízikirály forgószele vitte, vitte a királyfit hegyek, völgyek felett, egyenesen a Vízikirály palotája elé.

– Királyfi voltál – mordult rá a Vízikirály haragosan –, most disznópásztor leszel!

Azzal odatette a királyfit disznót őrizni.

A disznólegelő aljában volt egy kicsi patak, s hát, ahogy egy délután ott sétál a disznópásztor-királyfi a gyepben turkáló malacok mögött, mit lát az egyik fűzfabokron? Egy gyönyörűszép csipkeruhát. Minden csipkéje tiszta aranyból volt! Nézdegél erre, nézdegél arra, hogy ugyan bizony, kié lehetne ez a szépséges ruha, de nem lát egy lelket sem, sehol. Csupán hét aranykacsát feredni a patak vizében. Fogja hát a királyfi az aranycsipke-ruhát, összehajtogatja szépen, s a tarisznyába teszi. Aztán csak lépked erre, lépked arra, a disznók megett.

Múlik az idő, alászáll a nap is. A királyfi is készül hazafelé a disznókkal, amikor egyszerre csak nagy lárma támad ám odalent a pataknál. Hápognak az aranykacsák, verdesik szárnyukkal a vizet! Szalad a királyfi, hogy megnézze, mi a baj. Alig ér azonban a patakhoz, szárnyra kerekedik hat aranykacsa nagy ijedelemmel, s elrepülnek, Isten tudja, hová. Csak a hetedik maradt ott a vízen. Fordul erre, fordul arra, csapkod a szárnyával, de nem tud fölrepülni. Begázol hát a királyfi a patakba, hogy megnézze, mi baja az aranykacsának. De uram bocsá', alig ér a közelibe, egyszerre csak átbucskázik az aranykacsa a fején, és egy gyönyörűszép, csóré leányzóvá változik ott, a patak vizében.

– Add ide a ruhámat! Add ide a ruhámat! – kérleli esedezve. – Ott van a tarisznyádban!

– Ha csókot adsz érte! – mondja a királyfi.

Mit tehetett egyebet a leány, csókot adott a királyfinak a ruháért. Olyan édes volt ám a csókja, mint a méz. Meg is dobbant a királyfi szíve tőle.

– Akárki is vagy, szépséges hajadon – mondta a királyfi –, vagy te leszel a feleségem, vagy soha senki!

– Lennék én szívesen, disznópásztor-királyfi – felelte a leány –, csakhogy én vagyok a Vízikirály egyetlen leánya, s édesapám bizony fejedet véteti, ha megtudja, hogy mi történt közöttünk. Hanem ide figyelj – mondta, s lehúzott ujjáról egy kicsi aranygyűrűt –, vedd ezt a gyűrűt, tedd a kisujjadra. Aztán menj apámhoz, és kérd a kezemet tőle. Haragjában bármit is kívánjon tőled, te csak vállalkozz a próbatételre. Mikor aztán magadra maradsz, fordíts egyet ezen a gyűrűn, s én méhecske formájában ott leszek nyomban az ablaknál. Csak nyisd ki az ablakot, és bármi legyen is a feladat, amit apám kíván tőled, én majd megoldom valahogy.

Azzal magára kapta az aranycsipkés ruhát, s pillanat alatt úgy eltűnt, mintha soha ott se lett volna. Ha nem lett volna a királyfi ujján a kicsi karikagyűrű, bizony azt hitte volna, hogy álmodott.

Másnap reggel aztán, miután kihajtotta a disznókat a legelőre, fölment a palotába, s odaállt a Vízikirály trónusa elé.

– Na, mi a baj? – mordult rá a Vízikirály barátságtalanul.

– Nincs nekem semmi bajom – felelte a királyfi –, mindössze azért vagyok itt, hogy feleségül kérjem Felségedtől a szépséges királykisasszonyt!

– Az én lányomat? – szörnyedt el a Vízikirály. – Feleségül adjam a lányomat egy disznópásztornak?

– Ha hazaenged Felséged, király leszek én is – mondta a királyfi –, s feleségem királyné!

– Van benned bátorság, azt látom – nézett reá bosszúsan a Vízikirály –, beszélni is tudsz. Lássuk hát, mennyi benned az ész, meg az ügyesség! Három próbát kell kiállnod. Ha megállod azokat, viheted a leányomat. Ha nem, halállal sújtalak vakmerőségedért. Válassz tehát: vállalod a próbatételt, avagy visszamégy disznópásztornak életed végéig?

– Egy életem, egy halálom – felelte a királyfi –, Felséged lánya nélkül amúgy sem érne semmit az élet! Kezdjünk hát hozzá a próbatételhez!

– Úgy legyen hát, ahogy akarod – bólintott a Vízikirály gonosz nevetéssel, azzal bevitte a királyfit a palota egyik szobájába, elébe tett egy káposztalevelet, és azt mondta:

– Ha nem csinálsz nekem ebből holnap reggelre egy darutollas kalapot, készülj halálodra!

Azzal otthagyta a megdöbbent királyfit, s rázárta az ajtót.

Alig maradt magára szegény feje a káposztalevéllel, fordított is egyet a gyűrűn nyomban. Kint az ablak üvegén döngicsélni kezdett egy méhecske.

– Engedj be, szerelmem, engedj be!

A királyfi kinyitotta az ablakot. Egyet bucskázott a kicsi méhecske, és átváltozott tüstént szépséges királykisasszonnyá.

– Jaj, édes szerelmem – sóhajtott a királyfi –, olyasmit kíván tőlem az apád, amit lehetetlen megtenni. Hogyan csinálhatnék én ebből a káposztalevélből darutollas kalapot?

– Ennyi az egész? – nevetett a királykisasszony. – Hol az a káposztalevél?

Kezébe vette, reá lehelt háromszor, s hát csodák csodája: olyan darutollas kalap lett belőle, hogy ritkította párját!

Csókolóztak, szerelmeskedtek a fiatalok még egy darabig, aztán a szép királykisasszony méhecskévé változott újra, és kirepült az ablakon.

Másnap reggel jött a Vízikirály nagy, döngő léptekkel, nyitotta az ajtót, de bizony legyökerezett a lába a küszöbön, amikor meglátta a darutollas kalapot. Nézte, forgatta, csóválta a fejét.

– Hát, az első próbát megálltad – ismerte be végül is rosszkedvűen –, na de lássuk, hogyan állod meg a másodikat!

Azzal odalökött a királyfi elé egy másik káposztalevelet.

– Csinálj nekem ebből holnap reggelre ezüstsarkantyút – parancsolta –, mert ha nem, halálnak halálával halsz meg!

Azzal rázárta újra az ajtót. A királyfi gyorsan fordított egyet az ujján lévő gyűrűn.

– Engedj be, szerelmem, engedj be! – döngicsélt hamarosan a méhecske odakint.

A királyfi kinyitotta az ablakot, s a méhecske átváltozott nyomban a szépséges királykisasszonnyá. Mikor meghallotta, hogy mit kívánt az apja, csak pattintott egyet az ujjával, s a káposztalevél átváltozott azon nyomban csillogó ezüstsarkantyúvá.

Dühöngött ám másnap reggel a Vízikirály, amikor meglátta az ezüstsarkantyút. Haragjában hozatott egy vödör vizet, s rákiáltott a királyfira:

– Csinálj nekem ebből holnap reggelre százholdas gyümölcsöskertet, s legyen a fákon alma is, körtve is, szilva is, mert ha nem, szörnyű halállal halsz meg!

Azzal rázárta újra az ajtót.

Megjött a méhecske, királyleánnyá változott, de mikor megtudta, hogy mi a harmadik próba, szomorúan rázta meg a fejét.

– Bizony, itt még én sem tudok segíteni – mondta –, nem marad más hátra, édes szerelmem, meg kell szökjünk! Fordíts kettőt az ujjadon lévő gyűrűn, s vadgalambbá változol. Vadgalambbá változom én is, és tovaszállunk, amilyen gyorsan csak tudunk!

Alig mondta ki a szavakat, vadgalambbá változott máris. A királyfi se volt rest, fordított kettőt a gyűrűn, s vadgalambbá változott ő is. Azzal kiröpültek a nyitott ablakon.

Szálltak, szálltak egymás mellett a királyfi országa felé. De még messzire se jutottak, mikor egyszerre csak nagy szél támadt mögöttük.

– Szélcselédét küldi utánunk apám! – ijedt meg a királykisasszony. – Gyere, húzódjunk meg egy sűrű bokorban.

Behúzódtak hát egy sűrű bokorba. Éppen idejében, mert jött a szél, suhogtatta a fákat, fújta a homokot, kereste a menekülők nyomát. Hiába keresett azonban, nem lelte meg őket, s végül is hazatért gazdájához.

– Felséges uram – jelentette a szélcseléd a Vízikirálynak –, hiába kerestem, nyomukra se leltem! Mindössze két szerelmes vadgalambot láttam egy bokorba bújva!

– Óh, te ostoba cseléd! – mérgelődött a Vízikirály. – Ők voltak azok! Vihar szolgám, eredj hát te utánok. Élve, vagy halva, de visszahozd őket!

Nyargalt hát a vihar a menekülők után. Jó messzire voltak már azok, amikor egyszerre csak villámlani kezdett mögöttük.

– Apám-uram viharszolgája nyargal ám mögöttünk – ijedt meg a királykisasszony. – Csak úgy menekülhetünk meg, édes szerelmem, ha én szivárvánnyá változom, te pedig napsugárrá. Fordítsd meg ujjadon háromszor a gyűrűt!

Úgy is történt. A szép királykisasszony szivárványos kapuvá változott, a királyfi pedig aranyos napsugárrá. A szivárványkapu előtt megtorpant a vihar, nem mert továbbmenni. Hazatért urához.

Akkorát ordított a Vízikirály, hogy megremegett a világ négy sarka is belé.

– Ostoba szolga! Hát túljárt a leányom a te eszeden is! Na, majd én magam megyek utánok!

Azzal felkapta villámait, megtöltötte tarisznyáját záporesővel, mennydörgéssel, s eredt utánok, mint a fergeteg. Már majdnem odahaza voltak, amikor utolérte őket. A távolban látszott is már a zöld szakállú király palotája.

– Jaj, édes szerelmem, apám maga jön most – ijedt meg a királykisasszony, amikor meghallotta az első mennydörgést –, nem tudom, hogy sikerül-e, de egy valamit még megpróbálhatunk. Én patakká változom gyorsan, te pedig, szerelmem, változz rákká! Apám megismer majd, s amikor lehajol hozzád, kapaszkodj az orrába minden erőddel, s el ne ereszd, bármi történik is! Gyorsan, mielőtt késő!

A következő pillanatban kicsi patakká változott a királykisasszony, a királyfi pedig rákká.

– Aha! – mennydörgött reájok a Vízikirály –, engem nem csaptok ám be!

Azzal leugrott orkán-paripájáról, s odalépett a kicsi patakhoz.

– Változz kaviccsá, s a zsebembe teszlek! – parancsolt lányára a Vízikirály.

– Hajolj közelebb, nem hallom, mit mondasz – felelte a királykisasszony a patak vizéből.

A király közelebb hajolt hozzá.

– Változz kaviccsá! – parancsolta.

– Még mindég nem hallom, hajolj közelebb! – felelte a patak.

Lehajolt a Vízikirály még jobban. Orra majdnem a vizet érte már. Abban a pillanatban a rákká változott királyfi elkapta ollójával a Vízikirály nagy, görbe orrát, s beleakaszkodott minden erejével.

– Hé! Ereszd el az orromat! Ereszd el tüstént! – ordított a Vízikirály.

De bizony a rák nem eresztette el, hanem még jobban belecsimpaszkodott. Fájt a Vízikirály orra kegyetlenül.

– Adok neked aranyat, ezüstöt, ha elengeded az orromat! – rimánkodott.

– Nem kell nekem se aranyad, se ezüstöd – felelte a rák –, csak a leányod kezét kívánom!

– Legyen hát a tied! – mordult föl a Vízikirály. – Patakban kaptam el apád szakállát, patakban kaptad el érte az orromat. Nem tartozunk hát egymásnak semmivel!

De a rák még mindég nem eresztette el a Vízikirály orrát.

– El nem engedlek addig, míg áldásodat nem adod!

De erre már elnevette magát a Vízikirály.

– Makacs legény vagy, hallod-e? – mondta nevetve. – Emberére lelt benned a leányom! Megkapjátok hát áldásomat is, úgy legyen!

Szavát is állta a Vízikirály. Olyan lakodalmat csaptak, hogy záporeső helyett tokaji bor szakadt az égből is. A zöld szakállú király örömében egész királyságát átadta a fiának, s ő maga pedig olyan barátságba keveredett a Vízikirállyal, hogy attól kezdve együtt járták a világot széltében, hosszában. A fiatalok pedig boldogan éltek, s nagy-nagy szerelemben, amíg csak meg nem haltak.

JÁNOS VITÉZ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy falu a szép magyar alföld kellős közepén, s annak a falunak a határában, törökbúza-kapálás idején, síró kisgyermeket leltek a falu asszonyai. Szép kis fiúgyermek volt az istenadta. Megsajnálták az asszonyok, megetették, bepólyálták, s aztán vitték a bíróhoz, hogy döntsön az, mi legyen a gyerekkel.

Bölcs öregember volt a falu bírája. Megnézte a síró porontyot, aztán azt mondta:

– Először is nevet adunk neki. Kukoricaföldön leltétek, legyen hát a neve Kukorica János!

Így lett a gyerek neve jobb híján Kukorica János.

– A falu gyermeke, úgy illő hát, hogy a falu viselje gondját! – mondta ki ezután a bíró, s azon nyomban kosarat hozatott, kibéleltette ügyesen, s abba fektette a gyereket. A kosarat aztán kitette a községháza tornácára. S attól a naptól kezdve valahányszor egy szoptatós anya elhaladt a községháza előtt és sírni hallotta a gyereket a tornácon, odament, megetette, tisztába is tette, s ment tovább a dolgára. A falu gyermeke volt Kukorica János, a falu nevelte emberré is.

Amikor járni tudott, odatették madarat hessegetni búzatábla szélibe, gyümölcsösbe, ahol szükségét látták. Mikor már szaladni is tudott jól, rábízták a falu libáit. Végül is, mikor kamasszá növekedett, megfogadták pásztornak a falu disznai mellé.

Hogy szavamat ne feledjem, réges-régen történt ám mindez. Egyik oldalról török sanyargatta az országot, másik oldalról az osztrák. Hol pogány janicsárok rabolták a népet, hol császári zsoldosok. Ezt a falut azonban megkímélte az Úr-Isten minden bajtól, s veszedelemtől, alighanem az árvagyerek miatt.

A bükkös erdő közelében, ahová makkolni hajtotta volt János a disznókat, élt egy jómódú gazdaember. Ennek a gazdaembernek volt egy szép, kicsi leánykája, Iluska, akit egy szép napon odacsalt a furulyaszó az erdő szélire, s attól kezdve majdnem mindennap kijárt oda, hogy szót válthasson a disznópásztor legénnyel.

János és Iluska nagyon megkedvelték egymást, s mindenki tudta már a faluban hamarosan, hogy mihelyt felnő ez a kettő, szerelem s házasság lesz a vége.

Egy napon azonban nagy csapás érte Iluskát. Édesanyja betegségben meghalt, s mert gazdaember nem élhet meg asszony nélkül, édesapja hamarosan újra megházasodott. De amilyen jólelkű, szelíd teremtés volt az első felesége, éppen olyan gonosz és veszekedő természetű volt a második. Szegény Iluskának bizony nehéz élete lett odahaza, de apjának se volt könnyebb. A sok veszekedés miatt igyekezett távol lenni hazulról, s evégből fuvarozást vállalt a közeli malomnál. Kétlovas szekerével gabonát, lisztet fuvarozott ide-oda. Egyszer aztán nem jött haza többé. Rablók ölték meg? Törökök hurcolták el? Császár katonái? Senki se tudhatta.

Egy idő múlva az új asszony elment a bíróhoz.

– Elpusztult az én uram valahol – mondta. – Isten nyugosztalja! Most aztán át kell írjuk a birtokot meg a házat az én nevemre.

De megrázta az öreg bíró a fejét.

– Nem tehetjük azt – mondta. – Iluska az örökös, övé a ház meg a birtok törvény szerint. Míg férjhez nem megy, tiéd a haszon, de mihelyt férjhez ment, minden az övé. Így mondja a törvény!

Megmérgelődött ám ettől a gonosz asszony. Ha eddig mostohán bánt a leánykával, ettől kezdve százszor is gonoszabb volt. Szegény Iluska többet sírt, mint evett, mert egyéb ennivalót bizony nem látott szegény feje, mint amit János hozott neki a tarisznyájában. De még ezt is csak titokban ehette, mert gonosz mostohája eltiltotta Jánost is a ház közeléből. Mindent elkövetett a semmirevaló, gonosz teremtés, hogy valamiképp is megszabadulhasson a leánytól, s övé legyen a ház meg a kicsi birtok. Étlen-szomjan dolgoztatta egész nap, késő éjszakáig, s verte, ahol érte.

Egy nyári napon leküldte a gonosz mostoha Iluskát a patakra mosni. Ahogy ott mosta, sulykolta a ruhát, szívéből ömlött a szomorú nótaszó. János meghallotta, s otthagyva a disznókat, szaladt a patakhoz, hogy láthassa Iluskáját. Sírva borultak egymás nyakába a szerelmesek. Majd János elővett a tarisznyájából egy szép, piros hajszalagot, amit a vásárból hozott Iluskának, s bekötötte göndör barna hajába.

Hát, ahogy ott csókolóztak a kis patak partján, egyszerre csak rájuk szakadt a gonosz mostoha! Neki is esett Iluskának nyomban.

– Te lusta szemét, te! Így lopod hát a drága napot! Na, majd adok én neked!

Azzal felkapott a földről egy darab fát, s verni kezdte vele a sikoltozó leányt. De János ezt már nem nézhette békésen. Elkapta a gonosz asszonyt a nyakánál fogva, félre penderítette Iluskától, s jót húzott reá a pásztorbotjával. Sikoltozott is, káromkodott is a gonosz teremtés.

– Ha még egyszer kezet emelsz az én Iluskámra, te gonosz boszorkány – fenyegette meg János –, Istenemre mondom, porrá töröm minden csontodat!

A gonosz asszony sikoltozva, káromkodva visszaszaladt a házhoz, János és Iluska pedig elbúcsúztak egymástól.

– Nem hagylak magadra ezzel a gonosszal – fogadkozott János –, beszélek a bíróval még ma este, s valamiképpen összeházasodunk!

Azzal otthagyta Iluskát a mosással, s ment vissza a disznók után nézni. De bizony híre-nyoma se volt a disznóknak sehol a legelőn! Nosza iramodott János, hogy meglelje őket. Meg is lelte hamar, a kukoricaföld kellős közepén. Ott törték, taposták, pusztították a drága termést! A falu felől pedig jöttek is már futva az emberek, vasvillával, kapával, ki amit a kezébe kaphatott.

– Hol vagy, te semmirevaló gazember? – kiabálták az emberek haragosan. – Hát így őrzöd te a disznókat? Majd ellátjuk mi a bajodat!

Szaladt is János előlük, ahogy a lába bírta. Szerencséje is volt, mert éppen akkor érkeztek a faluba a toborzó huszárok. Odaszaladt János egyenest az őrmesterük elé, s perc alatt fölcsapott huszárnak. Mire a haragvó emberek odaértek, már huszárcsákó volt a fején, s aki csak egy kisujjal is hozzá mert volna nyúlni, azt darabokra szedték volna a toborzó huszárok. Így aztán nem esett bántódása.

Aznap este eljárták a huszárok a toborzó táncot a falu piacán mindenki szeme láttára. Elénekelték a huszárdalokat, csalogatták a legényeket, s bizony többen is beálltak közéjük. Aztán János elbúcsúzott egyetlen cimborájától, a derék Bagótól. Neki adta szűrét, furulyáját, s megígértette vele, hogy amíg ő odalesz, gondját viseli Iluskának.

Azzal lóra ültek a huszárok, János is közöttük, s trombitaszóval elhagyták a falut.

Tetszett ám Jánosnak a huszárélet. Hamarosan úgy megszokta, mintha huszár lett volna egész életében. Csaták között danoltak, táncoltak, ettek-ittak a tábortűz mellett. Sok hősi tett után huszárőrmester lett a hajdani disznópásztorból, s még a neve is megváltozott. János Vitézként emlegették széltében-hosszában.

A francuz királyt fenyegették abban az időben erősen a törökök, s a megszeppent király a magyar huszárok segítségét kérte ellenük. Lóra is pattantak a híres magyar huszárok, s hetvenhét országon keresztül nyargalva, nekiestek a pogány töröknek.

A francuzok királya lányával együtt már az asztal alá bújva reszketett palotájában, amikor hírét vette, hogy megjöttek a huszárok, s vágják a törököt, akár a répát. Ki is szökött örömében a jó király nyomban az asztal alól, s rászólt a lányára.

– Gyere lelkem, öltözzünk parádéba, s készítsünk lakomát! Vendégeljük meg a derék huszárokat!

– De édesapám – rémüldözött a királykisasszony –, a csata még javában folyik! Mit tudhatjuk, ki lesz a győztes!

– Buta vagy – korholta leányát a francuzok királya –, mindenki tudja kerek e világon, hogy ahol magyar huszárok trombitája harsan, ott más nem lehet a győztes!

Igaza is volt, mert még csak le sem nyugodott a nap, s híre-nyoma se volt a töröknek sehol. János Vitéz ott mosta le magáról a verekedés porát a palota előtti márványkútnál, amikor jött is a király lefele a lépcsőn, siettiben még a korona is félrecsúszott a fején, s nyakába vetette magát Jánosnak, ölelte, csókolta.

– Drága jó vitézem – mondta őfelsége –, gyere be palotámba, s légy vendégünk hős huszárjaiddal együtt!

Ahol evésről, ivásról van szó, nem kell ám ott kérlelni a huszárt. Mentek is nagy vidáman föl a palotába. A király odaültette Jánost aranyos székébe, az asztal fejére, s a szépséges királykisasszony saját maga szolgálta ki étellel, itallal. A nagy lakoma után táncra is kerekedtek a derék huszárok a sok szép francuz hercegnővel, grófkisasszonnyal, s rúgták ám a csárdást három nap s három éjjel.

A harmadik nap végén azt mondta a francuzok királya:

– János fiam, ha itt maradsz, tiéd a leányom, s fele királyságom!

De ez már több volt, mint amire János számított. Miképpen mondhatta volna meg a hálás királynak és szépséges leányának, hogy az ő szíve bizony odahaza maradt egy egyszerű, mezítlábas kislánynál, kinek Iluska a neve? S hogy nem csak egy királyságért, de még az egész világ minden királyságáért sem venne feleségül senki mást, csak az ő Iluskáját!

Nem kívánta János megszégyeníteni a szépséges királykisasszonyt. Így aztán szomorú képet vágott, s nagy sóhajtással bevallotta, hogy ő bizony örömest feleségül venné a francuz király lányát, azonban fogadalmat tett ő is, huszárjai is, hogy nem házasodnak meg mindaddig, míg egyetlen pogány török él ezen a földön!

Meg is fúvatta nyomban a trombitát, s nyergeltek a huszárok.

– Siess hát, édes szerelmem – csókolta meg Jánost búcsúzóul a síró-rívó királykisasszony. – Csapd le az összes török fejét, amilyen gyorsan csak tudod! Én várni fogok reád, hűségesen!

Szegény feje, azóta is várakozik, ha meg nem unta közben! Mert alig hagyták ott a királyi udvart, hátrafordult János a nyeregben.

– Irány hazafele! – kiáltott a huszáraira. – Hazamegyünk, leszerelünk, megházasodunk, s élünk boldogan, míg meg nem halunk!

Lett ám öröm erre. Mindegyiküknek volt anyja, apja, szép szeretője odahaza. Legszívesebben meg sem álltak volna hazáig, azonban hetedhét országra voltak ám a gólyafészkes, galambdúcos falujuktól, s kímélniük kellett lovaikat, hogy baj nélkül hazaérhessenek.

Egy este, ahogy a fáradtságos napi út után ott ültek a tábortűz körül a huszárok, idegen ország földjén, egyszerre csak valahonnan messziről furulyaszó ütötte meg a fülüket. Olyan szomorú, olyan szép, olyan ismerős szava volt annak a

furulyának, hogy nyomban felütötték tőle a fejüket. S lám, ki jött feléjük az idegen estében? Bizony nem más, mint Bagó maga, az otthon maradt pajtás. János régi szűrével a vállán, furulyájával az ajkán, jött ballagva az úton.

Megörvendett ám János, amikor megismerte. Odaszaladt hozzá, megölelte, hozta is a tűzhöz, leültette.

– Mondd hát, jó pajtásom – esett neki mindjárt –, miként vagytok otthon? Mit csinál Iluskám? Hoztál-e levelet tőle?

– Nem hoztam levelet – felelte Bagó lehajtott fejjel, halkan –, nem hozhattam, János. Iluska meghalt. Halálra kínozta szegénykét gonosz mostohája…

Hallgattak a huszárok. Jaj, olyan csönd volt, mintha temetőkertté vált volna az egész nagy világ.

– Ezt hoztam neked Iluska sírjáról – folytatta Bagó, s elővett tarisznyájából egy gyönyörűszép, ezerlevelű rózsát, amilyenhez fogható még nem nyílt soha a világon. – Az ő szívéből nőtt ki ez a rózsa, s elmondja neked mindazt, amit én szóval elmondani nem tudok…

János átvette a rózsát. Arca komor volt, hangját fájdalom remegtette.

– Eridjetek haza, bajtársak – szólt a huszáraihoz –, eridjetek haza nélkülem! Eredj velök te is, hű pajtásom, Bagó. Hadd maradjak egyedül. Nincs már nekem hazám többé a föld kerekségén. Hadd menjek hát idegen országról idegen országra, míg vagy meglelem valahol az Élet Vizét drága jó Iluskám számára, vagy odapusztulok magam is valahol, idegen ég alatt!

Azzal gondosan kebelébe rejtette a rózsát, lovára pattant, s elnyargalt a sötét éjszakába.

Vándorolt János a lován, heteken át, hónapokon át, esztendőkön át, vitte magával a csodálatos rózsát, ami Iluska sírján nőtt volt, s hordta szívében a nagy szomorúságot. Már a világ végit is elérte majdnem, amikor egyszerre csak az óriások földjén találta magát. Egy gyermek-óriás majdnem eltaposta lovastól. Csak annyi ideje volt, hogy feje fölé emelje a kardját, s a gyermek-óriás abba lépett bele. Sivalkodott is, mert megszúrta a lábát. Óriás anyja futva jött, hogy lássa, mi a baj, de Jánosnak is volt esze, s lovával együtt úgy elbújt az óriás-fű között, hogy nem látta meg senki.

Sietett is tovább a veszedelmes földről. Hamarosan egy sűrű erdőhöz ért. Olyan sűrű volt ám az az erdő, hogy még a napfény se tudott behatolni oda. Különös alakjuk volt a fáknak is. Egyik olyan volt, mint egy tátott szájú sárkány, a másik óriási kígyónak látszott a homályban. Hát még, amikor éjszaka lett! Undorító varasbékák mászkáltak körülötte, mérges kígyók sziszegtek a fülébe: „térj vissza, térj vissza, mert ha nem, ezer halállal halsz meg!” Denevérek, baglyok röpködtek a feje körül.

– Vájjuk ki a szemét, vájjuk ki a szemét! – huhogták a baglyok, s éles csőreikkel csapkodták a csákóját, tépték a dolmányát.

Már fel is ajánlotta János lelkét az Úr-Istennek, amikor egyszerre csak megszólalt valaki mellette.

– Add a kezed, János Vitéz, hadd vezesselek ki innét!

Már-már azon volt, hogy odanyújtja a kezét a mellette álló sötét árnyalaknak, amikor egyszerre csak megpillantott egy nagy, bojtos, fekete farkot kicsüngeni az idegen köpönyege alól. Elég volt ez Jánosnak! Kirántotta a kardját, s egy csapással levágta az ördögről a farkat. Vonyított is akkorát a beste lélek, hogy ég s föld megremegett tőle. Futott is, ahogy csak tudott, de János is ott volt ám a nyomában, s verte a hátulját a kard laposával, hogy csak úgy porzott.

– Tanuld meg ebből, ebadta gonosza – oskolázta János az ördögöt –, hogy elbánik a magyar huszár nemcsak veled, de a pokol minden ördögével is, ha kell!

Végül is futni hagyta a szerencsétlen ördögöt, s megállt szusszanni egyet. De nagy volt ám a meglepetése! Minden kicsorduló csepp ördögvértől világosabbá és világosabbá vált az erdő körülötte. Kövekké változtak a kígyók, gombákká a varasbékák, s eltűntek a denevérek is meg a baglyok. Mintha megtört volna egy gonosz varázslat. A fák elgörbült törzse kiegyenesedett, virágozni kezdtek a bokrok, s dalolni a madarak. Aztán egyszerre csak megnyílt előtte az erdő, s egy gyönyörűszép tisztás közepén kis, kék vizű tavacska csillogott.

Fáradt volt ám János nagyon. Tépett dolmányában, szakadt csákóval a fején, inkább madárijesztőhöz hasonlított, mint magyar huszárhoz. Ledobta hát elrongyolt gúnyáját, s bévetette magát a tó tiszta vizébe. Abban a szempillantásban tíz évvel fiatalabbnak érezte magát! Ereje visszatért, s nagyot dobbant a szíve is. Az Élet Vize ez, gondolta, ennek a keresésére indultam el!

– Most vagy soha! – mondta magában, megkönnyesedett szemekkel. Azzal kiúszott a partra, megkereste dolmánya belső zsebében a kicsi, hervadt rózsát.

– Kék tó, tiszta tó – suttogta maga elé János –, add vissza szép, szerelmes Iluskámat!

Azzal bedobta a rózsát a tó közepébe.

Lám, mihelyt vizet ért a rózsa, egyszerre csak növekedni kezdett, bomlani, egyik szirma a másik után nyílt meg, s bent a rózsa kellős közepében, mintha csak aludt volna, ott feküdt Iluska! Lassan megnyitotta szépséges szemét, körülnézett, és meglátta Jánost a parton. Habfehér karjai ölelésre nyíltak, cseresznye-ajkai csókra éheztek, s hat fehér galamb gyorsan odarepült, tizenkét aranyhal gyorsan odaúszott, s kivontatták a gyönyörűséges rózsa-csolnakot a parthoz. János és Iluska, sírva és nevetve egymás karjaiba omlottak.

Alig csókolták meg egymást, hát egyszerre csak muzsikálni kezdett körülöttük az erdő! Táncoltak az arany napsugarak, s a tó mélyéből kiemelkedett lassan egy csodaszép kristálypalota. Aranykapui megnyíltak, s szivárványszínű szárnyakon ezer kicsi tündér özönlött ki belőle. Aranyos nadrágot, égszínkék selyemdolmányt, cobolyprémes mentét, sárga csizmát hoztak Jánosnak. Vadonatúj huszárcsákót tettek a fejére, drágakövekkel díszített kardot kötöttek az oldalára. Mások meg Iluskát öltöztették föl, tizenkilenc selyem-csipke alsószoknyába, aranyos-gyémántos ruhába. Gyöngyös csizmákat tettek a lábára, gyöngyös pártát a fejére. Olyan szépek voltak mind a ketten, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem!

Bevezették őket a tündérek a kristálypalotába, odaültették őket az aranyasztal mellé, s itatták, etették őket mindenféle jóval. Egy tányérról ettek, egy pohárból ittak, mintha csak lakodalmat ültek volna. Az is volt, tündérlakodalom, ahogy azt megtudták hamarosan. Mert egyszerre csak odaállt elébük a főtündér, fölemelte a kezét, s zene, ének elhallgatott nyomban.

– Egy tálból ettetek, egy pohárból ittatok, ásó, kapa s a nagyharang sem választ el többé egymástól! – mondta a tündér a nagy csöndességben. – Az ilyen hűséges, igaz szerelem, mint a tiétek, János és Iluska, megérdemli az örök boldogságot. Meghívunk benneteket, hogy legyetek Tündérország királya és királynéja, minden idők végezetéig. Betegség, szomorúság, fájdalom nem érhet soha többé. Kristálypalota lesz az otthonotok, minden kívánságtok azonnal teljesül, örök fényességben, örök boldogságban éltek örökkön-örökké…!

Elhallgatott a főtündér, s csak állt ott, mintha feleletre várt volna. János és Iluska káprázó szemmel nézett körül. Ennyi fényt, csillogást életükben nem láttak soha.

– Csak egyetlen kívánságtokba kerül, hogy Tündérország királya s királynéja legyetek – mondta halkan a főtündér.

– S mi lenne az? – kérdezte János.

– Kívánnotok kell, szívetek mélyéből, hogy elfeledjetek mindent, ami eddig volt. Hazát, otthont, embereket. Mindent s mindenkit.

Csönd volt. János és Iluska összenéztek. S akkor, egyszerre csak, valahonnan nagyon messziről, mintha furulyaszó érte volna a fülüket. Szomorú, távoli furulyaszó.

– Odahaza aratják már a búzát – szólalt meg Iluska halkan, s szép szemében megcsillant egy könnycsepp –, hallod az esti harangszót? Eresz alatt fészkére száll a fecske, s a patak partján nyílik a nefelejcs…

– A legelőkről terelik már hazafelé a jószágot – mondta János, s megkönnyesedett az ő szeme is –, szól a tehenek nyakán a kolomp… hallod a szavát? Gling-glang. Gling-glang… milyen szépen is szól… érzed az akácvirág illatát? Valahol egy virágzó akácfa alatt Bagó furulyázik… édes Istenem, Iluska! Bagó furulyázik!

A távoli, halk furulyaszó mintha ott csüngött volna valahol a levegőben. János felállt, s lépett egyet a hang felé. Iluska is felállt, s megragadta János kezét.

– Hazahív – suttogta halkan –, János, a furulyaszó hazahív…

– Igen – mondta János, és a főtündérhez fordult. – Sajnálom, derék tündér, de a furulyaszó hazahív. Nem érted ezt, tudom, de így van. Neked az semmit sem jelent, hogy valahol messze most aratják a búzát, kolompszó mellett hazatér a nyáj, s egy bús legény valahol egy fa alatt belefurulyázza bánatát a világba. De nekünk, jó tündér, jaj, sokat jelent. Köszönjük jóságtokat, de nem kell nekünk kristálypalota, örök fényesség, nem kell nekünk kincs, királyi korona, nem kell nekünk egyéb, csak egy nádfödeles kis ház, melynek ereszén fecske fészkel, s ablakában muskátli virágzik… bocsássatok meg, kedves, jó tündérek, de minket bizony hazahív a szívünk…

Elszomorodtak a jó tündérek, de megértették a szív kívánságát. Megitatták János Vitéz lovát az Élet Tavának vizéből, amitől megfiatalodott nyomban, mintha csikó lett volna újra, aranykantárt, aranynyerget tettek a hátára, s odavezették a palota elé. János nyeregbe pattant, maga elé vette Iluskát, s búcsút intve a jó tündéreknek elindultak haza.

Nyargaltak, mint a szélvész, s mielőtt a hó lehullt volna, haza is értek. Volt öröm, vigasság! Megesküdtek a falu templomában, s beköltöztek az erdőszéli kicsi házba, ahol még ma is élnek, ha meg nem haltak!

OKOS KATI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, élt egyszer egy szegény asszony a lányával, akinek Kati volt a neve. Olyan okos volt ám ez a Kati, hogy még a legfurfangosabb ember eszén is könnyűszerrel túljárt. Kedvelte a tréfát, s bárki bárhogyan is próbálkozott vele, bolondját járatta mindenkivel. Messzire el is jutott az okos leányzó híre, el bizony, még a király palotájába is.

Nagyot nevetett ám a király, amikor elmondták neki udvari népei Okos Kati hírét. Nevethetett is, mert ő maga is furfangos eszű ember volt, akinek nem akadt

párja sehol a világon. Nem is hitte el, hogy akadhat olyan fityfiritty leányzó a földkerekségen, aki képes ész és furfang dolgában megmérkőzni vele. Szót is üzent tehát nyomban fullajtárjaival a szegény asszony lányának, hogy jöjjön hát, ha van mersze, s próbáljon túljárni az ő eszén, ha tud.

Idejében jött ám a királyi meghívó, mert éppen beteg volt nagyon a Kati anyja, s nem volt étvágya semmire.

– Lányom, lányom – hajtogatta egyre a szegény asszony –, valamikor régesrégen ettem egy kis darabocskát a király kalácsából, s annak az íze itt van a nyelvemen ma is. Ha elmennél, Kati, a király palotájába, s hoznál nekem egy morzsányit bár abból a kalácsból, bizony, meggyógyulnék!

Percig se kérette magát a leány, hanem indult egyenesen a királyi palota felé. Mikor a palota elé ért, elkezdett járkálni fel-alá, mintha csak elvesztett volna valamit az udvaron. Kis idő múlva látta a szakácsot, ahogy egy nagy ezüsttálcán vitte át a kamarába a frissen sült kalácsot. Odaszaladt gyorsan hozzá.

– Siess, szakács, siess a királyhoz! Fontos dologban beszélni kíván veled! Add ide a tálcát, majd én ügyelek a kalácsra addig!

Szaladt is a szakács fel a palota lépcsőjén, ahogy lábai bírták, szaladt a szerencsétlen, ahogy tudott, s kopogás nélkül esett be a tanácskozószoba ajtaján, ahol éppen az ország ügyeit intézte a király. El is futotta őfelségét a méreg.

– Mit akarsz itt, orcátlan szakácsa!? – ripakodott a rémült emberre.

– Azt mondta a leány, hogy hívatott felséged! – rebegte a szakács.

– Miféle leány?

– Hát, aki a kalácsot ügyeli a konyhában!

Lement a király a konyhába nyomban, s vele együtt a palotás urak, de híre se volt már ott se leánynak, se kalácsnak. Az ajtófélfán azonban, gombostűre szúrva, ott csüngött egy kis darab papír, s a kis darab papíron így hangzott a különös írás:

Köd előttem, köd utánam,
Imre királyt megtréfáltam,
Itt se voltam, el se mentem,
Azt se tudod, mit mért tettem!
Nevess rajta, s ismerd be:
Okosabb Kati, mint te!

Nevetett is Imre király a versikén, csóválták fejüket a megbotránkozott udvarbeli urak, de Katinak már bottal üthették a nyomát. Sietett ő haza beteg édesanyjához, a királyi kaláccsal.

Evett is az anyja a finom kalácsból, meg is jött az étvágya tőle, de az egészsége mégsem jött helyre.

– Hej, lányom, lányom – sóhajtotta a betegágyon –, jó vagy te hozzám nagyon. Hoztál a király kalácsából, ehettem is belőle, de az igazat megvallva, valami még mindig hiányzik.

– Mi hiányzik, édesanyám? – kérdezte Kati az anyját –, mondja meg, s megszerzem azt is!

– Hát bizony – sóhajtotta az anyja –, száraz ám a király kalácsa királyi bor nélkül, s nem megy le a torkomon sehogy sem…

Nosza, fordult Kati egyet, s ment vissza a király udvarába, ott is egyenest a borospincékhez. Meg is lelte a királyi bormestert hamar. Ott kóstolgatta őkelme a királyi borokat, ahogy mesterségéhez tartozott.

– Bormester úr, bormester úr! – szaladt be hozzá Kati lelkendezve. – Siessen gyorsan őfelsége, Imre királyhoz! De gyorsan ám! Fontos, nagy dologban hívatja magához. Majd én ügyelek itt mindenre addig, csak menjen, ne várakoztassa a királyt!

Rohant is a bormester lóhalálában, fel a palotába, nyitva hagyott maga mögött pinceajtót, mindent. De hát ott volt a leány, ügyelt az a borra. Ügyelt ám, de hogy! Mire szégyentől vörös ábrázattal visszaérkezett a bormester, nyomában a királlyal, már újra csak a versikét lelték az ajtóra aggatva.

Köd előttem, köd utánam,
Imre királyt megtréfáltam,
Itt se voltam, el se mentem,
Azt sem tudod, mit mért tettem!
Nevess rajta, s ismerd be:
Okosabb Kati, mint te!

Nevetett is, bosszankodott is a király, de Kati útban volt már az üveg borral beteg édesanyjához. Meg is itta a drága jó bort a beteg mind az utolsó csöppig. A jókedve azonban mégsem jött meg tőle.

– Hej, lányom, lányom – sóhajtotta szomorúan –, ettem egyszer a király almájából, s azóta is itt érzem számban az ízét. Ha csak egy maréknyit is hozhatnál belőle, bizony meggyógyulnék!

Mit tehetett Kati egyebet? Ment vissza a királyi udvarba, addig kerülgette a palotát, amíg meglelte hátul az almáskertet, s annak kapujában a király kertészét. Úgy szakadt rá a meglepett kertészre, mintha kergették volna.

– Kertész úr, kertész úr! – kiabált már messziről. – Siessen gyorsan, mert hívatja a király! Ebben a szent percben!

Rohant is a kertész mintha eszét vették volna, Kati meg megszedte a kötényét királyi almával, s mire a lélegzetét vesztve megérkezett Imre király udvari népével s a megrémült kertésszel a háta megett, hogy lássa, miféle agyafúrtságot követett el Kati megint, már újra csak a versikét lelte az almáskert kapujára tűzve:

Köd előttem, köd utánam,
Imre királyt megtréfáltam,
Itt se voltam, el se mentem,
Azt se tudod, mit mért tettem!
Nevess rajta, s ismerd be:
Okosabb Kati, mint te!

Most azonban nem nevetett a király, hanem iszonyú méregre gerjedt, amikor meglátta, hogy kedvenc almafájáról hiányoztak a legszebb almák. Még a hasa is megfájdult a bosszankodástól olyan nagyon, hogy hívatni kellett az udvari orvosokat. De hiába jöttek azok, egyikük sem tudta meggyógyítani a király hasfájását. Törték a fejüket, de még az okát se tudták kideríteni.

Amikor Kati hírét vette a király betegségének, orvosnak öltözött, fekete köpenyegbe, s bebocsájtást kért a palotába. Idegen országból való tudós doktornak adta ki magát, aki egyedül képes meggyógyítani a királyt. Be is bocsájtották a király betegágyához nyomban.

Kati megvizsgálta a király kezeit, megvizsgálta a nyelvét, megvizsgálta a mellét is, majd bölcs bólogatások közepette kijelentette, hogy őfelsége hasfájásának oka nem egyéb, mint bosszankodás, s hogy az ilyenfajta hasfájás ellen csak egyetlenegy orvosság van. Hintsék be a király egész testét sóval és paprikával, majd varrják be ökörbőrbe, hogy kiizzadhassa magából a bosszúságot.

A királyi cselédek hozzá is fogtak a gyógyításhoz, de alig hintették be sóval és paprikával a beteg testét, viszketni kezdett annak a bőre úgy, hogy esze nélkül ugrott ki az ágyból. A hasfájás elmúlt, az igaz, de úgy tüzelt a bőre, hogy alig győzték hideg vizes lepedőkkel hűsíteni a cselédek.

– Hol az az átkozott doktor? – kiabálta a király. – Hozzátok ide elém, tüstént!

Az idegen orvos helyett azonban csupán egy darabka papirost hozhattak, amit ott leltek, gombostűre szúrva, a hálószoba ajtaján.

Köd előttem, köd utánam,
Imre királyt megtréfáltam,
Itt se voltam, el se mentem,
Azt se tudod, mit mért tettem!
Nevess rajta, s ismerd be:
Okosabb Kati, mint te!

Most az egyszer aztán igazán megharagudott a király. Parancsot adott nyomban a katonáinak, hogy teremtsék elő a leányt a föld alól is. Meg is lelték azok Katit, be is hozták, s a király parancsára bezárták a várpincébe, hogy ott várja be halála óráját. Úgy haragudott reá a király, hogy saját kezével kívánt végezni vele.

Mikor elfogták volt Katit a katonák, egyetlen kívánsága volt csak. Hogy magával vihesse kedvenc kócbabáját. A katonák nem láttak semmi rosszat a kívánságban, s megengedték, hogy magával vigye a babát a fogságba. Ez a kócbaba éppen akkora volt, mint maga Kati és éppen úgy volt öltözve, mint ő. Még otthon megtöltötte Kati a kócbaba belsejét mézzel, s mikor a palota börtönében rázárták az őrök az ajtót, lefektette a babát az ágyra, s ő maga elbújt az ágy alatt.

Alig szállt alá az éjszaka, jött is Imre király nagy haragos léptekkel, csak úgy csörögtek sarkantyúi a kőpadlón. Csikorgott a zárban a kulcs, nyílt a börtönajtó, belépett Imre, s azon nyomban markolatig döfte kardját a kócbaba mellébe. Fröccsent is ki belőle az édes méz, egyenesen a király szájába.

– Óh, ha tudtam volna, hogy ilyen édes a véred, Kati, bizony, nem öltelek volna meg! – jajdult fel a király. – Jaj, micsoda bolond voltam! Hiszen én magam üzentem érted, hogy gyere, és járj túl az eszemen, ha tudsz, s lám, amikor jöttél, haragomban meg is öltelek, ahelyett, hogy feleségül vettelek volna! Pedig jaj, micsoda okos feleség, micsoda okos királyné lett volna belőled!

Alig ejtette ki ezeket a szavakat, már bújt is elő Kati az ágy alól, s ránevetett a megdöbbent királyra.

Köd előttem, köd utánam,
Lám csak, újra megtréfáltam!
Itt se voltam, el se mentem,
Azt se tudja, mit mért tettem…

De már nem fejezhette be a versikét, mert Imre király azon nyomban karjába kapta, csókjaival árasztotta el, s vitte föl nagy boldogan a palotába. Olyan lakodalmat csaptak, hogy két hétig ömlött a bor az utcákon, mint a patak vize. Magam is ott voltam, s annyit ettem-ittam, hogy az oldalam is belefájdult. Még a kutyám is úgy meghízott a maradék csontokon, hogy fél évig nem tudott átmászni a szomszéd kerítésén. Aki nem hiszi, nézzen utána!

A ZENÉLŐ EZÜSTKECSKE

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egyszer egy király, aki nagyon szerette a zenét.

Csodálatosan szép palotában élt ez a király, melynek falai alabástromból voltak, s az alabástromfalakat minden oldalon drágakövek díszítették. Olyan gyönyörűszépek voltak ám azok a falak, hogy aki arra járt, nem győzte csodálni.

Büszke is volt a király a palotájára, csupán egyetlen szépséges lányára volt büszkébb. Őrizte is a lányát, maga mellett tartotta még országos dolgai közepette is, nehogy valami arra kószáló herceg-úrfi elrabolja a szívét. A palota hófehér alabástromfalait pedig katonáival őriztette, nehogy piszkos kézzel hozzájuk nyúljon valaki, vagy éppen bemocskolja sárral. Meg aztán őrizni kellett ám a falakat díszítő sok drágakövet is.

Egy kegyetlenül hideg téli éjszakán fiatal katonalegény állt őrségben a falak alatt. Fázott a szerencsétlen nagyon, ahogy ott taposta a havat fel s alá, keserűen gondolt arra, hogy lám, a gazdag urak tűznél melegednek, prémes takarók alatt alszanak, míg a szegény fagy meg a zimankós hidegben. Úgy nekikeseredett a szegény katonalegény, hogy fogott egy darab szenet, s felírta a telehold világánál a fehér alabástromfalakra nagy, fekete betűkkel:

Pénzesé a világ, szegényé a semmi,
Szegény katonával nem törődik senki!

Másnap reggel, ahogy jönnek a palotás tisztek megvizsgálni az őrséget, hát biza, látják a csúnya, fekete írást az alabástromfalon!

– Híjnye, a dolgodat! – estek neki a szegény katonalegénynek. – Ki firkálta ezt a csúfságot oda?

Mit tehetett egyebet a szerencsétlen? Bevallotta, hogy bizony ő írta azt oda, nagy keserűségében. Vitték is nyomban a király elé.

– Azé a világ, akinek pénze van, mi? – mordult rá őfelsége haragosan.

– Bizony azé – felelte bátran a szegény katona, s ahogy fölemelte szemét, hogy a királyra nézzen, tekintete megakadt a szépséges királykisasszonyon, aki ott ült az apja mellett, a trónuson. Olyan szép volt, hogy még a szája is tátva maradt a szegény katonának. Úgy megbűvölte a királykisasszony szépsége, hogy még csak nem is hallotta a király szigorú parancsát:

– Adjatok neki tíz véka ezüstpénzt, s falazzátok be a pénzzel együtt, hadd lássuk, mire megy vele!

Vitték is szegény katonát azon nyomban s tíz véka ezüstpénzzel együtt befalazták a királyi kertet körülvevő kőfal alatti pinceüregbe. Hadd legyen övé a világ a sok pénz segítségével!

Úgy esett azonban, hogy a szépséges királykisasszonynak nagyon megtetszett ám a fiatal katonalegény. Töprengett hát erősen, hogy miképpen segíthetne rajta, de hiába, nem tudott semmi okosat kisütni.

Közben egy szegény ötvösember, aki ott élt a kertet körülvevő kőfalon kívül, likat ütött éjszaka a befalazott katonához, és beszólt hozzá:

– Nyújts ki néhány ezüstpénzt, katona, és én ellátlak ennivalóval, hogy éhen ne pusztulj!

A katona kinyújtott a likon egy maréknyi ezüstpénzt, és a szegény ötvös vizet és élelmet csempészett be az üregbe. Éppen arra járt a királykisasszony kedvenc cselédlánya, s meglátta, hogy mit csinál az ötvösmester. Szaladt is a

királykisasszonyhoz nyomban a hírrel, hogy ne sírja ki a két szemét, mert lám, él még a szegény, befalazott katona. Megörvendett ám nagyon a királykisasszony. Hívatta is titokban, az éjszaka leple alatt az ötvösmestert.

– Ide figyelj, ötvösmester – mondta neki –, tudnál-e készíteni egy ezüstkecskét, elég nagyot ahhoz, hogy egy katona elférjen a hasában?

– Tudni tudnék – felelte az ötvös –, ha lenne ezüstöm hozzá…

– Mondd csak meg a befalazott katonának, hogy én küldtelek – parancsolta a királykisasszony –, s azt üzenem neki, hogy adja ki neked mind a tíz véka ezüstöt, amit a királytól kapott. Te pedig csináld meg belőle a kecskét, kulcsra járó ajtóval az oldalán, s üzenj, amikor elkészültél vele!

Ment is az ötvösmester, még az éjszaka sötétjében, egyenest a kőfalhoz, s mondta a likon át a katonának, hogy mit üzent a királykisasszony. Ki is adta neki a katona nyomban mind a tíz véka ezüstöt. Az ötvösmester pedig nekilátott a munkának azon nyomban, s mert ügyes kezű mesterember volt, el is készült a kecskével, pontosan, ahogy a királykisasszony rendelte volt. Még maradt is az ezüstből egy vékára való, munkabérnek.

A királykisasszony megnézte az ezüstkecskét, kinyitotta az oldalán lévő kicsi ajtót, s bétett oda egy alabástromból készült zenélő dobozt.

– Most pedig vidd ezt az ezüstkecskét a szegény befalazott katonának – parancsolta –, mondd meg neki, hogy én küldöm. Mondd meg azt is, hogy amikor egyedül érzi magát ott a falban, csak húzza föl a zenélő doboz rugóját ezzel az aranykulccsal, s olyan bűbájos zenét hall majd, hogy minden bánata elmúlik!

Vitte is az ötvös az ezüstkecskét az éjszaka sötétjében a királyi kert falához. Megtágította ügyesen a likat, s bétolta azt a szegény katonához. Átadta a királykisasszony üzenetét is, azzal szépen visszarakta a köveket a likba, hogy senki meg ne lássa a csalafintaságot.

Mihelyt magára maradt a befalazott katona, fel is húzta nyomban a zenélő doboz rugóját, ahogy a királykisasszony üzente, s hát olyan csodálatosan szép zene jött ki abból, amilyenhez foghatót soha életében nem hallott. S mert hát egyebet nem tehetett szegény feje úgy sem, muzsikáltatta a dobozt naphosszat, míg csak a királylányról álmodva el nem aludt mellette. Mihelyt pedig fölébredt, elölről kezdte a muzsikálást megint.

A királynak az volt a szokása, hogy minden reggel lement sétálni a palota kertjébe. Hát, ahogy ott sétál egymagában, egyszerre csak megüti a fülét a zene. De micsoda szép zene! Életében olyat még nem hallott!

Szerette a király nagyon a zenét, s keresni kezdte nyomban, hogy honnan is szűrődtek a kertjébe ezek a csodálatos dallamok. Kereste itt, kereste ott, hallgatódzott minden irányba, végül is, akár hitte, akár nem, úgy tetszett, mintha egyenesen a kőfal mélyéből jött volna a gyönyörűséges muzsika.

Hívatta nyomban a kőmíveseket, s rájok parancsolt, hogy essenek neki tüstént annak a falnak, s addig bontsák, míg meglelik a csodálatos zene forrását. A szegény, befalazott katonáról már régen megfeledkezett addigra.

Bontani kezdték a kőmívesek a vastag kőfalat, bontották s hát egyszerre csak üregre leltek a falban, s az üregben semmi másra, csupán egy ezüstkecskére. Az ezüstkecske szájából pedig ömlött, ömlött a csodálatosan szép zene.

Vitték is a nehéz ezüstkecskét nyomban fel a palotába, s amíg vitték, még akkor is egyre ömlött belőle a szépséges zene. Zenélt a király trónusa előtt is, szünet nélkül. Vizsgálták a furcsa, zenélő kecskét a király tudósai, de azok se tudták megmagyarázni, hogy mi okozza a zenét. Végül is az egyik meglátott a kecske hasán egy aprócska kulcslyukat. Nosza, próbálták nyitogatni, lakatost is hívattak, de még az se boldogult vele. Sorra rendelte be a király az összes ötvösmestereket, de egyiknél se volt arra való kulcs. Végül, legutolsónak a királykisasszony kívánságára csupán, behívták a palotába a kert alatt lakó ötvösmestert is, hadd próbálkozzon vele. Csodák csodája: alig nyúlt hozzá a zenélő kecskéhez, felpattant oldalán az ajtó, s kiugrott belőle őfelsége elé a szegény katona.

– Hát te kicsoda vagy? – bámult rá a király.

– Egy életem, egy halálom – rebegte a katona –, bizony én vagyok az az őr, akit Felséged befalaztatott, mert ráírtam a palota falára, hogy pénzesé a világ. Azóta megtanultam bizony, hogy nem a pénz a legértékesebb kincs a világon.

– Hát mi értékesebb a pénznél? – kérdezte a király.

A katona ránézett az ötvösmesterre, aki ott állt az ezüstkecske fejénél.

– Másodiknak azt mondhatom, felséges uram, hogy egy igaz jóbarát többet ér nem csak az ezüstnél, de még az aranynál is.

– Másodiknak? – csodálkozott a király. – Hát elsőnek mi jön akkor? Mi értékesebb még egy igaz jóbarátnál is?

– Az első és legnagyobb érték a világon – válaszolt a katona, és a királykisasszonyra nézett –, a szerető, hűséges asszonyi szív!

Pirosra gyúlt ám a szépséges királykisasszony arca, akár a bazsarózsa.

– Adta teremtette! – nevette el magát a király. – Úgy látom, ti értitek már egymást! Hát, ha már így történt, csípje meg a kánya, legyél hát országom első katonája!

S azon nyomban lakodalmat csaptak, hét nap és hét éjjel járták a csárdást, még a palota falát is kirúgták két helyen. Cigányt se hozattak, hanem az ezüstkecske zenéjére vigadtak, míg bele nem fáradtak.

Itt a vége, fuss el véle!

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A VÉN KATONA

Hogy történt, hogy nem, Mátyás, az igazságos az országot járta nemes uraival, s ahogy egy dűlőút mentén lovagolnak, szembe jön reájuk egy vén parasztember. Ráismert a király nyomban mint egyik régi katonájára, de nem szólt erről a nemes uraknak semmit.

– Tisztesség neked, öreg – köszönt rá a vénemberre lováról a király.

– Asszonyomé a köszönet – felelte a vénember.

– Aztán mit lel, aki keres? – kérdezte a király.

– Hatot.

– S miből áll az élet?

– Kettőből.

– S mit teszel a néggyel?

– Árokba lököm.

– Hát a harminckettő miből áll?

– Az biza, csak tizenkettőből.

– Aztán a birkanyíráshoz értesz-e még?

– Hogy értek-e? – nevetett fel a vén paraszt a királyra. – Ha módot ad felséged, megmutatom én!

Nevetett a király is.

– Hát csak tartsd a szád, míg képemet nem látod! – lökte oda a szót hajdani katonájának, s azzal sarkantyút adott a lovának, s tovanyargalt a nemes urak élén.

Ámde a jó urak oldalát erősen fúrta a kíváncsiság, mert ők bizony egy szót sem értettek az egész beszédből. Kérdezni is kezdték a királyt, hogy fejtené meg a furcsa párbeszéd titkát, de őfelsége megrázta a fejét.

– Találjátok ki magatoktól! S aki elsőnek fejti meg, azt megjutalmazom.

De hiába törték a nemes urak a fejüket, nem tudták megfejteni a furcsa beszédet. Így aztán éjszaka, míg a király aludt a sátrában, a derék urak visszalovagoltak a faluba, s megkeresték a vén parasztot. Kérték, hogy magyarázza meg a furcsa beszélgetés titkát, de az öregember csak rázta a fejét.

– Szót sem szólhatok, míg a király képét nem látom – mondta az uraknak.

– Micsoda képet? – csodálkoztak azok.

– Hát azt, amit az aranypénzre vertek – magyarázta meg nekik az öreg.

Zsebükbe nyúltak hát a nemes urak, s mindegyikük adott a vénembernek egy aranytallért. Nagy pénz volt ám ez akkor! Mikor együtt volt a tíz arany, mert hát ennyien voltak az urak, az öreg magyarázni kezdte.

– Tisztesség a tiszta gúnyámnak szólt, tehát amikor őfelsége azzal köszönt reám, hogy „tisztesség neked, öreg”, nem felelhettem egyebet, mint hogy „asszonyomé a köszönet”, mert hát ő tartja rendben a gúnyámat.

– Hát a hat meg a kettő meg a négy? – kíváncsiskodtak az urak.

– Hát, az úgy van, lám – felelte az öreg –, hogy hat rézpénz, ez a keresetem. Kettőt ebből az életre költünk, négyet pedig a fiamnak adok, s az biza, olyan, mintha csak az árokba lökném.

– Hát az mit jelentett, hogy a harminckettő csak tizenkettőből áll? – firtatták tovább a nemes urak.

– Ezt már csak egy másik aranyért mondhatom el, annak, aki kíváncsi – felelte az öreg.

Összeadtak hát a derék urak újabb tíz aranyat.

– Hát az úgy van, lássák – világosította fel őket az öreg, miután zsebre tette a pénzt –, hogy amikor legényember voltam, s a királyt szolgáltam, harminckét fogam volt. Ma bizony, csak tizenkettő maradt meg belőle. Ha pedig az utolsót is tudni akarják az urak – tette hozzá a végén –, ez bizony újra tíz aranyba kerül.

Morgolódva, de kifizették azt is a nemes urak. Mikor végeztek ezzel, az öregember rájuk nevetett.

– Hát lássák, ez így van. Azt kérdezte a király, hogy értek-e a birkanyíráshoz. Én pedig azt feleltem erre, hogy ha módot ad felséged, megmutatom én! Nahát, őfelsége módot adott, én pedig megmutattam, igaz-e? Harminc aranyat lenyírtam az urakról, nem tagadhatják. Adjon Isten mindannyiuknak erőt, egészséget!

A GAZDA ÉS A KERESKEDŐ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gazdaember, akinek olyan átkozottul buta és makacs felesége volt, hogy párját ritkította. Esztendőkön át hiába próbált eszet kalapálni fejébe az ura. Az asszony továbbra is buta maradt, s amellett azt hitte, hogy jobban tud mindent, mint bárki más.

Történt egyszer, hogy amikor ideje jött piacra vinni az elcsépelt búzát, az asszony elkezdett kerepelni megint. Hogy így, meg úgy, őneki is mennie kell a vásárba, mert erre van szükség, meg arra, vásárolni kell ezt, meg amazt. Addig kerepelt az asszony, hogy az ura megbosszankodott hirtelen, s azt mondta:

– Hát akkor eridj magadra, ostoba fehérnép!

Azzal kiment a házból, felszerszámozta a lovakat, befogta őket a szekérbe, felrakta rá a búzás zsákokat, felültette feleségét a bakra, s kezébe adta a gyeplőt.

– Na, eredj, ha menni akarsz!

– Mit kérjek a búzáért? – kérdezte az asszony.

– Hát a napi árat, buta – mordult rá az ura –, többet úgyse kapsz, kevesebbet pedig ne fogadj el!

Na, elindult az asszony a búzával a vásárba. Be is ért délire. Megállította a lovakat a vásártér közepén, s nézelődött erre-arra. Hamarosan odalépett hozzá egy gabonakereskedő.

– Mi van a zsákokban, gazdasszony?

– Búza, mi egyéb?

– S mit kér érte? – firtatta tovább a kereskedő.

– A napi árat, mi egyebet? – felelte az asszony.

– Felét hitelre, felét a következő vásárkor, ez ma a napi ár – mondta a kereskedő ravaszul.

– Hát ha az, akkor az – bólintott az asszony. – Többet ne kérjek, s alább ne adjam, ezt mondta az uram.

Lerakták a szekérről a búzát.

– A következő vásárkor itt leszek a pénzért – mondta az asszony, s már ment is volna, de a kereskedő megállította.

– Megálljunk csak – mondta a kereskedő –, valamiképpen egymásra kell ismerjünk majd a következő vásáron! Mit ismer jobban az ember, mint a saját gúnyáját! Gazdasszony, maga viselje az én kabátomat, itt van, ni, én meg hadd viseljem a magáét, arra biztosan ráismer messziről is!

Úgy is cselekedtek. Az asszony odaadta a maga vadonatúj, cifra hímzéses, birkabőr ujjasát, s magára vette helyébe a kereskedő ütött-kopott, ócska posztókabátját. Azzal elbúcsúztak egymástól, s ment mindegyikük a maga dolgára.

Estefelé hazaérkezett az asszony az üres szekérrel és az ócska kabáttal.

– Mit kaptál a búzáért? – kérdezte az ura.

– A napi árat, mi egyebet? – felelte az asszony.

– Hol a pénz? – nyújtotta az ember a kezét.

– Még nincs pénz – felelte büszkén az asszony –, mert úgy volt a napi ár, hogy fele hitelre s fele a következő vásárkor.

Hű, kapkodta erre a fejét a gazda.

– Jaj, te buta fehérnép – szidta az asszonyát –, kiadtad a kezedből a búzát, s még csak egy sor írást se kaptál érte! Honnan tudod, hogy a következő vásáron megleled ugyanazt a kereskedőt újra!?

– Gondoskodtam arról is – dicsekedett az asszony –, ujjast cseréltünk, lássa? Ő megismeri majd rajtam az övét, én megismerem rajta az enyimet. Ennyi az egész!

– Jaj, de buta vagy, te – szörnyülködött a gazda –, náladnál butább nem termett a földön!

Ettől már csípőre tette az asszony is a kezét.

– Honnan tudná maga? – kiáltott mérgesen az urára. – Nem jár sehova! Csak ül itthon, mint a hörcsög!

– Hát, ha eddig itthon ültem – mérgelődött meg az ember –, úgy elmegyek most, hogy híremet se látod! Vissza se térek, míg náladnál butábbra nem lelek valahol! Abba pedig száz esztendő is beletelik, biztos lehetsz abban!

Azzal nyakába vette a tarisznyát, fejébe csapta a kalapot, s úgy ment ki a házból, mint aki nem is készül oda visszatérni soha.

Ment, mendegélt az úton. Sötétedett is már. Haragja lelohadt, s bánta is már, hogy eljött hazulról. Visszafordult volna szívesen, de nem tehette. Mert aki egyszer kimond egy szót, annak tartania is kell magát hozzá. Találnia kell elébb valakit, aki a feleségénél is butább.

– Hadd próbálkozzunk hát – gondolta magában, de bizony kevés reménységgel. Mindjárt az út szélén látott is egy házat, melynek ablakából lámpavilág hullt ki az udvarra. Odament, s bekopogott az ajtón.

Asszony nyitott ajtót.

– Adjon Isten jó estét! – köszönt az ember tisztességtudóan.

– Adjon Isten magának is – felelte az asszony. – Mi járatban van erre?

– Hát én bizony egyenest a másvilágrul jöttem – mondta az ember.

Az asszony nem lepődött meg ettől. Még fel is derült az arca.

– Nem látta-e véletlenül szegény megboldogult fiamat odaát? – kérdezte.

Az ember megdöbbent kissé a buta kérdéstől, de rávágta a feleletet nyomban.

– Hát hogyne láttam volna! Rongyszedő lett belőle odaát!

– Ne mondja! – bámult el erre az asszony.

– Szegény feje – folytatta az ember –, rongyokban jár ő maga is. Lova sincs, amit a szekere elé foghatna, maga kell húzza azt is háztól házig.

– Jaj, Istenem, Istenem! – szomorodott el ettől az asszony. – Aztán mondja csak, jóember, mikor tér maga vissza abba a túlsó világba?

– Holnap hajnalra ott kell lennem esmét – felelte az ember.

– Jaj, lelkem – rimánkodott az asszony –, megtenne-é nekem egy nagy szívességet? Van egy szürke lovunk. Elvinné azt a fiamnak? Hogy legyen mit a szekere elé fogjon!

Ekkora butaság láttán elképedt az ember, de azért bólintott jó szívvel.

– Megteszem én, mért ne? Ha csak ennyi az egész!

– Áldja meg az Isten – hálálkodott az asszony –, van a házban még egy maradék fél kalács, azt is elküldeném szegény jó fiamnak, meg egy kis megtakarított pénzt, amiről nem is tud az uram… meg is sütök gyorsan három libát! Elvinné azokat is? Meg aztán itt van ez a vadonatúj prémes ujjas, valami buta asszonytól csalta volt le az uram, ma délben a vásár piacán… elvinné-e ezt is? Hadd legyen, ami melegen tartsa szegényt…

A gazda nyomban ráismert felesége prémes ujjasára, de nem szólt semmit. Csak bement a házba, evett-ivott és jót pihent, míg az asszony levágta a ludakat, megsütötte mind a hármat, s összeszedett mindent, amit küldeni kívánt a fiának a

túlvilágra. Hajnalodott is már, mire elkészült mindennel. Még segített is az embernek megnyergelni a szürke lovat, s felkötni a nyereg mögé a sok minden jót.

– Köszönöm a szívességét, jóember – hálálkodott az asszony, s azzal a gazda kilovagolt az útra a megrakodott ló hátán.

Alig ment el, megérkezett a városból az asszony ura, a gabonakereskedő. Nagy izgalommal fogadta otthon a felesége.

– Jaj, képzelje csak el, édes uram, hírt kaptam a fiunktól!

A kereskedő hitetlenül nézett az asszonyára.

– Igen, igen – lelkendezett az. – Látom, hogy nem hiszi, pedig itt a bizonyíték, lássa! Elküldtem hozzá a lovunkat. Szegény fiú, képzelje csak, rongyszedő lett belőle odaát a másvilágon, s maga kell húzza a szekerét, mert még lova sincsen! De én gondoskodtam erről, elküldtem a lovat! Küldtem kalácsot is, három sült libát, valami kis pénzt is, na meg azt a bundás ujjast, amit arról a buta asszonyról húzott volt le tegnap a vásárban…

De már erre elfutotta a kereskedőt is a méreg.

– Miféle embernek adtad oda mindezt? – kiabált az asszonyára.

– Hát annak, aki odaátról jött, a túlvilágról – felelte az asszony. – Nem vagyunk-e szerencsések, hogy éppen ide tért be hozzánk? Ezóta már ott is van a fiunknál minden, amit küldtem, mert napfelkeltére ott kellett ám lennie újra, a túlvilágon, azt mondta az ember…

– Merrefele ment el? – ordított reá a kereskedő.

– Hát arra, ni – mutatott bal kéz felé az asszony –, úgy látszik, arrafelé van a túlvilág.

A kereskedő mérgesen eliramodott az úton.

Közben a gazda, lassan és kényelmesen léptetve a szürke lovon, már fent járt az erdő szélén. Amikor meglátta maga mögött a szaladó embert, bevezette a lovat az erdőbe, hozzákötözte egy fához, s ő maga visszatért az út szélire. Ott meglátott egy féloldalra nőtt fát, mely úgy hajolt az út fölé, mintha minden pillanatban el akart volna dőlni. Odaállt gyorsan alája, mintha a vállával tartaná a fát. Hamarosan odaért nagy szuszogva a kereskedő is.

– Hé, atyafi – szólt oda a kereskedő a fát tartó emberhez. – Látott-e valakit erre haladni szürke lovon?

– Láttam hát – felelte az ember –, de ha azt kergeti maga, akkor okosabb lesz, ha abbahagyja. Nagyerejű ember ám őkelme, s olyan hirtelen természetű, hogy emberöléstől se riad vissza. Magam is alig tudtam emberségre tanítani.

Megállt erre a kereskedő, s gondolkodott.

– Hát, ha maga már egyszer emberségre tanította – tette föl a kérdést –, akkor bizonyára fél magától?

– Fél hát.

– Ellopta a semmirevaló a lovamat – mondta a kereskedő. – Száz forintot fizetek magának, ha visszahozza ide!

– Megtenném szívesen – felelte az ember –, de egy a baj. Ha nem támasztom ezt a fát, lássa, apám is, anyám is pokol fenekére kerülnek a világ végezetéig!

Bolond beszéd volt ez, de a fösvény kereskedő olyan mérges volt, hogy észre sem vette.

– Majd én tartom a fát, amíg odalesz – ajánlkozott –, maga csak hozza vissza azt a gazembert, aki a feleségemet becsapta!

– Jól van, na – egyezett bele az ember –, akkor álljon elébb ide. Így ni. Hogy vállán legyen a fa. Álljon alája jobban ám, s feszítse meg magát, mert ha nem, biza, kidől! S ha kidől, elsőnek magát lapítja agyon!

Azzal otthagyta a kereskedőt a fánál, ő maga pedig szaladt egy darabig az úton, majd betért az erdőbe, eloldotta a lovat, és egyenesen hazalovagolt rajta. Elébb bekötötte a lovat az istállóba, aztán a feleségéhez fordult.

– Hazajöttem, asszony, mert rájöttem, hogy nem te vagy a legbutább ezen a világon. Eridj, hozz be mindent a pajtából, amit a nyeregre kötve találsz. Ott leled az ujjasodat is.

Az asszony behozott mindent a házba, s nyomban hozzá is fogtak mindketten a sült libáknak.

Ezalatt a kereskedő állt, álldogált az út szélén, s vállával támasztotta a görbe fát. Egy idő múlva aztán kifáradt, s elhatározta, hogy akármi is lesz, ő bizony nem tartja azt a fát tovább. Összeszedte hát minden erejét, s nagyot szökött oldalra, hogy a lezuhanó fa ágai ne érhessék el. Nagy volt ám a megdöbbenése, amikor a

fa, ahelyett, hogy ledőlt volna, úgy maradt, ahogy volt. Megértette, hogy túljártak az eszén.

Nem tehetett egyebet, hazament ő is. A feleségének azonban egy szót sem szólt a dologról. Nem is említette többé sem a túlvilági embert, sem a lovat, mert attól félt, hogyha valamiképpen megtudja az asszony, miképpen támasztotta vállával a görbe fát, nevetni fog rajta halála napjáig!

A BOLOND KIRÁLY

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren s az üveghegyen is túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egyszer egy szegény ember, akinek egyebe sem volt, csak három fia.

Egy napon az ország királya bolond törvényt hozott. Meghirdette széltében-hosszában, hogy egyetlen szépséges lányának a kezét s ezzel együtt fele királyságát annak adja, aki olyasmit tud mondani, amit még ő, a király sem hisz el.

Nosza csak, felkerekedett Peti, a szegény ember legidősebb fia, nagy sebesen, mihelyt hírét vette a bolond király bolond kívánságának, s meg sem állott, míg a királyi palota elé nem ért. Ott elmondta a szolgáknak, hogy miben jár, s azon nyomban be is bocsájtották a király elé. De addigra már annyi herceg, gróf és mindenféle úri nép próbálkozott elnyerni a királykisasszony kezét, hogy számba se tudták tartani valamennyit az ajtónállók. De egyikük sem tudott olyasmit mondani, amit a király el ne hitt volna nyomban.

Végül is ott állt Peti a király trónusa előtt.

– Adjon Isten jó napot! – köszönt rá a királyra illedelmesen.

– Adjon Isten neked is, fiam! – felelte a király. – Mi jóban jársz?

– Szeretnék megházasodni – mondta a legény.

– Az jó – bólintott a király –, de aztán miből tartod el az asszonyt?

– Majd csak megélünk valahogy – vonta meg Péter a vállát –, apámnak van egy kicsike földje.

– Elhiszem, fiam – bólintott a király.

– Három tehenünk is van.

– Elhiszem azt is.

– Minap úgy megtelt az udvarunk tehénganéval, hogy el se fértünk tőle – mondta Peti.

– Biza elhiszem, ha mondod – mosolygott a király.

– Aszongya apám: nocsak, fiúk, hordjátok ki ezt a sok ganajt a mi kis földünkre, hadd lássuk hasznát! S akár elhiszi, akár nem, három ökrös szekérrel két álló hétig mind hordtuk, annyi volt ott!

– Én biza elhiszem – bólintott erre is a király.

– De baj történt ám – folytatta Peti –, tévedésből mind a szomszéd földjére hordtuk azt a jó sok ganét.

– Bolond dolog volt – ismerte be a király –, de elhiszem, ha mondod.

– Mikor megmondtuk apámnak, hogy mi történt, hát csak kijött őkelme is, s mert hogy négyen voltunk, hát mindegyikünk megragadta ügyesen a szomszéd földjének egyik-egyik sarkát, fölemeltük ügyesen, mint a lepedőt szokás, s csak átráztuk róla a sok jó ganét a magunk földjére!

– Okosan tettétek – mosolygott Petire a király.

– Aztán bévetettük fűmaggal a földünket, s akár hiszi, akár nem: másnapra olyan sűrű erdő nőtt ám rajta, amilyent még ember nem látott azelőtt!

– Elhiszem, ha mondod – bólintott erre is a király.

– Apám sajnálta levágni a sok szép fát, s mert hogy még azon a szent napon hullani is kezdett róluk a jóféle makk, hát vásárolt rá gyorsan egy disznócsordát.

– Elhiszem ezt is – bólintott kegyesen a király.

– De tudja-e azt, hogy kit fogadtunk fel disznópásztornak? – kérdezte Peti. – Felséged nagyapját, őt bizony!

De erre már felugrott a király a trónusról nagy mérgesen.

– Hazudsz, gazember! – kiáltott Petire. – Akasztófára veled!

Már mozdultak is a palotaőrök, hogy elhurcolják a vakmerőt, amikor egyszerre csak rádöbbent a király, hogy bizony túljárt Peti az eszén. Olyasmit mondott, amit nem hitt el. S merthogy becsületes király volt őkelme, hát nem tehetett egyebet, mint hogy papot hívatott nyomban, s olyan lagzit csaptak, amilyent még nem látott a világ.

Annyi volt ott az ennivaló, hogy hét ország árvái éltek a maradékon hét álló hónapig. Úgy folyt ott a jó bor, mint a patak vize, s ha igyekeztek, még talán ti is meríthettek belőle egy bögrére valót!

Itt a vége, fuss el véle!

A MEDVE ÉS A HUSZÁR

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy nagy, barna medve. Ez a medve olyan kíváncsi volt ám, hogy nem akart tanulni sem apjától, sem anyjától, hanem saját szemével kívánt látni mindent.

Egy szép napon híre jött, hogy lent a völgyben él egy félelmetes állat, aki két lábon jár, szőr helyett ruházatot visel, és minden más állatnál erősebb és hatalmasabb.

– Nocsak – mondta a kíváncsi medve fönt a hegyen –, ejszen, lemegyek a völgybe, s megnézem ezt a különös állatot.

Hiába próbálta lebeszélni apja, anyja, hiába óvták a testvérei, nem mentek semmire vele.

– Én vagyok a legerősebb állat a világon – mondta a medve –, megyek, s megbirkózom ezzel az idegen állattal.

Azzal elindult lefele a hegyről.

Ahogy ment, mendegélt, találkozott a rigóval.

– Le ne menj a völgybe – figyelmeztette a rigó –, maradj fent a hegyen, s nem esik bántódásod!

De a kíváncsi medve nem is ügyelt a rigó szavára.

Egy idő múlva összetalálkozott a gerlicével.

– Jaj, barna medve, térj vissza, térj vissza! – búgta a gerlice. – Bajba kerülsz odalent!

De a kíváncsi medve csak folytatta az útját lefelé.

Mikor leért a völgybe, összetalálkozott a rókával.

– Róka koma – fordult hozzá a medve –, mutasd meg nekem az utat, mely ahhoz az állathoz vezet, amelyik két lábon jár, és szőr helyett ruházatot visel!

– Nagyon szívesen – vigyorgott rá ravaszul a róka –, nagyon szívesen. Azzal levezette a medvét egy széles, kitaposott útra.

– Itt most meghúzódunk egy bokorban – mondta a róka –, s megvárjuk, míg erre jön az, akiről beszélsz.

Elbújtak hát egy bokorban, s vártak. Kis idő múlva egy iskolából hazatérő gyerek jelent meg az úton.

– Ez az az állat, amelyikről azt mondják, hogy a legerősebb a világon? – kérdezte a kíváncsi medve.

– Nem – felelte a róka –, ez még nem az.

Nemsokára egy vénember jött az úton, botra támaszkodva.

– Ez az? – kérdezte izgatottan a medve.

– Nem – rázta a róka a fejét –, ez csak volt egyszer, de már nem az.

Vártak hát tovább.

Kis idő múlva arra jött egy huszár. Olyan cifra ruházatot viselt, hogy a kíváncsi medve majdnem kiesett a bokorból kíváncsiságában.

– Ez az, akit keresel – suttogta mellette a róka –, ez a legveszedelmesebb állat a világon!

Erre aztán kilépett a kíváncsi medve a bokorból, s ment egyenesen a huszár felé, morogva, dohogva, hogy megnézze közelről a furcsa állatot. De a róka bizony már nem várta meg a többit, hanem nyakába kapta a lábát, s iramodott föl az erdőnek, hogy minél messzibbre kerüljön a huszártól. Hát, ahogy ott szalad, egyszerre csak hall nagy szuszogást a háta megett. Néz vissza ijedten, s hát kit lát rohanni, mint akinek a szemét vették? Bizony a kíváncsi barna medvét.

– Mi a baj, medve koma? – kérdezte futás közben a róka. – Hát nem te vagy a legbátrabb állat a világon?

– Szégyen a futás, de hasznos – lihegte a medve –, ez a kétlábú állat bizony rettenetes ám! Még meg se nézhettem jól magamnak, s hát csak kihúzta az egyik bordáját, s úgy megcsapott valami puffanó gombóccal, hogy kilukadt a bőröm nyomban tőle, s még a csontom is belefájdult! Aztán előhúzta a lábcsontját, s összevagdosott vele úgy, hogy cafatokra szakadozott a bundám! Bizony, igaz, amit

mondanak, hogy ez a földkerekség legveszedelmesebb állatja! Minek nevezik ezt a szörnyűséget?

– Ezt bizony huszárnak – nevetett a róka a pórul járt medvén. – Ez még az emberek között is a legveszedelmesebb! Megtanultad, ugye?

Nem is felelt a medve a csúfolódásra, csak szaladt vissza a hegyre, ahogy a lábai vitték, s ameddig csak élt, nem is jött le onnan soha többet!